

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Premišljevanje o Jugoslaviji

Zoprno je ponavljati zgodovinska dejstva, a ne gre drugače.

Leta 1918 so se Slovenci spraševali, kaj naj store sami s seboj in s svojo nenadno osvoboditvijo. Majhni, kot so bili, vendar od Trubarja sèm sčasoma dozoreli v narod, so se počutili preslabotne, da bi sredi grabežljivih sosedov lahko zaživel tudi kakšno samostojno državno življenje. Občutek manjvrednosti jim je poglobljala takratna gozovita erozija nacionalnih ozemelj, ki bi bila brez nastopa generala Maistra še strahomejša.

Slabo pretehtana odločitev

Ob blagoslovu velesil je bila na Balkanu ustanovljena Jugoslavija, umetna babilonska tvorba, v kateri je številčno prevladoval slovanski živelj, sredi tega pa so bivale kot usedline zgodovinskih epoh množice albanske, turške, madžarske, romske in mnogih drugih narodnosti. Četudi ni manjkalo treznih glav, ki so opozorjale, da v tem konglomeratu različnih jezikov, ver, šeg, kultur in civilizacijskih stopenj Slovincem ne bo lahko, sta zmagala načelo krvnega bratstva in prepričanje, da jim bo nova država branik zoper raznarodovanje in zaslužnjevanje, kakršni so trpeli samo pod Habsburžani več kot šesto let. Takrat je vladalo na Slovenskem navdušenje za Jugoslavijo, v veliki meri zaradi občudovanja srbskega junaštva; le-tó je bilo mlademu organizmu krstni dar, nekakšen svetilnik, ki je seval sporočilo, kako se mora in more tudi manjši narod bojevati za svoboden obstanek. Skratka, Slovenci so šli takrat po volji in želji večine svojih razsvetljenih predstavnikov in po intenciji Majniške deklaracije v jugoslovansko skupnost.

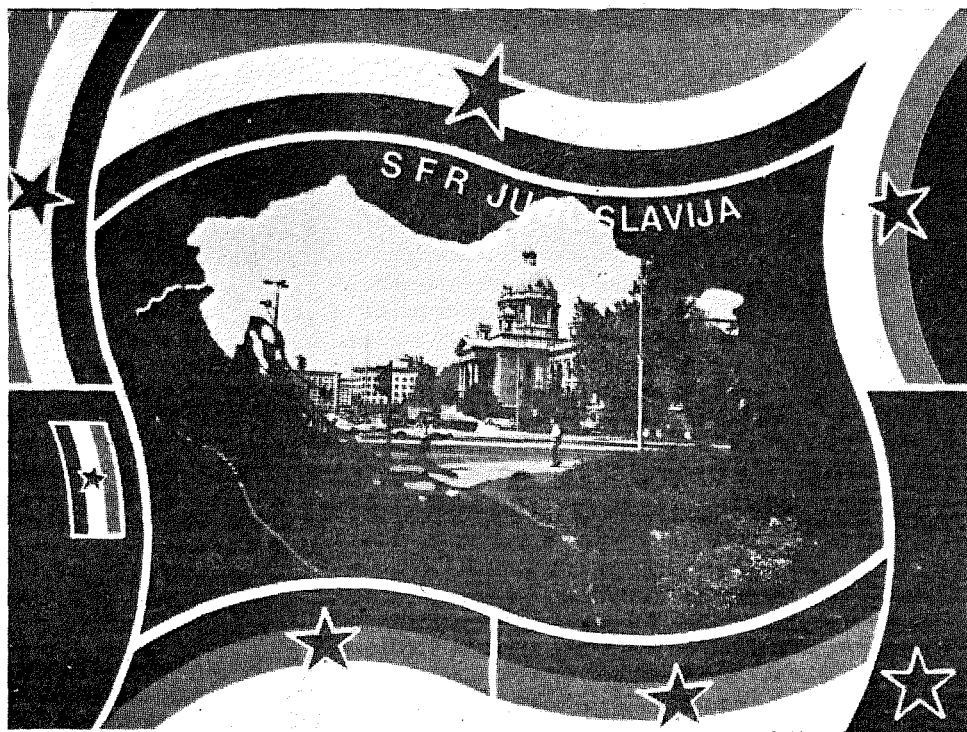
Vemo, kako so naši dedje in očeti to slabo pretehtano odločitev obžalovali vse tja do druge svetovne vojne. Namesto narodne zaščite in emancipacije so poželi vsakršno zapostavljanje. Po prejšnjem so se morali sprijazniti z usodo, da Slovenija ni bila kaj več od upravne province, ki so se ji kratile prenekatere nacionalne pravice in človeške svoboščine. Hoteli so demokracijo, dobili pa diktaturo.

Sad vseljidskega plebiscita

Vemo tudi, kako so potekla leta 1941–1945 in kako se je vse prigodilo, da so Slovenci po porazu fašizma vendarle spet stopili v Jugoslavijo. To pot so to storili – če ne računamo poražene kvislinske reakcije – z vso narodno, razredno in človeško osebno zavestjo, v pravem pomenu besede plebiscitarno, s pečatom, ki ga je pod novo pogodbo udaril skupni narodnoosvobodilni boj.

Vemo spet, kako so minila nadaljnja štiri desetletja in kaj smo hoteli narediti iz nove države. Doživljali smo vzpone

naše federacije – smo vendar Slovenci, gledano v celoti, znotraj SFRJ dokaj uspešno uresničevali svoje zgodovinske upe. Navsezadnje: rešili smo velik del narodnega ozemlja in združili pod domačo streho velik del svojega otujenega življa! V tej domovini smo z vso hvaležnostjo prepoznavali mater, ne mačeho. Kljub marsičemu, kar smo čutili zaviralnega iz drugih okolij, in, roko na srce, kar smo zaviralnega »prispevali« skupnosti Slovenci sami, je napredek tekkel zelo razvidno, izdatno. Razvojni proces je imel kaj pokazati: v materialnem območju ambiciozno gradnjo, v duhovnem svetu pa

in padce, kakor radi pravimo; bila so obdobja zdaj dobre volje, zdaj nesoglasij, včasih pametnih odločitev, včasih napak; vse do smrti najtvojnijih osebnosti našega sistema smo Slovenci večinoma trdno verjeli, da nam nastaja čedna domaćija. Tudi če si odmislimo primerjave z nekaterimi drugimi državami in narodi, ki so ob drugačnih konceptih sočasno napredovali hitreje, tudi če se zavemo, koliko izgub so nam prinesla nesrečno sovjetsko vzornišvo ter lastna iskanja in tavanja v smeri izvirne socialistične ureditve, pa tudi, če danes ugotavljamo, kolikšne blokade so nam pomenila nasprotja, izvirajoča iz objektivno različnih konstitucij in različnih teženj posameznih udov

načelno pot k vrednotam, ki so nam jih predstavljale človeška enakost in strpnost, bratska narodna in razredna enakopravnost, dosledna težnja po miru, samosvoja nova kultura, socialistična demokracija... Ob tem globalnem obračunu si smemo dovoliti nekaj pristranosti, pa zgolj vzdihniti, da je Jugoslavija v revolucionarnem ognju znatno zane-marila pravnost svoje države; prostodušno kaže priznati, da si je nakopala nekaj hudih znotraj-nacionalnih in med-nacionalnih moralnih hipotek. Prav tako za to priliko ne bi »dlakocepili« okrog zgodovinskega spomina, kakšne sistemske in druge napake smo si pogosto privoščili in kako smo z aktivistično propagando skušali čez mero

Iz vsebine

Na 2. strani: Anketa o položaju v Jugoslaviji

Na 3. strani: Kaj se je dogajalo na sejah v Beogradu

Na 6. strani: Zlonamerno pisanje srbskega tiska

Na 7. strani: Mali azilantje v ZRN

Na 11. strani: Slikarka Vida Fakin o svojem delu

Na 16. strani: O uskladitvi invalidskih prejemkov vojaških invalidov

olepševati svoj način življenja. Nepobitno stoji ugotovitev, da je bila kljub vsemu vseskozi navzoča jasna tendenca napredka. V razmerah relativnega zadovoljstva smo torej Slovenci znotraj SFRJ dolgo čutili, da se bližamo, četudi v cik-cakastih vijugah, izpolniti svoj navišji sodobni ideal: postati nacija z vsemi lastnostmi državne osebnosti.

Toda voz je zdrčal navzdol

Vse povedano je samo uvod v naslednjo konstatacijo: zdaj, točneje rečeno v zadnjih nekaj letih, Slovenci doživljamo žalosten preobrat. Ideal državnosti se nam nenadoma progresivno odmika. Ne mislimo naštevati mnogih elementov mišljenja in zavedanja, ki se nam zgoščajo v to spoznanje. Dovolj je, če fotografiramo sedanji bivanjski

Seja predsedstva RO ZZB NOV

Predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev Slovenije se je včeraj sešlo na svoji osemnajsti redni seji. Med drugim je obravnavalo stališča svoje organizacije do prenove SZDL Slovenije, informacijo o delu odbora za financiranje zgodovinopisnih del o narodnoosvobodilnem boju ter revoluciji in poročilo o poteku, nadaljnjih nalogah in problemih graditve partizanske magistrale v naši republiki. Člani predsedstva so spregovorili tudi o finančnem načrtu RO ZZB NOV Slovenije in kadrovskih razmerah. Posebno pozornost pa so namenili izredni seji predsedstva ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila prejšnji četrtek v Beogradu. Več o seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije pa v prihodnji številki našega časopisa.

NOB združene v osvobodilni fronti, se opredeljujejo za to traso, mimo katere nobena druga – vsaj po našem poštenem prepričanju – ne pelje v zbor ustvarjalnih narodov Evrope in sveta. Istočasno, ko smo se sami prikopali do tega spoznanja, seveda nikomur v SFRJ ne ponujamo istega modela, čeprav obžalujemo, da nekatere republike – ne morda po besedi, temveč po ravnanju – ubirajo drugo, ali celo nasprotno smer. Toda tako kot Slovenci ne vsiljujemo svojega spoznanja drugim, tudi ne bomo pristali, da bi drugi svoje programe vsilili nam. Nobeno sklicevanje na preteklost (naj bo ta deklarirana kot še tako sveta) nas tu ne bo premaknilo. K taki odločitvi nas zavezuje večnostni zakon prav tiste dialektike, brez katere sploh ne bi bilo ne narodnostnega ne razrednega boja, ne stare ne nove Jugoslavije in ne občega človeškega napredka.

Drugačnih razlag sveta ne bomo sprejeli, najmanj pa tistih, ki se istovetijo s pozicijo številčne fizične moči, idejnega prekrščevanja in nasilnega monističnega poenotenja. V takšni Jugoslaviji, kakršna se trenutno kričavo kaže domu in svetu, Slovenci ne marajo živeti. Ne mislimo ponavljati dnevnih litanij, kaj vse nas navdaja z obupom in občutkom brezizhodnosti. Toda ne bomo se pustili izčr-

pati v totalni duševni in fizični bedi, ki nas v tej skupnosti zdaj vse bolj uničujeja kot posameznike in kot narod. Nagon po samoohranitvi, ki nas ni pustil na cedilu vso našo zgodovino – četudi ta zgodovina glede bitk in drugih episkih pripetljajev ni bila živopisna – ta nagon je v nas še vedno zelo močan, rekli bi, da tostran NOB sploh neuničljiv. Najsmo še tako iskreno privrženi jugoslovanski skupnosti, ki nas s prav vsemi njenimi narodi in narodnostmi vežejo globoka čustva spoštovanja in prijateljstva, bomo vendar prisiljeni, če se zdajšnje umetno sprožene mržnje ne bodo umirile, iskati tak ali drugačen izhod iz te goreče hiše.

In zdaj ne porecite, dragi bratje, tem manj pa vi, sovražni razdiralci, da ni druge solucije, kakor da zgorimo z vami vred. Ko smo se Slovenci prostovoljno izrekli za Jugoslavijo, smo si v prirojeni alpski previdnosti izgovorili dostavek »s pravico do odcepitve«. Ta pogodba je bila sestavljena in podpisana po leninskem vzorcu. Če pa bo kdorkoli, naj bo še tako močan in nasilen, skušal to »klavzulo« zanikati ali izigrati in nas proti naši volji cinično držati v obljumi, naj vé, da bomo ravnali kakor divja žival, ki si izkrvavitev tvegajoč odgrizne nogo, samo da se reši iz pasti.

Zvone Kržišnik

2. aprila volitve

Trije možje v čolnu...

V okviru SZDL Slovenije je za 2. april 1989 napovedano splošno ljudsko glasovanje, ki se ga bodo lahko udeležili vsi volilni upravičenci in se bodo odločali za svojega kandidata za predsedstvo SFR Jugoslavije. Po tem štetju se bo izluščilo, kdo je kandidat SZDL, nato pa bodo o izvolitvi odločali (po črki ustave) še delegati republiške skupščine. Še vedno so v igri trije kandidati: Marko Bulc, Janez Drnovšek in Gojko Stanič.

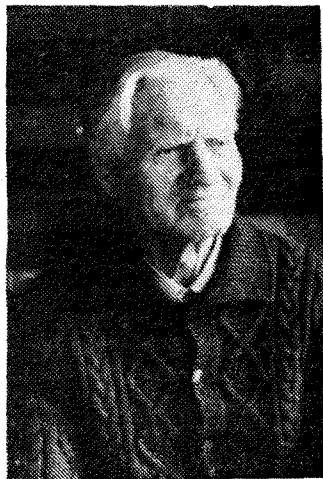
Kosovo: Kam greš, človek?

Protisrbsko razpoloženje? Popoln nesmisel!

Resnica je: ljudje so zbegani, žalostni, razočarani. Opeharjeni. Gnev, ki v evforiji protislovenske gonje in mrzličnem iskanju sovražnika na Kosovu ob pomoči tankov, ne ve kam, je nevaren. Manipulacija z ljudmi je vedno bolj način obladovanja položaja, ustvarjanje iracionalnega in poenotenega nevarna reka, ki brez toka, brez struge drvi po deželi. In kar je še včeraj bilo belo in svetinja, je danes črno in oblateno, poteptano v prah, izpostavljeno zasmehu. In resnici se ne reče več resnica, temveč laž. Živimo torej z lažjo, podtikanji, sprenevedanji, že rahlo nakazanim obupom in gnev prši med nami. Vsiljevanja in žalitve vseh vrst se grmadijo, razumevanje in strpnost kopnita kot spomladanski sneg. Zatorej smo šli med ljudi, da jih povprašamo, kje je v teh nepredvidljivih in nesigurnih časih njihova misel.

● **Jaka Štefanič, upokojeni ravnatelj iz Slovenskih Konjic, nekdanji borec:**

»Razočaranje, ki mu ne vidim konca. Skušil sem vojno. Orožja v mirnem času ne maram, hočem reči, da so zagotovo, seveda ob treznem premisleku, še drugi, pametnejši načini za razrešitev krize na Kosovu. Kar verjeti ne morem, da lahko človek, ki je menda veliko naredil za Kosovo, Rahman Morina, prvi

človek kosovske partije, mirno reče, da je politika pred moralo... Kaj je potem takem z našo človečnostjo?

Ali se sploh splešča govoriti o teh napadih na Slovenijo in Slovence, ki so v celoti skonstruirani in ena sama velika laž, ki bo zagotovo prinesla nepredvidljive posledice. Sploh je dandanašnji zelo veliko laži in praznega besedičenja. In vendar bi Srbi pri vsej tej poplavi žalitev in laži morali vedeti, da smo Slovenci veliko storili prav za Kosovo in da nihče nima pravice poniževati drugega naroda.

Kaj sloh še pomeni častna beseda? Če so albanskim rudarjem zagotovili, da bodo zahtevani trije odstotki, potem naj drže besedo in naj se ne sprenevedajo. Vsaj s politiki v tej državi nikoli nismo imeli problemov – bilo jih je raje več kot manj, človeško življenje pa je le eno!

Za takšno Jugoslavijo, kakršna se nam sedaj vsiljuje, se nismo borili in pri tej stvari ne maram imeti nič. Politika, glejte, se utaplja v nemoč in nesposobnost, ljudje so tako rekoč prepuščeni sebi in ulici...

● **Franjo Marošek, upokojeni ravnatelj iz Vitanje, nekdanji borec:**

Mednacionalno sovraštvo je nekaj najhujšega, kar lahko

človek doživi, represija pa tega nikakor ne rešuje. Največje breme bodo seveda morali sprejeti nase. Albanci, kot večinski narod, a pri tem jim morajo pomagati Srbi, vendar ne z vsiljevanjem »svojih« voditeljev, »svojih« rešitev, z demokratičnimi potmi in strpnostjo in razumevanjem.

Trditve, ki jih beremo in poslušamo, da se položaj na Kosovu umirja, je seveda privid. S tem tolažimo samega sebe, na vrenje smo pozabili, na negovorečnost albanskih komunistov tudi in vendar bi se lahko iz zgodovine marsikaj naučili, a kot kaže, so zgodovinske izkušnje, ki smo jih drago plačali, za nas, Jugoslovane, lanski sneg.

Da so izigrali rudarje, je zame jasno. Tega ne bi smeli storiti. To je igranje z ljudmi. Če bi bil bliže Ljubljani, bi šel tjakaj in podpisal izjavo »za sožitje, strpnost in mir«. Telefoniral sem. S tega stališča se mi zdi zborovanje v Cankarjevem domu povsem nesporno. Govoriti o kakšnem protisrbskem razpoloženju je popoln nesmisel, ki so si ga lahko izmislile le pregrete, zlonamerne in – zmanipulirane glave. Zavedam pa se, da je silno nevarno dejstvo, da hočejo naprtiti nam Slovincem krivdo za položaj na Kosovu, češ da podpiramo iredento. Kam so v preteklosti pripeljali takšni konstrukti, ni treba pripovedovati. Raje bi se pogovarjali o gospodarski prihodnosti te države, ne pa da divjamo po mitingih...

● **Franc Kuzman iz Vojnika, RTV mehanik:**

Zelo sem zaskrbljen. Nikakor ne morem verjeti, da smo res prišli tako daleč, da je ena naših osnovnih zavez, bratstvo in enotnost le še nekaj, v kar nihče več ne veruje, da so mednacionalni spori dose-

gli že takšno stopnjo, ko je razum izpuhtel tudi iz tistih glav, od katerih pravzaprav največ pričakujemo in ki so povsod in vedno vest naroda, torej iz pisateljskih... Kaj potemtakem sploh še pričakovati, če je razum pogorel tam, kjer je pravzaprav doma? Vselej sem, ne glede na manjšer praske in prepire, pisateljem zaupal, menil da so vzor, pri tem pa sem sedaj moral spoznati, s strani srbskih pisateljev, da se pridružujejo obsodbi Slovencev zaradi nečesa, kar naj bi bilo podpora treznemu razumu, humanizmu, miru, strpnosti med narodi, medsebojnemu sožitju in razumevanju... Ali smo res že tako daleč, da se nočemo več razumeti in da je vsako prepričevanje, še tako dobronamerno, odveč?

S »posebnim« stanjem na Kosovu se ne strinjam, še nikoli niso nikjer ničesar razrešila. V prvi vrsti bo to razrešilo osveščanje ljudi, celovit razvoj, jasna opredeljenost, kam je odšel in zakaj je bil uporabljen razvojni dinar, trdna ekonomska podlaga, zaveza Albancev, da o svojih zadevah polnopravno odločajo sami, da jim nihče ne vsiljuje edino pravovernih rešitev... Najprej pa si mora seveda o vseh stvareh priti na čisto politični vrh, ki le poredko deluje usklajeno, državniško modro, s potezami, ki naj bi se izogibale vsega nepremišljenega, zaletavega in za vsakdanjo rabo.

Gotovo je tudi res, da obstaja iredenta, nikakor pa ne more biti res, da je kriva za vse težave. Osem dolgih let smo »reševali« kosovski problem in ga nismo znali (morda tudi ne hoteli, kdo ve?) rešiti. Ne gre morda iskati vzroke prav tukaj?

● **Milan Kolar, pravnik iz Žalca, sekretar DO Strojna Žalec:**

Predvsem mora prevladati razum. Zdi se, da je v slovenskem prostoru tako. Mi, Žalčani, smo pobrateni z občino Bačka Palanka. Mihalj Kertes, ki je zliil toliko žolčnih besed na račun Slovencev, četudi jih prav dobro pozna, saj je bil že večkrat v Žalcu, ni ravnal pravilno, ljudje bodo to obsojali, ne bodo razumeli. Seveda Kertes ve, da slovenski narod podpira svoje voditelje in da nikakor nismo pripravljene, da bi nam neka druga sredina vsiljevala svoje poglede, svoje načine razreševanja problemov, še manj, da bi nam sugerirali, kdo naj nas vodi. O tem bomo tudi v prihodnje odločali sami in ne – Kertes!

Res je sicer, da določene reakcije v Cankarjevem domu (Davidova zvezda na primer) niso bile uglasene s sicer nadvse korektno vsebino, vendar to še ne pomeni, da je bil zbor protisrbski, podpora iredenti in kar je še podobnih nesmislov, ki smo jih prisiljeni požirati s strani srbskega časopisja, zlasti Politike. Zame je sestankovanje v Cankarjevem domu zgolj in samo izraz Slovencev, ki jim ni vseeno, kaj se dogaja s človeškimi življenji, izraz humanosti. Če smo podprli kosovske rudarje, pomeni to, da bi podprli vsakogar, čigar življenje bi bilo v nevarnosti in zato se tudi čudim povsem nemogoči izjavi – neodgovorni in skregani z osnovnimi postulati te družbe – Rahmana Morine, da je zdaj politika pred moralo. Slabo se bo godilo družbi, kjer bo to postalo pravilo. Kako je mogoče, da lahko danes vsak v Jugoslaviji reče, kar mu pade na pamet, ne da bi za to tudi odgovarjal, da je moč prodajati za suho zlato še tako deplasirane in porazno učinkujoče trditve, ki ljudi ne le zavajajo, pač pa tudi razdvajajo – in to brez slehernih argumentov.

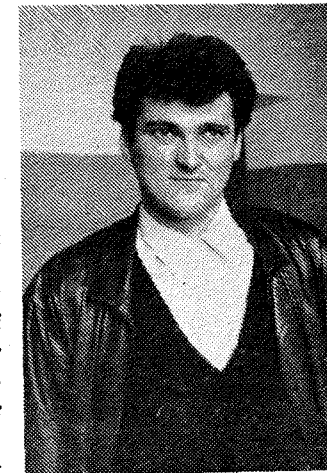
● **Janko Kos, sekretar OK ZSMS iz Žalca:**

Resnic o Kosovu je očitno več in to ljudi bega. To je manipulacija najslabše vrste.

Reakcija Slovencev je nedvoumna, v to se ne bi spuščal, vprašanje pa je, kaj bo ta protislovenska gonja prinesla. Ta obtoževanja, ki so, na žalost, v primeru Kosova dosegla kulminacijo, so pokazala še nekaj drugega: politik bi naj bil v prvi vrsti človek in šele potem politik.

Strahovita medijska vojna prinaša s seboj nepredvidljive posledice: komu sploh še verjeti. Golide umazanije, ki jih je in jih zliha na ves slovenski narod že lep čas Politika in še nekateri drugi časopisi, ustvarja – seveda hote – dobro podlago za mednacionalno mržnjo in spore, mi pa tega nočemo in nočemo za vsako ceno obdržati pokončno držo, vredno človeka. Spolitiziranje vsega je doseglo tašne razsežnosti, da postaja popolnoma vseeno, kaj kdo reče, saj se lahko beseda neodgovorno izrabi na sto načinov.

Vendar si naj nikar ne mislijo, vsi tisti, ki nas želijo spreti, da mladi nimamo na široko odprtih oči in ušes in da smo sposobni ločiti ljuško od žita... Odločno obsojamo vse žalitve legitimno izvoljenih predstavnikov slovenskega naroda. Najbolj žalostno se

mi zdi, da je med najglasnejšimi prav partijski sekretar Bačke Palanke, Mihalj Kertes, komunist, ki bi se moral zavedati, kaj je kultura javnega sporazumevanja, kaj je komunistična etika in morala. Ob vseh očitkih glede Kosova pa le tole: slovensko gospodarstvo je veliko naredilo za razvoj Kosova pa tudi vseh manjrazvitih v tej sprti, nesrečni deželi!

● **Sonja Kupec, gradbeni tehnik iz Žalca, zaposlena v Gradnji Žalec, študent ob delu:**

Glejte, izvedela sem, da so otroci v osnovni šoli zbegani (med njimi jih je precej, katerih starši so iz juga), da čutijo spore na svoji koži... Si predstavljate to? Se sploh kdo zaveda, kaj ponujamo mladi ge-

neraciji? Zdravo tkivo je že zdavnaj razžrto!

Poslušam obtožbe. Pri nas v občini je veliko delavcev iz juga. Nikoli ni prihajalo do kakšnih incidentov, do zapo-

stavljanja, občutkov manjvrednosti, zapiranja v ozke, slovenske kroge, ločevanje in podobnega, kar nam skušajo vsiliti...

Kosovo je problem Srbije, a tudi Jugoslavije, vendar gre pri tem za nekaj več, za spopad dveh, povsem različnih konceptov, družbenih usmeritev. Kosovo je le eno od žarišč, ki bodo, tako kaže, zajela polagamo vso Jugoslavijo, če se ne bomo dovolj odločno uprli. Nihče tudi ni – vsaj kar se Kosova tiče – pripravljen pogledati zgodovinskemu spominu v oči. Na tej podlagi postaviti stvari na svoje mesto, ne pa trmoglavno vztrajati pri rešitvah, ki ne vodijo nikamor. Siti smo že »notranjih« sovražnikov, ki jih z veliko hitrostjo sproti ustvarjamo, če tako kaže položaj. »Posebno« stanje na Kosovu je začasna rešitev in ne bom se čudila, če bomo čez leta tam, kjer smo.

Ocenjujem, da smo tudi mi Slovenci naredili veliko napako in medvedjo uslugo Kosovu – prepozno smo se ga zavedli in premalo odločno smo se zavzeli za kontrolo sredstev za manj razvite in Kosovo in šele sedaj, ko tudi nam gre slabše, nekoliko zvišujemo glas.

Pisali smo telegrame na različna mesta, strani mladinske organizacije, na Kosovo z željo, naj ne prevlada sila, naj zadeve ureja razum, vendar je tam toliko sovraštva in nerazumevanja, da ga tudi prisila ne bo izkoreninila, pač pa strpnost in človečnost, priznavanje različnosti, enakopravnosti in obojestranskega sodelovanja. Vse ostalo je pesek v oči.

Zapisal: Milenko Strašek

VIPA šampunka

RENČE – NOVA GORICA

TELEFON: h. c. 065 53-312
TELEX: 34421

Proizvodnja pralnih in čistilnih sredstev ter prehranbenih proizvodov

Švabić obtožuje, da nimajo podpore svoje baze

Četrtna izredna seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je bila namenjena perečim političnim razmeram, ki so posledica zadnjih dogodkov na Kosovu.

»Slovenski delegati v zveznem predsedstvu naše organizacije smo bili na tej seji dobesedno izzvani,« poudarja predsednik predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Bojan Polak-Stjenka. »Še pred nekaj dnevi so v nekaterih drugih republikah trdili, da politično vodstvo Slovenije nima podpore svoje baze. Na seji v Beogradu pa je Mihailo Švabić obtožil tudi vodstvo slovenske borčevske organizacije, da deluje v nasprotju z interesi svoje baze, in da nima njene podpore.

Na seji v Beogradu so predložili sklepe o položaju v Jugoslaviji. Za našo delegacijo so bili ob manjših spremembah sprejemljivi. V razpravi

pa so predstavniki nekaterih drugih republik zahtevali popravke in v njih so šli tako daleč, da so dogodke v Cankarjevem domu hoteli razglasiti za protirevolucijo. Temu smo se predstavniki slovenske borčevske organizacije jasno in glasno uprli. Medtem ko sva s tovarišem Francetom Hočevarjem govorila na splošno, pa je tovarišica Ela Ulrih-Atena poskušala predstaviti dogodke v Cankarjevem domu in njihovo bistvo.

Vsi smo poskušali dopovedati, da je bil dogodek v Cankarjevem domu podoben mitingu v Beogradu, s sprejemljivimi in nesprejemljivimi gesli, za katere nikoli ne veš ali so provokacija ali niso. Toda naša pojasnila so naletela na gluha ušesa, zato nam ni preostalo nič drugega, kot da smo zagrozili, da bomo sejo zapustili, če bodo te formulacije prišle v dokument. To je naredilo vtis na udeležence se-

je in sklepi so bili takšni, da so sprejemljivi za vse.

Zavedamo se, da smo daleč od tega, da bi bila zadeva končana. Prav gotovo se bomo nanjo vračali, kakšen pa bo razplet bo pokazal čas. Šeja je tudi pokazala, da so ljudje v nekaterih drugih republikah zelo slabo ali pa izkrivljeno seznanjeni s slovenskimi stališči.

Ker pa smo pričakovali, kako bo tekla seja v Beogradu, smo se naslednji dan sešli s predsedniki medobčinskih odborov ZZB NOV Slovenije. Seznanili smo jih z dogodki v Beogradu ter z našimi stališči in zakaj smo tako ukrepali. Ti so z razumevanjem sprejeli našo razlago in z našimi stališči soglašali.

Če pa se bo pokazalo, da vodstvo RO ZZB NOV Slovenije nima podpore svoje baze, vemo kaj nam je storiti,« je ob koncu dejal Bojan Polak-Stjenka.

B. K.

Pluralizem mnenj je doživel polom

Zadnji beograjski miting je močno vplival na potek seje Zvezne konference SZDL Jugoslavije naslednjega dne v Sava centru, katere sem se udeležil kot delegat SZDL iz Slovenije. Obravnavanje notranjepolitičnih razmer v Jugoslaviji je potekalo v podobnem stilu kot dan prej in osebno te seje ne bom mogel tako hitro pozabiti.

Kot udeleženec zbora v Cankarjevem domu, kjer sem se pridružil skrbi Slovencev za mirno življenje in sožitje ljudi na Kosovu, za enakopravnost narodov in narodnosti in demokracijo razvoj naše družbe, ki ga tako hudo pogrešamo, smo slovenski delegati domala šest ur poslušali obtožbe, očitke pa tudi grde izbruhe na vsebino zbora v Cankarjevem domu. Od tega, da smo odkrito podprli albanske nacionaliste, povzročili spore med jugoslovanskimi narodi, najhujše razžalili svobodoljubne Beograjdane, storili zgodovinsko napako, preprečili poštemim ljudem na Kosovu uresničevanje sklepov obeh zveznih predsedstev, do tega, da smo nastopili proti uvedbi izrednih ukrepov, ki naj bi prispevali k stabilizaciji kosovskih in jugoslovanskih razmer.

Poizkusi slovenskih delegatov, da bi na miren in dostojanstven način predstavili vsebino izjave in osnovno sporočilo iz Cankar-

jevega doma, so izpadli kot pogovor z gluhi. V takem vzdušju ni prišlo ob zaključku seje niti do obravnave sklepov, ki so bili predloženi v začetku seje in po vsebini bolj črno-beli, bolj bojoviti kot so bila udeležencem mitinga sporočena stališča predsedstva CK ZKJ. Pluralizem mnenj je v naši jugoslovanski stvarnosti doživel polom. Sprejeli pa smo zahteve, da predložimo s strani Republiške konference SZDL Slovenije informacijo o dogodkih v Cankarjevem domu in s tem tudi nekako umirili situacijo. V Sloveniji in tudi v borčevski organizaciji se bomo zavzeli, da jugoslovansko javnost objektivno informiramo o dogodkih v naši republici.

Na dnevnem redu seje ZK SZDL Jugoslavije je bilo tudi dajanje mnenj h kandidatom za člana Predsedstva SFRJ iz posameznih republik in pokrajin. Odločno smo zavrnili vojvodinski predlog, da postane član Predsedstva SFRJ Mihalj Kertes iz Novega Sada. Srbi in Vojvodinci so bili proti Stipetu Šuvarju in Remziju Kolgiciju. Hrvati so med drugim branili Stipeta Šuvarja in dali prednost Remziju Kolgiciju. Izmed šestih slovenskih kandidatov so udeleženci seje dali podporo Marku Bulcu in Dušanu Šinigoju. Vse pa bo odvisno od nadaljnjih volilnih postopkov v republikah in pokrajinah.

Jože Božič

Paberkovanje po turobni sedanjosti

Zbor v Cankarjevem domu dne 27. februarja zvečer je izzval v Srbiji in še kod po Jugoslaviji pravi vihar protestov. Slovenci, ki so prireditelji gledali po televiziji, tembolj pa sami udeleženci shoda, se zdaj začudeno sprašujejo, kaj je vendar na zborovanju bilo takega, kar bi zaslužilo tolikšno grajo. Morda so se nekateri govorniki deloma oddaljevali od namena srečanja, ki si je izbralo moto: sožitje in strpnost; kritiko zares zasluži metaforično pretiravanje z zlorabo židovskega simbola; ali so koga zdražili določeni drobci v Šeligovem govoru; gotovo bi se še našlo kaj, kar bi se dalo oceniti za provokativno. Utegne biti, da je kritike ujezilo tistih pol milijona podpisov, ki so jih Slovenci zbrali v enem samem dnevu in tako postavili na laž spletkarsko devizo: »Ah, saj je slovensko ljudstvo čudovito, ampak njegovi voditelji, Kučan, Stanovnik, Smole so zavrženi! Ti nimajo podpore v ljudstvu!« Nemara pa ni ustregla uvodna recitacija Kosovke devotice? Ali je bila domala sveta srbska pesem oskrnjena, ko je prihajala iz ust »separatističnega« Slovenca? Ali pa je poželo razburjenje temeljno humanistično sporočilo te pesmi, da bo ljudska milost živela tudi poslej, ko bodo oblastniki in knezi že davno pozabljeni? Ni dvakrat reči, da je bila tako zadržita ost v karizmu sodobnega kneza Slobodana Miloševića, v katerem mnogi vidijo osebnost s potezami nesmrtnosti.

Ne kaže pretiravati s samospraševanji, kaj je povzročilo zamero! Tolikšna tenkovestnost bi bila dandanes v iracionalni in tuleči Jugoslaviji več kot smešna. Zbor, ki vemo, da ga je sprožilo tragično sočutje do albanskih rudarjev, ko so že osmi dan vztrajali v rovih in je bilo podoba slehernega izmed njih mogoče opredeliti z vzdihom ecce homo – ta zbor torej bi lahko samo kak skrajni cinizem razglasil za nekaj protisrbskega ali protidržavnega. Če »se je dogodil« vendar prav tak javni razglas, ni dvoma, da so ga lansirali tisti, ki so se prestrašili, da bi prireditelji vendarle lahko vplivala v smeri obnove ne le srbsko-albanskega temveč obče jugoslovanskega sožitja ter kvarila scenarij, ki je bil takrat že izdelan, predvideval pa je izjemno stanje, izredne ukrepe in odprti pogon na ljudi v pokrajini.

Obsodba hudobnih zborujočih Slovencev si ni prizadevala, da bi se oprla na kakšen

razumen, kaj šele izviren argument. Prek ne- strpno uglasanih informacijskih medijev, prek sto in sto na hitro organiziranih sestankov po občinah in kolektivih, zlasti pa prek neznanskega beograjskega mitinga so se oglasile znane zaglušljive parole: Slovencev še zdaj ne gane trpljenje Srbov in Črnogorcev na Kosovu! Janezi podpirajo kosovsko kontrarevolucijo! Cankarjev dom – černobilski oblak!

Prav nobenih svetlih točk ni videti v sedanjih dogajanjih v državi, nobenih znamenj, ki bi nas navdajala z vero, da smemo obmolkniti in potlačiti v sebi vstajajoče naravno protestništvo, češ, naj gredo stvari svojo pot, mirujmo v prid enotnosti. Preveč bridko se zavedamo, da ni nič vredna tista enotnost, ki jo hranita nasilje in brezumje!

Zadnje dni so se kar prehiteli deklarativni izrazi podpore zveznima predsedstvom – državnemu in partijskemu – ko sta nedvomno pod pritiskom skrajnežev; uvedla na Kosovu izjemno stanje. Procesije tankov tam okrog Prištine, topovi, strojnice, nadzvočniki v nizkem letu, revije policijskih patrulj – mar vsi ti rekviziti zagrožene represije zares prinašajo kaj dobrega, kaj olajšujočega? Proti komu je razpostavljena ta grozljiva mašinerija, ki človeka spominja na Vietnam ali Afganistan? Mar proti kakšnemu Blitzkriegu, ki se morebiti utegne sprožiti proti Jugoslaviji tam kje onstran Prokletij? Mar proti nevidni irendenti, katere spiski se sestavljajo v neugotovljivih asociacijah, še najmanj verjetno pa v institucijah pravne države? Ali pa so tanki – ti več kot prepričljivi argumenti – nakopičeni v obrambo pred onimi na pol živimi rudarji, ki jih je bil po vsem videzu zmanipuliral (zdaj k sreči že pripri) Vlasi, pravočasno pa je spregledal njihove kontrevolucionarne namere vrli Morina? Težko je sicer človeku takole na oko prepoznati v teh knapih krute preganjalce Črnogorcev in Srbov, skrunilce grobov in posiljevalce, vendar sploh ni treba dvomiti, da to res so, ko pa to dokazujejo statistike in prepričljivi organi pregona. Da, tanke zaslužijo pred hišo ti vražji separatisti, ki so se samo delali da štrajkajo, v resnici pa so v jamah spletkarili proti najboljšim kadrom, lenuharili, gledali televizijo, igrali domino in šah ter se mastili z dobro jedačo! Morda pa bodo jekleni dinozavri branili državo pred onimi demografsko neosveščenimi

Ne smemo pozabiti

šiptarskimi materami, ki smo jih večkrat videli na televiziji, okrog katerih se gnete toliko prestrašanih otrok? Kdo bi vedel. Toda – nič nas ne sme peseniti!

Težko je biti slovenskemu državljanu monolitno enoten in molčeče soglasen, ko opazuje takšno dogajanje, ali pa, ko se srečuje s pojavi, kot so zdajšnji mitingi.

Dolgo ga bo še treba »vzajajati«, kranjskega Janeza, preden bo odkritosrčno pritrdil, da ga navdušujejo ti slapovi hrupnega primitivizma. Mar je res treba še milijonkrat slišati, da se Srbi in Črnogorci izseljujejo pod irendentističnim pritiskom, milijonkrat prebati na transparentih, milijonkrat to ponoviti ob huronskem skandiranju parol: Dajte nam orožje, Smrt Albancem, Slovenija laže in podobnih konstruktivnih napotil. Ali je mogoče imeti za normalno človeško občevarje, če se pri oddaji ali sprejemu takih sporočil izključita pamet in srce, prepusti pa se ta sporočila živčnim in nagonskim reakcijam množic, ki »se dogajajo« med zvito manipulacijo in slepo samogibnostjo? Kaj poreči na demonstracijo, da se sovraštvo proti Slovincem (tem saboterjem, ki plačujejo težko prigraneno milijarde v sklad solidarnosti ali celo zbirajo prek Rdečega križa pomoč lačnemu Kosovu) uresničuje z bojkotom slovenskega blaga pa z odpovedmi gospodarskih odnosov s slovenskimi bankami, tovarnami, trgovinami? Kaj poreči na to, da se doli po Jugu opreza, kje bi se dalo poškodovati kakšen avto s slovensko registracijo, kje prebutati kakšnega slovenskega novinarja? Je to vse zato, da se

še in še ubije v glavo (ali menda kar v zadnjo celico trdobočnega slovenskega organizma) velekoristna praksa, da bi se pridružili topoumnemu ponavljanju »večnih resnic« – kot kakšna homeinijevska srenja, ki se trenutno ukvarja z nepopolno hvaležno nalogo, kako bi spravila Mohameda iz Dantejevega pekla. Toda, ker vse tako kaže, da Slovincem samim mitingaštvo še zmeraj ne gre prav od rok, jim je treba pomagati. Že se ponuja najučinkovitejši organizator, znameniti Šolevič, da bo akciji ugledil pot tudi na ulice med Rožnikom in Golovcem. Po beograjskem vzoru naj bi tega in onega pomladnega dne Slovenci zaprli štacune in šole, spravili pluge v šupe, po tovarnah ustavili stroje, povzdignili morje zastav in transparentov ter se kot en mož zaprašili pod pripravljene tribune, s katerih bo zadonela krepka in pobožna beseda številnih Šolevičev! Ni slabo. Vsi se bomo drli kot jesiharji, zraven pa imeli prost dan (brez kakih razprav in ustavnih preprirov, kakor v primeru božiča ali dneva vstaje). Kaj zato, če nas bo skušal v potu svojega obraza opomniti kakšen Dizdarevič ali Marković, češ, ljudje, treba bi bilo tudi delati, da bi imeli kaj jesti... Saj nam ne bo treba poslušati takšnim marenj: dovolj bo, če bomo monolitno zgrnjeni okrog institucije vseh institucij, okrog velikega liderja, ki nam bo trosil mano obljub, da bomo smeli križem goniti foteljaše in hapsiti kontravolucinarje.

Ne, Slovenci ne bomo tako delali. Quod non!

Zvone Kržišnik

Pogovor z Bogdanom Osolnikom

O neuvrščenosti – kritično in ustvarjalno

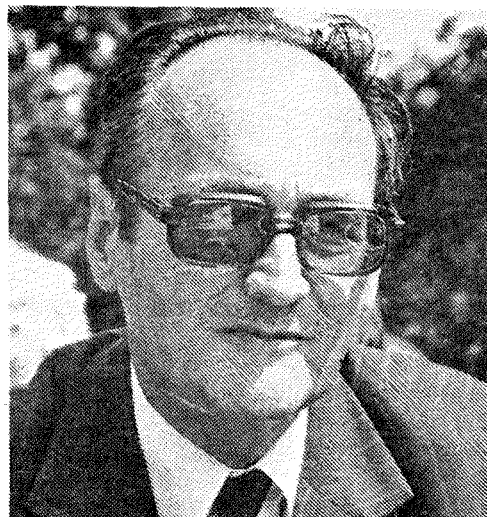
Zdaj, ko so se v Jugoslaviji začele priprave na konferenco neuvrščenih, ki bo jeseni v Beogradu, slišimo različne sodbe o politiki neuvrščenosti – med njimi tudi zelo kritične ocene o vlogi te politike; nekatere gredo tako daleč, da celo zanikajo pomen neuvrščenosti za sedanji čas. Kaj mislite o tem?

Tudi v drugih deželah so prišli do spoznanja, da je treba pomen neuvrščenih za sedanji čas kritično prevrednotiti, toda to ne pomeni, da bi lahko vse izkušnje iz delovanja gibanja neuvrščenih ocenjevali negativno.

Nasprotno, gibanje je zlasti v prvem obdobju svojega obstoja veliko prispevalo k ohranitvi miru v svetu, k uresničevanju dekolonizacije in krepitvi neodvisnosti novoosvojenih dežel. Tudi za našo državo je bila ustanovitev gibanja neuvrščenih in dejavna vloga v njem, koristna, ker je krepila naš neodvisni položaj izven blokov in prebujala osamitev, v katero nas je zaradi spora s Stalinom poskušal potisniti vzhodni blok. Nekatere ideje gibanja neuvrščenih je potrdil ves nadaljnji razvoj mednarodnih odnosov, zlasti osnovno prepričanje, da je svet nedeljiva celota in, da da je od ozkih blokovskih interesov pomembnejša skupna usoda življenja na našem planetu. V tem smislu torej osnovne ideje niso izgubile svojega pomena. Res pa je, da se je v zadnjih letih zaradi načina delovanja in nedoslednosti v uresničevanju svoje osnovne opredelitve, gibanje neuvrščenih znašlo na robu mednarodnega dogajanja in, da vse manj prispeva h konkretnemu reševanju perečih mednarodnih vprašanj.

Kaj menite, da je vzrok takšnega stanja?

Glede ocen o vzrokih sedanjega zaostajanja so med posameznimi državami zelo različna stališča in pogledi. Nekatere so resnično pripravljene na kritično analizo in odkrito ugotavljanje slabosti, nekatere bi hotele delati po starem in iščejo rešitve samo v metodah dela in organizacijskih spremembah. Takšne razlike v ocenah in usmeritvah najdemo seveda tudi pri nas doma – v Jugoslaviji. Nekateri bi hoteli doseči po-

Bogdan Osolnik

membnost beograjskega sestanka s posnemanjem zunanjega blišča preteklih konferenc, namesto da bi se osredotočili na bistvo problema, ki je v tem, da mora gibanje neuvrščenih držav realno oceniti sedanji mednarodni položaj in svojo vlogo v njem; to pa pomeni, da mora spremeniti marsikaj v svojem delovanju, pa tudi v svoji politični filozofiji.

Odkrito moramo ugotoviti, da so neuvrščeni, čeprav so od ustanovitve gibanja zatrdljivi, da niso nikakršen blok, vseeno v pojmovanje svoje vloge in v svoje delovanje vnesli nekatere prvine blokove zveze. Namesto da bi vsaj o ključnih problemih sve-

tovnega razvoja kot na primer za izboljšanje položaja nerazvitih dežel ter prepada med severom in jugom, iskali rešitve in zanje uspeli pridobiti najrazvitejši del sveta, so vztrajale na maksimalističnih in dostikrat ideološko obarvanih zahtevah, ki so jim sicer uspelo zagotoviti večino v resolucijah Združenih narodov – vendar so le-te ostale na papirju. Prav tako je bilo glede razorožitve. Samo na prvem posebnem zasedanju

leta 1978, ki je bilo posvečeno problemu razorožitve, so neuvrščeni s svojimi konstruktivnimi predlogi omogočili izdelavo in sprejetje vsebinsko pomembnega sklepnega dokumenta. Na dveh drugih, kasnejših posebnih zasedanjih pa se to ni ponovilo še zlasti zaradi tega, ker neuvrščeni niso bili pripravljeni spregovoriti tudi o tem, kaj je narobe pri njih, v domači hiši in kakšno odzivnost za mir in razvoj bi morale doseči znotraj neuvrščenih. Tako glede omejevanja trgovine z orožjem in glede raznih drugih ukrepov za zmanjševanje napetosti in zaustavitve vojne med njimi samimi.

Kljub temu, da so med neuvrščenimi deželami velike

razlike v razvitosti in družbenih ureditvah, je prišlo v metodah njihovega delovanja sčasoma do popolnoma nerealnih predstav, da se oblikujejo v nekakšno neuvrščeno skupnost tudi na vseh področjih notranjega življenja; začeli so na primer sklicevati sestanke družbenopolitičnih organizacij neuvrščenih dežel, mladine, žensk, tudi borcev, znanstvenikov in kulturnih delavcev, čeprav se je pokazalo, da je takšno združevanje neživljensko in, da za takšnimi pobudami dostikrat stojijo ideološki motivi, ki so blizu koncepcijam v tako imenovanem socialističnem taboru. Da ne bo nespornost: taki sestanki so lahko koristni, če pomenijo seznanjanje in izmenjavo med posameznimi neuvrščenimi deželami! Toda kaj, ko se na njih poskušajo sprejemati neke, dostikrat vsiljene platforme za skupni nastop v odnosu do drugih, to pa pomeni sekanje organskih vezi, s katerimi so posamezne dežele vraščene v ta svet in iskanje umetne, neobstoječe enotnosti.

Ali torej lahko rečemo, da je takšna politika do neke mere škodila interesom naše države?

Najmanj, kar lahko rečemo, je, da je takšno stanje v protislovju z usmeritvijo neuvrščenosti, ki je naša strateška opredelitev. Zaradi tega, ali zato, da bi bila na liniji s konsenzom sprejetih deklaracij v gibanju neuvrščenosti, je jugoslovanska uradna politika tudi sama zastopala nekatera takšna stališča, ki so bila neživljenska in neuresničljiva. Na primer, naš bivši zunanji minister je svojega ameriškega partnerja ob njegovem obisku v Beogradu prepričeval, kot smo lahko videli tudi na televiziji, da podtikanje bomb na letališčih ni terorizem ampak osvobodilni boj. Zdaj pa se sami Palestinci, oziroma njihov PLO javno odklanjajo terorizmu!

Ob dogajanjih na Bližnjem vzhodu smo tudi mi pogosto sprejemali ekstremna stališča nekaterih arabskih dežel, ki

so šla na videz v prid Palestincem, v resnici pa so dostikrat z njimi te države poravnale svoje medsebojne račune z velikimi silami, na škodo tega nesrečnega ljudstva.

Lahko bi naštel še več takih primerov. Vendar je za našo sedanjo mednarodno opredelitev najpomembnejše, da se znebimo zmotnega prepričanja, da je naša neuvrščenost nezdržljiva z vključevanjem v evropski prostor.

Kaj menite s tem?

Za razvoj Jugoslavije je bistvenega pomena, da se vključimo v skupni prostor, ki ga gradita Evropska gospodarska skupnost in EFTA (Združenje za svobodno trgovino), v katerem bomo lahko uresničevali svoje življenjske interese, kjer imamo najpomembnejšo gospodarsko menjavo, zdomce, turizem – pa tudi evropsko kulturno dediščino. Obe preostali evropski neuvrščeni deželi Ciper in Malta sta že v Svetu Evrope in v carinski uniji z EGS. Nobenega razloga ni, da se ne bi tudi Jugoslavija opredelila, da postane polnopravna članica Evropskega sveta in v njem sodeluje pri obravnavi kulturnih, zdravstvenih, ekoloških in drugih vprašanj ter pri obravnavi o vprašanjih človekovih pravic. Seveda se bomo morali čimprej v svojem življenju prilagoditi standardom Evrope – ne le v tehniki, proizvodnji in prometu ampak tudi glede drugih civilizacijskih pridobitev. Tudi ob vprašanjih političnega pluralizma in parlamentarne demokracije, človekovih pravic in civilnega služenja vojske se ne moremo več obnašati kot da za nas ta vprašanja ne obstajajo! Skratka, morali se bomo tudi v notranji politiki bolj odločno osvobajati balasta etatizma in birokratizma.

Poglejte, ko smo leta 1961 dali pobudo za sklic 1. konference neuvrščenih, je ves svet vedel, da je Jugoslavija dežela, ki se tudi po svoji družbeni ureditvi razlikuje od dežel vzhodnega bloka in od družb takimenovanega realnega

socializma. In kje smo danes? Dogmatska politika nas je pripeljala do tega, da so celo nekatere blokove dežele – na primer Madžarska – pred nami v odnosih z evropskimi institucijami, pa tudi v razvoju notranjega gospodarskega in političnega sistema, ter da se v očeh svetovne javnosti že bolj ločijo od sovjetskega modela socializma kot Jugoslavija, ki je prva tvegala spopad s Stalinom.

Vendar naj opozorim še na pozitivno izkušnjo, ki dokazuje, da naša neuvrščenost ni ovira za intenzivnejše sodelovanje v Evropi: na nedavno končani konferenci o evropski varnosti in sodelovanju na Dunaju je prav skupina neuvrščenih in nevtralnih evropskih dežel (takoimenovana NN), dosegla, da se je zasedanje uspešno končalo s sprejetjem dokumenta, ki so ga pripravile te države z vztrajnim in realističnim predlogom rešitev, sprejemljivih za vse. Tudi v svetovnem prostoru je dovolj perečih vprašanj v boju za mir, za demokratizacijo mednarodnih odnosov, za kolektivno varnost itn. kjer dežele neuvrščenega gibanja lahko dajo večji prispevek. Ta pa ne bo odvisen od števila in dolžine sprejetih resolucij, ampak od točnosti diagnoze in od realizma predlogov za zdravljenje mednarodnih problemov.

Kaj menite o pripravah na beograjski vrh neuvrščenih?

Treba je zagotoviti, da priprave na konferenco in še zlasti tisto, kar bomo ob konferenci gradili, ne bodo pomenili dvigovanja ali spodbujanja inflacije ter s tem podiranja naše reforme. Moramo se namreč zavedati da, če hoče Jugoslavija kaj pomeniti v gibanju neuvrščenih, mora ozdraviti predvsem svojo krizo; pa tudi neuvrščenim bi bilo treba odkrito povedati, da so naši naporji za varčevanje (za izhod iz gospodarske krize) tudi v širšem interesu neuvrščenih – saj bo Jugoslavija gibanju toliko bolj koristna, kolikor bolj bo njen lastni razvoj uspešen.

Pogovarjala se je B. Ž. J.

Strah pred svobodo

Duh reforme je zavel v gospodarstvu, vendarle se večji del podjetij ukvarja le z reorganizacijami. Spoznanje potrjuje ugotovitev, da v gospodarskih zbornicah večji del vprašanj, ki jih naslavlja tisti, ki se zanimajo, »kako uporabiti zakon o podjetjih«, leti na probleme spajanja temeljnih organizacij v podjetje. Mnogo manj zanimanja je za novi položaj poslovnih organov, za odnos upravljanja in samoupravljanja, zanemarljivo malo vprašanj pa zastavljajo o mešanih podjetjih in tujih vlaganjih. Kljub temu, da je mandatar za sestavo nove vlade Ante Marković opozoril prav na zadnje, ko je govoril o pomanjkanju denarja in možnostih, da bi prišli do njega na ekonomski način.

Značilno je tudi spoznanje, da so na zbornične sestanke, kjer so se pogovarjali o možnostih, ki jih ponuja zakon o podjetjih, pošiljali pravnike, kar je tudi spričevalo, kako si v gospodarstvu razlagajo pomen in doseg sedanje reforme. Nekdo je dokaj hudomušno pripomnil, da so naši direktorji vajeni, da vse, kar potrebujejo, preberejo v zakonu, če pa jim kaj ni jasno, tečejo po pojasnila v občinski komite. Ne ravno majhnemu številu gospodarskih poslovodij bo svoboda prinesla več problemov kot olajšanja. O tem spet pričajo jalove razprave in pojasnjevanja o lastnini, konkurenci, podjetništvu itn. Nedvomno ima omenjena fetišizacija organiziranja svoje korenine v socialistični ideji, da sta konkurenca in trg nekaj slabega in da se je temu mogoče izogniti le z ustrezno organizacijo.

Zato naj bi bila naloga družbe, da poišče to idealno organizacijsko obliko. Ker pa je dovolj dobro znano, kdo je sicer zadolžen za ideale, je tudi jasno, kdo naj predpiše tudi idealno organizacijo. Posledica teh in takšnih razmišljanj in ravnanj je v tem, da ima današnja Jugoslavija – ko gre za velikost podjetij – prav obrnjeno gospodarsko strukturo kot je tista v razvitejših deželah. Pri nas je največji del podjetij srednje velikosti, torej od 100 do 1000 zaposlenih. V deželah tržnega gospodarstva je največji del podjetij do 100 zaposlenih, hkrati pa je tudi veliko število velikih podjetij – korporacij. Če želimo tržno gospodarstvo, je treba pretrgati s prakso, da se družbenopolitične skupnosti viikajo v to, s kom se bo združevalo podjetje, s kom bo tržilo in sodelovalo.

Od sprejetja zakona o podjetjih je spoznati dve značilnosti. Ena je, da se najuspešnejše temeljne organizacije skušajo osamosvojiti in iztrgati iz objema dosedanje delovne organizacije – hočejo biti samostojna podjetja, druga pa je, da hočejo to predstavnik občine, občinskih političnih organizacij in podjetij na vsak način preprečiti in si zakon razlagajo le tako, da naj bi delovna organizacija v celoti postala podjetje. Za to je seveda veliko razlogov, najpomembnejši je, da bi – če bi se najboljši tozdi osamosvojili – ostanele podjetja slabo gospodarili, kar bi imelo slabe ekonomske, socialne in politične posledice. Ni treba podcenjevati tudi

posledice prepričanja, da so le velika podjetja uspešna podjetja. Osrednji problem pa je v tem, da sploh obstajajo nerentabilne temeljne organizacije. Seveda ni mogoče rešitve iskati v množičnih stečajih, še težje pa bo do rešitve prišlo, če bodo nerentabilni nadaljevali nerentabilno.

Tudi v novem podjetju bo treba spremljati rezultate poslovanja po izdelkih in storitvah, delavci v vsaki enoti morajo biti motivirani za boljše in kakovostnejše delo. Drugače bodo vsi deli podjetja prigospodarili izgubo. Ohraniti je treba, oziroma ustvariti, vezi med deli podjetja in celoto. Če bi ta vez obstajala, bi bilo med primerov, da se hočejo uspešni izdvojiti. Takšno integracijsko vez pa pomeni kapital oziroma lastnina. Kadar ni kapitala, obstajajo pač le »sredstva«.

Ko so oblikovali temeljne organizacije, so mednje tudi razdelili aktivno in pasivo podjetij. Pravilo za sestavljanje delitvene bilance je bilo: tozdu pripadaj vsa sredstva, ki jih neposredno uporablja. Enako načelo je bilo ob delitvi surovin, materialov, drobnega inventarja in gotovih izdelkov, kot pri delitvi pasive oziroma poslovnega sklada, posojilnih obveznosti do dobaviteljev itn. Tako so namesto delitve kapitala delili fizična sredstva. In tako je integrativna vez med posameznimi deli delovne organizacije oz. tozdi dejanske prekinjena. Tudi danes ni mogoče te vezi ustvariti s preprostim spajanjem v enotno podjetje. Deli podjetja so lahko povezani le s skupnim kapitalom. Ker je kapital skupna last, je na dlani, da je skupen tudi riziko in dobiček. Šele ko pride do spajanja te integrativne funkcije, je mogoče narediti korak naprej – skupen razvoj, marketing, itn. Prisilno združevanje v podjetja lahko prinese še slabše gospodarske učinke.

Ivan Vidic

Neutrudni organizator mitingov

Organizator številnih mitingov, na katerih se je po besedah šefa srbskih komunistov Slobodana Miloševića »zgodil narod«, Miroslav Šolevič, doma iz znane 17. krajevne skupnosti na Kosovem Polju, je v pogovoru za Borbo izjavil:

»Drži, da sem v daljšem pogovoru za Nedeljno Dalmacijo napovedal hitro razbistritev stanja v Bosni in Hercegovini in na Hrvaškem. To je pač neizogibno. V Bosni in Hercegovini je to treba opraviti spomladi, na Hrvaškem pa lahko malce pozneje. Če nas, kot na primer Dževad Galijašević ali kdo drug javno povabi, bomo v hipu ustanovili odbor in prišli v Sarajevo... Okostenelih birokratskih struktur se bodo najbrž lotili nezadovoljni delavci v Zenici, rudarji iz Kreke in Banovičev... To morajo storiti. Napravili so napako, ker so privolili, da so jih stisnili v obroč, toda to ne more dolgo trajati.

Hrvaška bo prišla na vrsto zaradi neposredne bližine dogodkov v Vojvodini in Črni gori ter v Bosni in Hercegovini. Ljudje iz Zagreba, ki so prihajali k meni in nekaterim nekdanjim članom odbora za proteste, si prizadevajo za to.

Toda vedite, da samo napovedujem. Takšne spremembe napovedujem tudi za Slovenijo. Ustvarjena so velika naspotja med vzhodnim in zahodnim delom države o dojemanju stvari. Izmed teh dveh nasprotij mora eno zmagati. V vzhodnem delu so izvedli demokratizacijo odnosov, ki jo bodo do konca izvedli. V zahodnem delu pa politiko še vedno vodijo okostenele birokratske strukture, ki so nas pripeljale v položaj, v katerem smo.

Tako Miroslav Šolevič, preizkušeni organizator številnih mitingov, za katere dr. Mirjana Marković, Miloševićeva soproga, javno trdi, da so v tem času celo bolj vplivni kot ZK, ki je po njenih besedah v krizi, medtem ko mitin-gi naraščajo...

V Bosni in Hercegovini niso pokazali najmanjšega zani-

manja za Šolevičovo »ponudbo« in so jo gladko zavrnili, še posebno ostro so to storili rudarji...

Predsednik hrvaških borcev Gojko Tintor, ki je po narodnosti Srb, je tudi brez vsakih pomislekov zavrnil Miroslava Šoleviča in izjavil, da na Hrvaškem prav nič ne potrebujejo mitingov...

»V imenu ZZB NOV Hrvaške lahko Šoleviču in njegovim pristašem mirno sporočim, naj ne računajo na mitinge na območju Hrvaške, ker bi jih utegnili organizatorji dobiti ne le po prstih, temveč tudi po glavi. Za hrvaške borce je najpomembnejša naloga ohranitev bratstva in enotnosti v vseh okoljih, ob tem pa ne smemo pozabiti, da je SR Hrvaška večnacionalna skupnost,« je poudaril Gojko Tintor.

Vendar je Šolevičovo hudičovo seme razdora pognalo tudi na Hrvaškem, kjer je v Kninu, kjer živijo predvsem prebivalci srbske narodnosti, prišlo do prvega mitinga.

ko po mnenju udeležencev mitinga, izrekli zoper politiko CK ZKJ, CK ZK Srbije in zoper interese srbskega naroda na Kosovu.

Udeleženci mitinga so ostro obsodili tudi podporo, ki jo politični predstavniki, organizacije in posamezniki iz določenih delov države – predvsem iz Slovenije – nudijo predstavnikom albanske narodnosti na Kosovu.

Spričo tega si oba, Šolevič in njegov »gazda« Milošević, že zadovoljno maneta roke...

Tudi aktivisti Socialistične zveze Slovenije – predsedniki medobčinskih svetov SZDL ter predstavniki RK SZDL Slovenije – so z ogorčenjem sprejeli Šolevičovo izjavo. Ob tem so menili, da je v današnjem trenutku, polnem skrajne zaostrenosti v mednacionalnih odnosih, takšno besedičenje ne le neumestno in nevarno, ampak da ruši temelje ustavno zagotovljenega sistema avnojske Jugoslavije. Jezikanje nekega »pogroma« z znanih mitingov »bratstva in

žal, sodeč po Šoleviču in njemu podobnim, segajo od gospodarske do krize morale.

Socialistična zveza Slovenije je najostreje obsoja takšno ravnanje, takšno javno nastopanje in se odločno zavzema za obrambo temeljnih načel jugoslovanske družbene ureditve.

Ob vsem navedenem se mi vsiljuje javno vprašanje: le kdaj bodo začeli pristojni organi kazensko preganjati Šoleviča in sodelavce, ki s svojim početjem dejansko razbijajo avnojsko federativno Jugoslavijo ter bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in narodnosti?

Djokica naj odstopi!

Svojemu zveznemu borčevskemu predsedniku Milanu Pribiču-Djokici sem že pred časom (TV-15 2. februarja) javno svetoval, da v prihodnje več ne meša svoje sedanje funkcije s svojo opredelitvijo za srbskega »vožda« Slobodana Miloševića, ker je to nje-

moramo se vprašati, kako kdo bere tisto, kar so zapisali na zasedanjih AVNOJ. V teh dokumentih pokrajini nista bili državi. Ne samo da je treba avnojske dokumente »vrniti« resnici, marveč je treba črtati vse tisto, kar so jim pozneje dodali. Mi, borci, smo poklicani, da pri tem sodelujemo. To smo dolžni storiti tudi zaradi odnosa do pridobitev revolucije in žrtev, ki so padle za domovino,« je dejal Pribič.

Pribič je odgovarjal na vprašanja o dogodkih v Sloveniji in izrekel mnenje, da pomenijo ustanovitve strank, napadi na armado, izmišljanje nekakšnega novega bratstva in enotnosti in »divji ples«, ki ga vodi Mladina, protikomunistično razpoloženje.

S tem se zanika vse, kar smo ustvarili in podtika domnevne nove oblike, da bi v temeljnih zamajali državno ureditev.

»Mislim, da je slovenski narod in večina slovenskega vodstva povsem drugačnega

Tam je rekel, da se zdaj vidi, da gre pri vsem le za razbijanje Jugoslavije. V Cankarjevem domu je bila zahtevana razcepitev Jugoslavije, ustanovitev nove Jugoslavije, pljuvalo pa se je na vse pridobitve naše revolucije, je med drugim dejal Djokica.

Ker gre za ponovno, tokrat še hujšo, povsem neargumentirano obsodbo Slovenije, izrekam svojemu zveznemu borčevskemu predsedniku Milanu Pribiču-Djokici nezaupnico in zahtevam (v stilu mitingov, ki jih on tako visoko ceni) njegov nepreklicni odstop!

Po mojem mnenju ne more biti predsednik borčevske organizacije Jugoslavije človek, katerega ocene političnih dogajanj v Sloveniji so povsem nasprotno od ocen najvišjega jugoslovanskega politično-izvršilnega organa, kot je predsedstvo CK ZK Jugoslavije!

Predsedstvo CK ZKJ odločno zavrača javno izrečene obtožbe, da deli ožjih političnih teles SR Hrvaške in SR Slovenije podpirajo albanske nacionaliste in separatiste, so zapisali ob koncu sporočila s seje Predsedstva CK ZKJ 28. februarja.

Predsedstvo CK ZKJ še vztraja, da je treba idejnopolično akcijo v celotni ZKJ voditi enotno, dosledno in odgovorno ter da je treba takoj končati škodljive konfrontacije in delitve, da bi tako prispevali k trdnosti razvoja naše jugoslovanske socialistične skupnosti na temeljih socialističnega samoupravljanja in popolne nacionalne enakopravnosti.

Menim, da je s tem utemeljena moja zahteva, da odstopi Milan Pribič-Djokica s položaja predsednika jugoslovanske borčevske organizacije...

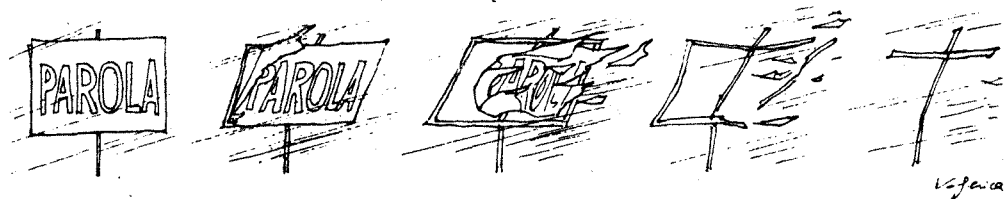
Kaj še čaka?

Slobodan Milošević na konferenci ZK Vojvodine:

»Da bi bil jasen, želim poudariti, da morajo iz političnega življenja oditi vsi tisti, ki so skregali jugoslovanske narode, naše ljudi.«

Po tej izjavi pa res ne razumem, zakaj Milošević še čaka...

Vaš Sime

Ico Voljevica

Kam vodi tako obveščanje?

Uredništvo Mladine je v št. 54 z dne 30. decembra 1988 objavilo intervju Atenke Cotič z ljubljanskim škofom Stanislavom Leničem, ki mu je dalo naslov: Škof Rožman je bil velik Slovenec. Ta naslov ni imel nobene neposredne opore v Leničevih izjavah (tudi sicer imam dokaz, da si ga je izmislilo uredništvo, ne pa Cotičeva), poleg tega pa je bilo nekaj škofovih navedb tako sprtih z resnico, da jih je mogoče označiti za obrekovanje partizanov in OF. Ker izhajam iz Loške doline, kjer je zaradi cerkvenega ovadštva nastalo strahotno gorje (samo v dneh od 28. julija do 20. avgusta 1942 je bilo ustreljenih 166 in interniranih 371 ljudi, požganih pa 151 hiš in 225 gospodarskih poslopij), in ker so mi ob raziskavah za zgodovino Tomšičeve brigade prišli v roke številni in neizpodbitni dokumenti o izdajski zaroti škofa Rožmana proti OF, sem čutil za svojo dolžnost, da neutemeljeno pisanje v Mladini zavrnem.

Zaradi obsežnosti vprašanj, ki jih je odprl omenjeni intervju v Mladini, sem moral odgovor zasnovati v dveh delih. S prvim, ki sem mu dal naslov Škof Rožman ne zasluži nobenih časti, sem sklenil spodbiti neutemeljeni naslov, obenem pa z neovrgljivimi dokazi prikazati pravo podobo škofa Rožmana, z drugim, ki sem mu dal naslov O pravih vzrokih za delovanje duhovnikov proti OF, pa sem sklenil zavrniti zgodovinsko nevezdržne trditve škofa Leniča o OF in partizanskem gibanju.

Prvi del odgovora sem v uredništvu Mladine izročil 5. januarja letos, priložil pa sem mu tudi

fotografijo škofa Rožmana v družbi z Erwinom Rösenerjem in Levom Rupnikom, ki je sama več kot zgovorna. Sestavek je obsegal 190 vrstic in takoj sem naletel na izgovor, da je moj odgovor predolg, češ da je uredništvo pisma bralcev javno omejilo na tri tipkane strani. Ugovarjal sem, da ne gre za to zvrst odgovora, ampak za tehten prispevek, ki ne presega dolžine spornega intervjuja. Sledil je odgovor, da ima Mladina premalo prostora, češ da v sestavku ni treba navajati vseh dokazov, temveč naj bi našel samo literaturo. Ugovarjal sem, da so dokazi za moje pisanje preprostemu bralcu skoraj nedostopni in da ima bralec pravico do objektivne informacije, vendar ni nič pomagalo, zato sem rekel, da bom moral prispevek objaviti kje drugje. V tej zvezi sem omenil sobotno prilogo Dela, nato mi je Miran Lesjak predlagal kompromis, da bi Mladina objavila samo en del mojega sestavka, celotno objavo v sobotni prilogi pa napovedala. Pristal sem le na objavo prvega odstavka, nato pa sva se dogovorila, da bom svojo končno odločitev sporočil do 9. januarja. Medtem so pri dogovarjanju v sobotni prilogi Dela nastale težave, ker je bil urednik Mile Šetinc odsoten. Ko sem ga 9. januarja končno vendarle dobil, mi je rekel, da mora moj odgovor objaviti Mladina ali pa ga zavrniti, šele če ga tam ne bodo hoteli objaviti, ga bo prinesla sobotna priloga, obenem pa bo tudi zapisala, da ga v Mladini niso hoteli objaviti. Takoj sem klical uredništvo Mladine, a tovariša Lesjaka nisem mogel dobiti niti ob 10. uri 37 minut, niti

ob 11.40, nakar sem naročil, naj me pokliče takoj, ko bo prišel. Pa me ni, namesto tega je v 1. številki Mladine objavil moj sestavek, skrajšan za 76 vrstic, ne da bi mi ga poprej ponudil v avtorizaciji. Vsebinska sestavka je bila bistveno okrnjena; iz njega so izpadle navedbe, kako je škof Rožan obračunaval z naprednimi strujami v katoliškem taboru, zlasti pa konkretni dokazi o ovadštvu katoliških duhovnikov v korist italijanske vojaške obveščevalne službe, ob mojem sestavku pa je bila natisnjena fotografija, ki jo jaz nisem prinesel v uredništvo. Vse to je v mojem pisanju povzročilo nekatere šibke točke, kar se je kmalu pokazalo.

Drugi del odgovora, ki sem ga bil napovedal že 5. januarja, sem v uredništvo Mladine prinesel 12. januarja. V njem sem zavrnil navedbe škofa Leniča, češ da so partizani začeli pobijati katoliške duhovnike zlasti po dolomitski izjavi, ko so vso oblast v partizanskem gibanju dobili komunisti, na koncu pa sem podvomil tudi v njegovo navedbo, da so partizani pobili 70 duhovnikov ljubljanske škofije, ki še zdaj ne drži (po šematizmu ljubljanske škofije iz leta 1944 je bilo ustreljenih samo 21 duhovnikov, od tega le 7 v letu 1943 in 1944). Da bi se izognil samovoljnemu posegu v moj sestavek, sem mu priložil spremni dopis, kjer sem navedel, naj sestavek objavijo tak, kakršen je, ali pa objavo pisмено zavrnejo, in sicer najpozneje do 16. januarja 1989. Bilo pa je vse zaman. Očitno pri Mladini ne priznavajo zakona o javnem obveščanju, še manj pa so pripravljeni upoštevati kodeks novinarjev Slovenije.

V dneh, ko sem čakal na objavo mojega drugega sestavka, je Mladina 25. januarja

1989 objavila pismo škofa Stanislava Leniča, ki si je med drugim dovolil namigovati na nepoštenost moje matere, češ da cerkev ni nogometni stadion, obenem pa je opravičeval škofa Rožmana, rekoč da je upravičeno izrekel nekaj ostrih besed v opomin tistim, ki so med večerno molitvijo ustrelili kaplana Franceta Kramariča. Takoj ko sem objavljeno pismo prebral, sem napisal odgovor, ki sem mu dal naslov Kaplan Kramarič ni bil nedolžen. V njem sem napisal zlasti to, da je kaplan Kramarič že ob koncu leta 1941 vodil nakup orožja za belo gardo in kako je moja sosedo Pepco Truden-Hlepinovo pred ustrelitvijo »spravljal z bogom«, za kar ga je partizansko vojaško sodišče obsodilo na smrt, ki je bila izvršena v noči na 3. september 1942. Ta odgovor je obsegal le 51 vrstic, torej ne more biti govora, da bi bil predolg. Uredništvu Mladine sem ga izročil 30. januarja 1989, se pravi pravočasno, da bi bil lahko objavljen že v prvi naslednji številki, seveda pa sem tudi tokrat čakal zaman. Dne 13. januarja sem prosil za pismeno pojasnilo, zakaj mojega odgovora škofu Leniču niso objavili, pa tudi tokrat nisem dobil nobenega odgovora.

Vprašujem se, kam vodi tako obveščanje. Po objavi intervjuja z Leničem sem slišal mnenja, tudi mladih ljudi, da Mladina glede resnice ni posebno tankovestna. Gre za to, da bralec razvname, pa čeprav z nelepimi sredstvi, tistemu, ki je v tej igri prizadet na ugledu, pa ni pripravljena dati prostora za zadoščenje. Nedvomno je take prakse odseva nedemokratske enostranskosti, proti kateri se Mladina tako bučno zavzema.

Franci Strle

Razprava o razmerah v državi

Zlonamerno pisanje v delu srbskega tiska

Na predsedstvu MK SZDL Maribor so se seznanili z aktualnimi političnimi razmerami in dogodki v Jugoslaviji. Predsednik MK SZDL Maribor Slavko Vizovišek je med drugim poudaril, da so se številni občani Maribora obrnili tudi na Socialistično zvezo in izrazili svoj protest in ogorčenje nad načinom, kako so sredstva javnega obveščanja in govorniki obvestili občane v SR Srbiji o tem, kaj se je dogajalo v Sloveniji. Tudi Mariborčani so namreč spontano podprli izjavo vodstev DPO v Sloveniji, v kateri so se zavzemali predvsem za to, da se stori vse za preprečitev človeških žrtev v rudniku Stari trg. Iz besed govornikov na mitingih v Srbiji se je dalo razbrati, da so enostransko, napačno in celo zlonamerno informirali srbsko javnost o tem, kaj Slovenija misli o teh dogodkih in zakaj se je tako opredeljevala. Prebivalci Maribora so bili ogorčeni

nad tolmačenji, da je ta izjava uperjena proti srbskemu narodu ali pa v podporo alban-skemu iredentizmu. V njej so namreč videli le njeno globoko humano in etično vsebino, ki se ne nanaša le na Alban-ce, ampak na vse pripadnike jugoslovanskih narodov ali pa na katerega koli človeka, ka-terega življenje je ogroženo. Član predsedstva MK SZDL Maribor Jože Berce je dejal, da se seveda ni mogoče strinjati z vsem izvajanjem pred-stavnikov nekaterih novih zvez na zborovanju v Cankar-jevem domu. Slišal je tudi, da so bili ponekod tudi pritiski pri podpisovanju, kar bi morali preučiti in ugotoviti, ali je to res.

Sicer pa je podprl sloven-sko politično vodstvo in nje-govo prizadevanje za demo-kratizacijo razmer v družbi. Predsednik Mestne konferen-ce SZDL Maribor pa je po objavi poročila o poteku seje predsedstva MK SZDL Mari-

bor v Politiki posredoval spo-ročilo za javnost, v katerem je zapisal, da je novinar Poli-tike enostransko citiral posa-mezne izjave, ki so bile iztr-gane iz konteksta in da sam ni bil navzoč na seji. Iz sporočila za javnost MK SZDL Mari-bor je razvidno, da mnogo-številni občani mesta Mari-bor, ki so podpisali to izjavo, s tem niso storili nobenega akta proti bratski Srbiji in njenim prebivalcem, »Zaradi tega smo bili začudeni«, pravi sporočilo za javnost, »da so prišli na naslove nekaterih naših delovnih organizacij in krajevnih skupnosti telegra-mi, v katerih se očitno pod-vplivom dezinformacij zahte-va, naj se naši občani odreče-jo podpori političnemu vod-stvu Slovenije. Predsedstvo je odločno obsodilo tudi izjave posameznikov na mitingih v Srbiji, še posebej nespre-jemljive in lažnive napade M. Kertesa na slovensko vod-stvo, izrečene na mitingu

v Novem Sadu ter ob tem izrazilo enotno podporo slo-venskemu političnemu vod-stvu. Vsem krajevnim skup-nostim in delovnim organiza-cijam, ki so v teh dneh dobile telegrame iz pobratenih oko-lj iz SR Srbije, pa je predse-stvo sporočilo, da je prepriča-no, da bodo naši občani in delavci brez naših napotkov znali dostojanstveno in odloč-no predstaviti stališča in ob-čutke, ki so jih vodili k temu, da so podprli zahtevo po reši-tvi rudarskih življenj v Sta-rem trgu. Ta stališča so pod-prli vsi člani predsedstva, tudi tisti, ki so sicer v razpravi za-vrnili izvajanja predstavnikov novih zvez na zborovanju v Cankarjevem domu. To ve-lja tudi za predsednika Mest-nega odbora ZZB NOV Ma-ribor Jožeta Berceta, ki je ob tem še opozoril, da bi bili ne-sprejemljivi vsakršni pritiski na tiste naše občane, ki o ru-darski tragediji mislijo druga-če. To bi bilo namreč v popol-nem nasprotju z našimi načel-nimi opredelitvami za demo-kracijo v naši družbi. Težko pa razumemo, da se sploh lahko splete toliko nespora-zumov in obtožb proti pre-

prostemu človeškemu pozivu za mir in sožitje na Kosovu, ki ga je podpisalo pol milijo-na prebivalcev SR Sloveni-je,« pravi sporočilo MK SZDL Maribor.

V delovni organizaciji TVT Boris Kidrič in v Mariboru pa so bili tudi začudeni in prese-nečeni nad obračanjem dej-stev v Politiki Ekspres, ki je popolnoma potvorila vsebino njihovega teleksa, ki so ga poslali delavcem tovarne va-gonov v Kraljevu. Iz tovarne vagonov iz Kraljeva je DO TVT Boris Kidrič dobila od-prto pismo, v katerem delavci te tovarne iz Kraljeva od ma-riborskega kolektiva zahteva-jo, »naj se javno ogradi od izmišljenih in perfidnih proal-banskih in protisrbskih be-sed, ki so bile izrečene na zboru v Cankarjevem domu in zahteva odgovornost nosil-cev takšne protijugoslovan-ske politike.« Mariborčani so odgovorili: »Mi nikakor ni-smo razumeli in tudi sedaj ne razumemo zbora v Cankar-jevem domu v Ljubljani kot podporo alban-skemu ireden-tizmu in napadom na srbski narod, kajti take podpore in napadov v Sloveniji ni. Mi

smo tudi sami podprli stališča zbora v Ljubljani, saj je bil tam dan apel razumu, obram-bi človečnosti, v imenu pravi-ce pa je bilo zahtevano, da se politično modro in etično za-gotovijo pravice ljudi, to je Srbov, Črnogorcev, Alban-cev in drugih.« V Politiki eks-pres pa so zapisali o teleksu iz TVT Boris Kidrič tovarni va-gonov Kraljeva naslednje be-sede, ki so povsem popačile smisel:

»Mi delavci Tovarne Boris Kidrič iz Maribora nismo ve-deli, kako bo potekal zbor solidarnosti v Cankarjevem domu. Mislili smo, da bo to izraz solidarnosti z vsemi ob-čani Kosova. Z izrečenimi mnenji na tem zboru se ne strinjamo. Še naprej želimo z vami iz Kraljeva in z vsemi delovnimi ljudmi iz Srbije razvijati in negovati bratske stike« itd. V Politiki Ekspres so odgovor TVT Boris Kidrič predstavili kot prvi teleks ta-ke vrste, ki je prispel iz Slove-nije in ki so ga v Kraljevu sprejeli z velikim odobrava-njem. Žal pa vsebina prispev-ka ni resnična.

Marjan Kos

Kosovo skozi oči neposrednega opazovalca

Besede lahko lažejo, obrazi ne

Mladinska organizacija na Kosovu se je prva jasno opredelila do zahtev rudarjev

Dogodki na Kosovu so dokončno odprli oči vsakomur, ki je še dvomil o tem, kam pelje politika mednacionalnega zaostrovanja, nasilnega poenotenja ter iskanja sovražnikov: v tragične, samomorilске oblike protestov, ki so sami najboljši dokaz, da komunikacija ni več možna, in nazadnje v izredno stanje.

Zveza socialistične mladine Slovenije ima svoje ljudi na Kosovu, ki od vsega začetka natančno spremljajo vsa dogajanja. Za vzdrževanje stikov s tamkajšnjo pokrajinsko konferenco je kot član predsedstva ZSMS zadolžen Stanko Šalamun, ki nam je pred dnevi, preden se je spet vrnil na Kosovo, pripovedoval o kosovskih razmerah in o tem, kako se delegacija slovenske mladine v njih najde.

Slovenski mladinci so se takoj odzvali na neposreden poziv kosovskih rudarjev. Poleg tega pa jih je na Kosovo odpeljal še en vzrok – tesna povezanost s kosovsko mladinsko organizacijo, saj imajo kar nekaj skupnih projektov sodelovanja (npr. izmenjave kulturnih skupin, računalniško opismenjevanje). Namen je bil ponuditi ljudem konkret-no pomoč.

Z vzpostavljanjem stikov, pravi tovariš Šalamun, ni bilo težav; tako med rudarji v jami, ki so pokazali veliko samoorganizirano-st, tako, da je v rudnik lahko prišel res le zaželeni gost, kakor tudi med študenti v Prištini, kjer je ves čas vladalo stanje napetega pričakovanja, da se bo vendarle zgodilo – da bodo rudarjem ugodili. Še najtežje so naši delegati prišli med delavke, ki so se zaprle v tekstilno tovarno.

Skratka, tiste dni je na Kosovu vladala popolna paraliza družbenega življenja; tudi

ekonomskega. Lokali so bili zaprti. Institucije družbenega življenja niso delovale, razen seje skupščine Kosova (še tisti petek, ko so bili rudarji pod zemljo), na kateri pa so le tehtali in ne odločali. Kolikor toliko normalno je delovala kosovska mladinska organizacija, ki se je prva jasno opredelila do zahtev rudarjev, da je treba namreč ugoditi njihovi zahtevi po odstopu ljudi, ki jim ne zaupajo. Sicer pa do sklepov in stališč nikakor ni bilo mogoče. Predstavniki sindikata Kosovo so bili ravno tedaj v tujini. Informacije so prišle le s strani pokrajinskega komiteja ZK, pa še te brez podpisov. Največ si izvedel na ulici.

»Glede varnosti je bilo do tistega ponedeljka, ko so se začeli zbirati tanki, vojaški lovci in helikopterji, kar mirno. Pa tudi to,« poudarja Stanko Šalamun, »tamkajšnje ljudi ni preveč vznemirilo, saj je videti, da so takšnih izrednih ukrepov res že vajeni. Tisti ljudje živijo tako bedno, da res nimajo kaj izgubiti. Nič jih ne more presenetiti ali prestrašiti.«

Slovenska mladina se je odločila za zbiranje materialne pomoči. Šalamun se je vrnil v Prištino z namenom, da na Kosovem v odgovorni skupini štirih pomaga organizirati razdelitev pomoči vsem potrebnim, ne glede na to, ali so Srbi, Albanci ali Črnogorci. Poleg tega bo Center za mladinsko prostovoljno delo pri RK ZSMS poslal na Kosovo brigadirsko opremo.

Pa še to: Stvari seveda niso bile neorganizirane. Toda, človek se lahko zlaže z besedami, z izrazom na obrazu pa se ne more. In rudarji niso lagali. Kljub svoji izčrpanosti so jasno mislili in točno vedeli, zakaj so se odločili za ta korak.

Živa Drole

Še okrepiti solidarnostno akcijo za obnovo Franje

Slovenska solidarnostna akcija za ohranitev in obnovo partizanske bolnišnice Franje, ki jo je sprožila slovenska socialistična zveza, je bila zelo ugodno sprejeta po vsej Sloveniji in zamejstvu. To je temeljna ugotovitev torkove seje odbora za spodbujanje in spremljanje sanacije ter obnove in zaščite partizanske bolnišnice Franje, ki jo je vodil predsednik odbora Jože Smole. Z akcijo je treba nadaljevati in jo razširiti na vso Jugoslavijo.

O solidarnostni akciji v Italiji za rešitev Franje sta poročala Boris Race (SKGZ) in Arturo Calabrija (VZPI – ANPI), s čemer je ta akcija prešla državne meje.

Do 3. marca se je zbralo približno 320 milijonov dinarjev iz raznih virov. Darovali so tudi italijanski partizani, skupina avstrijskih antifasistov in skupina danskih turistov, kar dokazuje, da je solidarnostna akcija postala mednarodna.

Škoda, ki jo je v soteski Pasice, kjer se stiska legendarna partizanska bolnišnica Franja, povzročil plaz, znaša skoraj 6 milijard dinarjev. Vsekakor pa bo najtrši oreh ureditev soteske, za katero strokovnjaki pospešeno pripravljajo rešitve.

Sedemsto predmetov premičnega inventarja Franje, ki so ga takoj po nesreči prenesli iz soteske planinci, alpinisti, gorski reševalci in gozdarji, so porazdelili po ustreznih restavratorskih delavnicah slovenskih muzejev.

Na odboru so izrekli vse priznanje operativnemu štabu pri idrijski občini za dosedanja, zelo dobro opravljena dela. Za dokončno sanacijo in obnovo legendarne bolnišnice Franje, ki je spomenik partizanske humanosti, bo treba zbrati dobrih 5 milijard dinarjev.

Jože Oblak

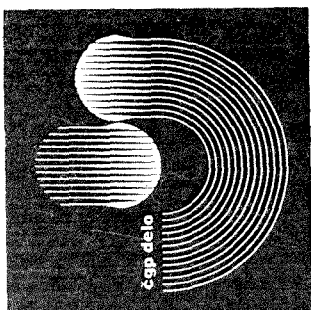
Drugačna Koroška – stvarnost ali sanje?

Signifikantno je, da zlasti avstrijski zeleni analizirajo sedanjí volilni boj na Koroškem kot boj brez vsebine, saj stranke kar po vrsti nastopajo s trobentami in visoko donečimi besedami, ki pa stvarne probleme sodobne Avstrije in Koroške elegantno obidejo. Imenovanje pravih problemov in njihovo razgrinjanje pa je ta čas na avstrijskem Koroškem še tem bolj pomembno, saj jih je le

prepoznane lahko artikulirati in o njih reševanju nato kaj reči. V te vmesnem »neproblemskem« merjenju velikih besed pa se nesporno krepijo desnoekstremistične sile, kar je tudi sicer znani trend v političnem dogajanju v zahodni Evropi. Primer vse bolj samozavestno nastopajočega Haiderja pa kaže na konkretno krepitev nacionalističnih sil na Koroškem. Ni naključje, da je nadzorni odbor Zve-

ze slovenskih organizacij pred volitvami sprejel tudi izjavo, v kateri navaja, da ne more zaupati deželnozborskimi strankam, ki so glasovale za ločevalni šolski model. Zato so tudi pozvali pripadnike in pripadnice slovenske narodnosti, naj glasujejo za tiste kandidate, ki so se jasno opredelili zoper narodnostno ločevanje v šoli, cerkvi in sploh v družbi.

B. Ž. J.

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yz dtlj

Dejavnost TOZD

- stavljenje, izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in
335-089

Zasedanje Socialistične internacionale v Harareju

Nezadovoljive ocene

Ocena evropskega socialističnega, pa tudi drugega levičarskega časopisa o sestanku Socialistične internacionale, ki je bil pred dnimi v Harareju, glavnem mestu Zimbabveje, so večinoma negativne. V glavnem sodijo, da je na jugu Afrike nastal položaj, ki zaenkrat ne dopušča izhodov, kot piše pariški »Le monde.« Podobne so tudi navedbe drugih občil, med njimi »Die Welta«, »Aftonbladeta« in »Avantija«. Pa ne samo zavoljo politike Južnoafriške republike, pač pa tudi, v tem primeru pa še bolj, z stran politike apriornega zavračanja dialoga, ki jo vodijo države takoiimenovane »prve boje črte«.

Te so, kot vemo, Angola, Zambija, Mozambik, Bocvana, Tanzanija in Zimbabve, pri čemer je slednja nekakšna nosilka takšne politike. Pred-

stavniki Socialistične internacionale so se tokrat odločili za sestanek v Zimbabveju, da bi pokazali, da socialistična gibanja navsezadnje ne zadevajo samo Evrope, in da bi nekako ustregli nenehnemu poudarjanju zastopnikov afriških dežel, da se te takorekoč usmerjajo v socializem. Predzadnji sestanek Socialistične internacionale je bil v Latinski Ameriki, sliši pa se, da bo prihodnji v Aziji, nemara v Indiji.

Odločitev za Harare pa je sledila sestanku ožjega vodstva Internacionale, ki je decembra lani ugotovilo, da je Zimbabve prejkoslej najbolj »napredna« dežela v tem predelu sveta, poleg tega pa je tudi zdajšnji glavni koordinatorski gibanja neuvrščeni. Znano je, da bo novi vrh gibanja septembra letos v Jugoslaviji.

Države prve boje črte so

spet kot dokaz njihove »naprednosti«, predstavljali na konferenci Socialistične internacionale kar voditelji držav. Zraven je bil tudi nekdanji tanzanijski predsednik Nyerere, eden najpomembnejših afriških naprednjakov, ki se zadnje čase ukvarja tudi z nekaterimi problemi, ki mu jih je naložilo gibanje neuvrščeni (predvsem gre za gospodarsko sodelovanje med temi deželami).

Ocene listov in, prozorno, tudi predstavnikov Socialistične internacionale o konferenci v Harareju niso laskave. Zlasti glavnemu predstavniku Zimbabveje, Mugabeju, v bistvu očitajo, da še zmeraj pogloblja »okostenele metode« v odnosih z Južnoafriško republiko, in da se niso doslej v ničemer potrudili, da bi v politiko na jugu Afrike vnesli nove motive (Le monde).

Skratka, »ozkost« ne more biti politično izhodišče za nove razmere.

Delegati Socialistične internacionale so sicer, formalno, sprejeli teze, ki so jih razlagali predstavniki prve boje črte v Harareju, vendar so na sklepnem pogovoru z njimi posvarili, da bo Južna Afrika vpeljala novo politiko prej, če bodo z njo uveljavili dialog, kot pa če ji bodo neprestano zapirali vrata tudi pri najmanjši možnosti sodelovanja. Bržčas so delegati Socialistične internacionale takorekoč ponudili svoje usluge za znojnije stike med Južno Afriko in državami prve boje črte, vendar gostitelje ponudba, kot poročajo, ni navdušila.

Dejavniki držav prve boje črte danes sicer soglašajo z ugotovitvijo, da se je začela politika Južne Afrike spremenjati, vendar to v glavnem razlagajo kot »nakano«, da bi prišlo do destabilizacije med državami, ki obdajajo Južnoafriško republiko. Navedbe zastopnikov Internacionale,

da bi novi odnosi na jugu Afrike (med državami prve boje črte in Južno Afriko) počasi le omogočili tudi večjo »demokratizacijo razmer« očitno niso zalegle.

Komentarji socialističnih krogov in glasil zato v glavnem menijo, da razmere na jugu Afrike postajajo vse bolj cikli v razvoju, in da navsezadnje še najbolj škodljivo prav državam prve boje črte. Njihov razvoj je malenkosten, če sploh je. Blagovna menjava med njimi ne presega, reci in piši, 4 odstotkov vse njihove menjave, konec koncev tudi zaradi prebrisane politike Južne Afrike, ki ima v rokah glavne prometne vzvode na tem področju. Odtenek v teh komentarjih je tudi, da predstavniki prve boje črte bržčas nenehoma pritiskajo na tipko Južne Afrike, da bi na ta način prekinili tudi težave, ki jih imajo v svojih državah in ki so vsak dan hušje.

Nekateri glasniki in glasila socialističnih strank in gibanj pa navajajo tudi druge moti-

ve. Med njimi prozorno izstopa sodba, da taka in takšna politika nekaterih držav, ki pripadajo gibanju neuvrščeni (v bistvu vse države prve boje črte) na more kaj prida koristiti gibanju. Razmere na jugu Afrike so spet dokaz »heterogenosti« gibanja, kot navsezadnje aduta, ki bi ga bilo treba pričeti bolj odkrito upoštevati in priznavati ter politično bolj vrednotiti že na bližnjem vrhu v Beogradu.

Neuvrščeni bi morali bolj odločno uveljaviti dialog, za kar so zdaj na svetu zrelejši pogoji. Politika na jugu Afrike, ki jo Zimbabve bržčas domala vsiljuje neuvrščeni kot eno pglavitnih na svetovnem prizorišču tudi na račun drugih problemov, pa žal spominja na položaj pred leti, ko si je na primer Kuba svojo enostransko politiko, znano pod imenom »naravnega zavestišva«, prizadevala, k sreči brezuspešno, vnesti v gibanje neuvrščeni.

Miro Kocjan

Neskončna reka nesrečnikov

Prihajajo sami, marsikdaj še z medvedkom v naročju. Njihovi starši so jih posadili v letalo, da bi jih rešili pred vojnimi grozotami in pred nasiljem. Več kakor 300 otrok, večinoma iz Šri Lanke, pride vsak mesec na frankfurtsko letališče v ZR Nemčiji, da bi tam našli pribežališče. Če so mlajši kakor 16 let ne potrebujejo zahodnonemškega vstopnega vizuma. Skrb zanje prevzamejo za to pristojni uradniki. Toda, vse več je teh prišlekov, ki so stari 15 let in pol. . .

Kdaj se bodo spet srečali z družino? Desetletni Arul samo skomigne z rameni: »Kdo naj to ve?«

Arul je star nekaj čez 10 let. Videti je preutrujen. Nekam izgubljen je v svojem anoraku. Gledano iz tople Šri Lanke, je ZR Nemčija hladilnica. Zaradi tega je družina oblekla Arula v zimsko obleko in ga v Colombu posadila v letalo. Tedaj so se pota ločila. Starša in obe sestri so se odpeljali nazaj na majhno kmetijo v bližini Jaffne čisto na severu nemirnega otoka v Indijskem oceanu. Sin je odpotoval v varno ZR Nemčijo.

Arul je potoval v neznano. Frankfurt je vstopna postaja za vedno več »samostojno potujočih mladoletnikov v starosti do 16 let«, ki ne potrebujejo vizuma za vstop v ZR Nemčijo. To so otroci-begunci, ki iz turizma največkrat naredijo potovanje v državo, ki je sicer tranzitna postojanka, postane pa dežela stalnega bivališča. Vse poteka v mejah legalnosti, pa čeprav zahodnonemški zakonodajalci vsega postopka le niso tako zamislili. Ukrep je bil misljen predvsem za otroke, ki bi v poletnih mesecih prihajali v ZR Nemčijo na jezikovne tečaje!

Z Arulom je dopotovalo 34 dečkov in deklic iz Šri Lanke, vsi pa bi radi ostali v ZR Nemčiji dlje, kakor le eno leto. Niso vsi otroci, niso vsi mlajši, kakor 16 let. Že zaradi tega je vprašanje vizumov že toliko časa sporno vprašanje. Sredi marca bodo koalicijski partnerji v bonški vladi predložili Bundestagu predlog zakona o tujcih. Ni nobene razloga, da bi verjeli očitkom: begunci, otroci iz Šri Lanke in drugih držav tretjega sveta prihajajo v ZR Nemčijo samo zaradi tega, da bi kasneje na temelju zakona o dopolnjevanju družin omo-

gočili prihod staršev ter bratov in sester v ZR Nemčijo. Zakon velja samo v obratnem primeru, ko je družinski oče že več kakor eno leto redno zaposlen v ZR Nemčiji. V tem primeru velja olajšava za ženo in otroke, mlajše kakor 16 let!

Tistih 34 otrok iz Šri Lanke nima takšnih skrbi. Pripotovali so skoraj direktno, če ne računajo vmesnega pristanka letala Balkan-Air v Sofiji. Potujejo še z letali Air-India, Lufthansa, JAT, TWA, Aeroflot in drugimi družbami. To je v večini primerov odiseja skozi pet ali več postaj na bližnjem vzhodu ali vzhodnoevropskih držav.

Ko se je zvečilo, je Arul še vedno zaman čakal na »svojo zvezo« v Frankfurtu, tako, kakor prejšnje dni številni drugi dečki in deklice. Doma so mu dali neko nemško telefonsko številko, toda na njej se ni nihče oglasil, tudi v naslednjih dneh ne! Arul je dobil prostor v posebnem domu za te vrste begunce, ki so ga zgradili za ceno nekaj milijonov mark.

Zakaj se je Arul odločil, da gre sama na tako dolgo pot? Utrujeno pogledujejo njegove črne oči, nekoliko odsoten glas pa pripoveduje: »Indijski vojaki nimajo med svojim pohodom proti Sinhalecem in Tamilcem nobenega občutka za to, ali gre za otroke ali pa za odraslega.« Celo njegov rojak, prevajalec se pri tem smehlja. Ali je šel desetletni Arul res skozi vse te težave in trpljenje? Morda je to le otrok, ki se je naučil primerne besede, ki ga bo kasneje vpisal tudi v obrazec za azilante z enim samim ciljem, dobiti pravico do azila v ZR Nemčiji tudi potem, ko bo dopolnil 16 let starosti.

Pred slabim letom so začeli na letališču Ren-Mena šteti otroke, kot je Arul. »Tedaj smo opazili nekaj novega v tranzitnem prometu«, je poročal šef Zveznega carinskega urada iz Frankfurta (BSG) Klaus Severin. »Otroci so posedali okoli v majhnih skupinicah. Niso imeli spremstva. Nekateri so bili videti izgubljeni, drugi pa so se sami približali uniformiranim uradnikom BSG.« Tedaj, v zaključni fazi zalivske vojne so prihajali predvsem iranski otroci. Od 356 julija 1988 jih je bilo nekaj nad 300 iz Irana, 42 pa je bilo Tamilcev. Posamično so bili še iz Turčije, Indije, Pakistana in Afganistana.

Zdaj jih vsak mesec prihaja več kakor 300. Nastal je premik v narodnosti mladih beguncev. Iranci so skoraj povsem odpadli, zato pa se je zelo povečalo število otrok iz Šri Lanke: 290 od skupno 377 v decembru lani, 265 od 304 v januarju, medtem ko podatek za februar letos še ni bil objavljen. Kakor je dejal Klaus Severin, je med njimi tudi vedno več takšnih, ki k sebi stiskajo še plišaste medvedke.

Takšni so za obmejne oblasti v ZR Nemčiji neproblematični. Težave se začnejo, ko zbirajo podatke tistih otrok, ki so videti starejši, kakor 16 let, s ponarejenim datumom v potnem listu pa poskušajo biti mlajši. Takšni nimajo pravice prihajati brez vizuma, brez pomisleka pa jih lahko zavrnejo tudi zaradi tega, ker imajo ponarejene dokumente. Takšne pošljejo v poseben tranzitni oddelek, ki so ga lani jeseni postavili ob frankfurtskem letališču za ceno okoli 3 milijone DEM. Skozi vrata je mogoče priti le preko

Inozemski otroci – begunci v ZR Nemčiji. Prvi jih sprejmejo in se jim posvetijo zahodnonemški obmejni uradniki na letališčih.

ozke »zatvornice«, ki jo varujeta dva agenta BGS. To je taborišče za »normalne« begunce oziroma azilante.

Kdor je star 16 let ali več, mora na to pot. Pri otrokih, ki so po podatkih iz potnega lista stari »15 let in pol«, takšnih pa je kar precej, uporabljajo posebne metode za določitev starosti. Skupino, ki je prišla prek Sofije, vseh je 35, so posadili v klopi kot v šolskem razredu. Kar ena tretjina med nimi jih je takšnih, ki so stari 15 let in pol, enemu je celo 17 let. Pisano morje novih vetrovk, kavbojskih oblaci in puloverjev modernega designa in telovadnih čevljev vrhunskih nemških znamk. Klaus Severin je našel njihov skupni imenovalec: »Nihče ni videti takšen, kot da bi prišel iz Vzhodne Anatolije.«

Med njimi je tudi kašna deklica, oziroma ženska, ki bi bila rada videti še kot otrok. Lase si počesijo na obe strani in spletejo kite, kajti ženska s kitami je videti mlajša. Tako je na prvi pogled, uradniki pa pogledajo vsaj dvakrat.

Drugača za drugim so klicali iz spalnice. Dva uradnika sta čakala nanje, poleg pa je bil tudi uradni prevajalec za jezike, ki so ji otroci znali. Več kakor milijon mark so

lani plačali tem prevajalcem za njihovo pomoč. Vprašalnik je sorazmerno kratek: Ime in priimek, zakaj je dopotoval, kje je doma, ali ima znanca v ZR Nemčiji in morda še kaj. Morda: zakaj se je odločil ravno za ZR Nemčijo, ne pa na primer Španijo, kjer tudi ni treba imeti vizumov, vendar samo do 14 leta starosti! »Samo na Nemčijo mislimo«, so najpogostejše odgovorjali, »tudi časopisi opisujejo predvsem vaše možnosti, ZR Nemčija je v Šri Lanki na dobrem glasu«.

Končno je na vrsti najbolj občutljivo vprašanje: starost! Če je osebna uradnika očena, ko prebere »15 let in pol«, nezanesljiva, potem pokličejo na pomoč rentgenologa, ki se odloči za neko leto, plus ali minus največ eno leto! »Če dvomimo, se odloči-

mo v korist prišleka«, je dejal Klaus Severin.

Arul ni toliko star, da bi dvomili o njegovih podatkih. Uradniki so mu priznali 10 let in pol, nakar je nastopil dolgo pot čakanja v neki karitativni ustanovi. Pridružilo se mu je še precej otrok iz njegove skupine. Samo en deček in štiri deklice natančneje povedano, mlad možki in štiri ženske tokrat ni prestalo preizkušnje. Drug za drugim so odšli iz pisarne BGS v stavbo z oznako C 183, kamor so jih spremlili dva uradnika in prevajalec. »Pet ljudi – to je povprečje«, je dejal šef oddelka BGS Severin. Tistih pet se jih je kljub temu smehljal. Tudi tokrat je imel Severin pojasnilo: »Dobro vedo, da se jim ne bo nič zgodilo, dokler so v ZR Nemčiji«.

n

Petinštirideset let po Javorovici

Spomnimo se domobranskega zločina

Mnogo je že bilo napisane- ga o tragediji četrtega bata- ljona Cankarjeve brigade na Javorovici 16. marca 1944. In čeprav je od tedaj minilo 45 let, še vedno ni popolnoma razkrito vse dogajanje in ved- no nove podrobnosti prihaja- jo na dan.

Tednji prvi odmevi so bili polni prepadenosti, kar je bi- lo razumljivo ob več ko sto padlih borcih, ki jih je sovra- žnik presenetil v podgorjanski vasi nad Šentjernejem. Meša- ni občutki osuplosti so iskali vzroke in krivce poraza, hkrati pa ugotavljali nezasi- šana zverinstva domobran- cev, ki so se znašali nad ra- njenimi in zajetimi partizani.

Štab Cankarjeve brigade je v svojem poročilu 24. marca 1944 zapisal, da je bil štab 4. bataljona glavni krivec, »ker ni kontroliral nižjega kadra,

če izvaja dane naloge«, zaradi česar ni bilo na določenih me- stih patrulj in zased, tako da se je sovražniku posrečil ne- nadni napad. Štab 15. divizije je navedenim ugotovitvam Cankarjeve brigade dodal še mnenje, da 4. bataljon ni do- volj spremljal delovanja so- vražnikove postojanke v Ko- stanjevici. Ugotovljeni nepre- vidnosti poražene enote so sledili poostreni varnostni ukrepi, ki naj jih bolj vestno kot dotlej zagotavljajo vse partizanske enote, da bi pre- prečile podobna presene- čenja.

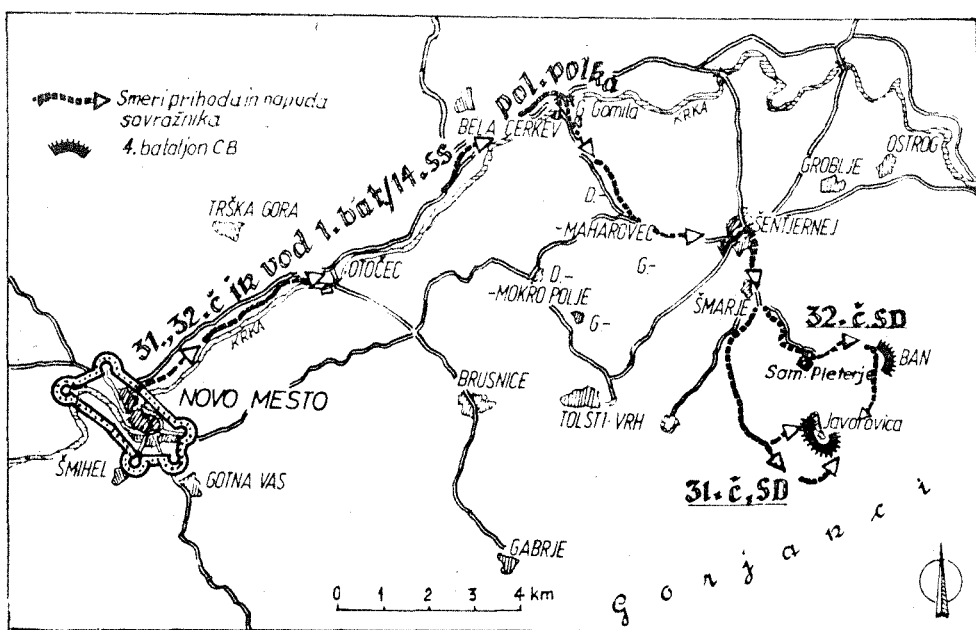
Poglavitna skrb je bila torej namenjena večji varnosti enot, manj je zaslediti odkri- vanja podatkov, kolikšne so bile pravzaprav sovražne sile, ki so uničile 4. bataljon, in koliko žrtev je bilo na Javoro- vici. Sprva je obveljala pri-

bližna ocena, da sta sodelova- li dve domobranski skupini z okrog 200 možmi ob običaj- ni asistenci nemških polici- stov. Šele pred nekaj leti je zgodovinar dr. Tone Ferenc v nemških arhivih odkril po- datke, da so pri napadu na 4. bataljon Cankarjeve brigade sodelovali okrepljeni nemški SS bataljon in 2 četi domo- brancev, skupaj okrog 640 vojakov, torej kar petkratna premoč! Isti nemški viri go- vore še o tem, da je »uspeh« te akcije znatno pripomogel k podelitvi visokega odliko- vanja, zlatega nemškega kri- ža generalu Erwinu Rösener- ju, usmerjevalcu vsega proti- partizanskega delovanja.

Tudi o partizanskih žrtvah so bili podatki nezanesljivi. Prve ocene so se gibale med 107 in 132 žrtvami. Vestni kronist Cankarjeve brigade Silvo Grgič je nedavno na podlagi doslej neuporabljenega gradiva o brigadnem šte- vilnem stanju prišel do novih – še ne dokončnih – dom- nev. Kot je bil običaj, je na- mreč brigadna administracija vsak dan pošiljala nadrejenemu poveljstvu tekoče števil- no stanje; prav teh podatkov pa, kot vse kaže, prejšnji razi- skovalci niso odkrili, tako da bo nadaljnje Grgičevo priza- devanje našlo odgovor o žr- tvah tragedije na Javorovici.

Najbolj neposredna in ob 16. marcu 1944 ugotovljena dejstva so pričala o zločinih domobrancev, ki so pogazili vsa mednarodna določila o zajetih vojaki in zatrli v se- bi vso človečnost. Sodobna raziskovanja so precej usmer- jena v prikazovanje partizan- skih grehov, zato ne bo od- več, če tokrat, ob obletnici Javorovice, z gnevom pomi- slimo na tamkajšnje domo- branske zločine.

Prvo pisno pričevanje je prispeval dopisnik Cankarje-

Skica premikov sovražnika iz Novega mesta na Javorovico ponoči na 16. marec 1944.

ve brigade inž. Vekoslav Jakopič, ki se je s četo 1. bata- ljona udeležil pokopa padlih. Globoko prizadet je skušal zbrati vtise, ki jih je zaznalo oko, a mu razum ni mogel slediti. Zapisal je med dru- gim: »Dobro, padli so tovari- ši v borbi s sovražnikom. To- da, da mrtvega človeka ne puste pri miru in da v takem primeru ne prenehajo sovra- žnosti, tega srčen borec ne raz- ume. Vse naokoli leže trupla padlih tovarišev, če smemo te njihove ostanke sploh še tako imenovati. Prepoznati jih ni mogoče. Glave imajo razsek- ljane z bodali ali razbite s pu- škinimi kopiti... Manjkajo jim glave, roke, noge... Ne-

katerim so porezali spolovila. Ob razpadli stari kapelici Sv. Ožbolta leži grmada trupel. Tu se jasno vidi skupina, ki se je hotela predati. Trupla leže v dvoredu, 33 jih je po števi- lu. Postavili so jih v dve vrsti, jim ukazali sezuti se in čevlje postaviti predse. Potem so jih postrelili z brzostrelkami. Stopim še v kapelico. Tudi tu leži razbito truplo. Pogledam bliže: truplo padle tovarišice. Porezali so ji prsi in ji razpa- rali trebuh...«

Jakopičevo pričevanje je torej ostalo v arhivu. Divizij- ski štab je ocenil, da bi objava tega poročila še bolj načela borbeno moralo zaradi do- godka na Javorovici. Kdo ve,

morda je neobjava tudi posle- dica tedanjih nerazčiščenih pojmov o bratomorni vojni, pa zato naj ne bi prilivali olja na moreče pogorišče pod Gorjanci. Šele 1975 je v mo- nografiji Lada Ambrožiča- Novljana o Cankarjevi brigadi zagledal beli dan izvirni opis, ki ga je prispeval ob su- hih in nepopolnih vojaških poročilih že marca 1944 do- pisnik inž. Jakopič. Toda molk je segal še v prvi povojni čas. Brošura Tri leta Can- karjeve brigade iz leta 1945 sploh ne omenja Javorovice. Preudarne besede je zapisal Ivan Bernot-Živko, borec Cankarjeve brigade od njene- ga nastanka, v brošuri Ob zo- ri krvavi, ki je izšla 1979 in je posvečena Javorovici: »Mi pa moramo vedeti tudi to, da ve- ličine naše borbe ne predstavl- ljajo le zmage in uspehi, ampak tudi žrtve in porazi... Sreča, zaveznica hrabrih, nam je bila velikokrat naklo- njena. Našim borcem na Ja- vorovici pa je za kratek čas obrnila hrbet, kot da bi hotela s tem vse druge posvariti, da je ranjen sovražnik najne- varnejši. Mnogi so to svarilo in celotno žrtev že tedaj prav razumeli in niso iskali drugih vzrokov.«

Djuro Šmicerberger

Nace in Bojan

Osrednji figuri na tej fotografiji sta Nace in Bojan – oče in sin – oba cankarjevca – Ignac in Bojan Poljanšek, ki sta se malo pred tragedijo na Javorovici zadnjič skupaj nasmehnila v kamero.

Tistega nesrečnega mračnega dne leta 1944 je ostal dvain- dvajsetletni Bojan s četrtnim bataljonom v mlaki krvi na zaplati zadnjega pomladanskega snega na Javorovici. Z njegovim in njegovih tovarišev nasmehi se je utrlil še en nasmeš mladosti in za njimi je ostal po vojni pri tamkajšnjih domačinih sem ter tja shranjen le še kakšen osebni predmet: stara listnica, listek z zabeležko, obesek... V teh drobnih stvareh se je skoncentri- ral spomin na velike pričakujoče oči, v katerih se je za življenja zrcalilo toliko upov v prihodnost, spomin na spretno prste, ki so znali ubirati mile citrarske melodije...

B. Ž. J.

Silvester Kopriva

Ljubljana skozi čas

Ob latinskimi in slovenskimi napisih in zapisih (kmalu izide pri založbi Borec)

Iz spremne besede Nika Grafenauerja

... Pričujoča Koprivova knjiga, v kateri je zbran trud več desetletij avtorjevega raziskova- nja, ni le prispevek, ki pomenljivo podčrtuje to spoznanje in poudarja našo usodno povezanost s tradicijo, marveč v veliki meri izpričuje tudi resnico, ki jo izpoveduje Eliot, ko govori o človekovem zgodovinskem čutu, v katerem se srečujeta tako občutek za časovnost kot nadčasovnost in za časovnost in nadčasovnost skupaj. Če je mogoče brati to delo na način, ki spodbuja prav takšno doživljanje zgodovine ljubljanskega mesta, kot ga opisuje angleški pesnik, potem je seveda treba priznati, da so nastavki in izhodišče zanj dovolj razločno vsebovani v sami knjigi. Ni namreč mogoče spregledati v njej tiste drže, ki je za bralca hkrati ustvarjalni navzočnosti v času, po drugi pa na minljivost vsega živega. Ali z drugimi besedami: na pripadnost tradiciji, ki je nosilka duhovne kontinuitete ter formativno gibalo našega sveta, in na končnost individualne, smrti zapisane eksistence...

Stara mestna hiša (magistrat, rotovž (nem. Rathaus) je bila zgrajena na sedanjem mestu, najverjetneje leta 1484, kot smo že navedli pri opisovanju Tranče (glej str. IV/6), kjer je bila najstarejša mestna hiša (komun). Stav- benik je bil, kot navaja J. Gregor Dolničar (rokopis je v semeniški knjižnici: Bibliotheca Labacensis publica), domačin Peter Bezljaj. Prednji pomolni del je bil nekoč pomaknjen precej bolj na cesto kot sedanj in je slonel na dveh močnih slopih in zidovju v isti črti z drugimi hišami, medtem ko ima današnja mestna hiša na trgu štiri slope. Tako je imela prejšnja tri arkadne oboke, sedanja pa jih ima pet. Stara mestna hiša je zajemala le ozko osrednjo parcelo v širini arkadne lope. V 16.

stol. so stavbo razširili z novim traktom proti Gradu. Obliko starega rotovža nam je ohrani- nil Valvazor, vendar je na njegovi risbi upo- dobljen le čelni hišni trakt. V nadstropju sta stala na vogalih čelne strani umetniško obli- kovana kipa Adama in Eve, izdelal ju je slovenski domači kipar Janez Lipce (1484). Ob baročni prezidavi rotovža leta 1717/18 so kipe sneli s fasade in zdaj sta, žal poškodo- vana, shranjena v Mestnem muzeju.

Upodabljanje motiva Adama in Eve na posvetnih stavbah je bilo precejšnja redkost. Zato sta bila kipa tedanja ljubljanska zname- nitost, zbujala sta pozornost obiskovalcev, in tako je zlasti Eva postala eden izmed poljud- nih simbolorov stare Ljubljane.

Rokopis neuresničene idejnega načrta za novi rotovž – o tem bomo več govorili poz- neje – omenja ljudsko vero, da mora vsak- do, ki pride prvič v mesto, poljubiti Evo. Verjetno pa je bil kip Eve spočetka postavl- jen na konzolo na vogalu prvega nadstropja in tako malce težko dosegljiv, najbrž pa tudi niso imeli ves čas pripravljene lestve za tuje goste. Pravilnejša bo Valvazorjeva verzija, po kateri je bilo poljubljanje Eve bolj simbo- ličen rek. Za preproste ljudi je bila Eva zna- menje mesta Ljubljana, zato so vsakogar, ki je obiskal Ljubljano, vpraševali, ali je polju- bil staro dekle pri mestni hiši.

Fasada je bila okrašena tudi s freskami. Med oknom na prednji strani je bila slika Iustitiae (pravi/ce) na prestolu, na levi in desni strani pa med oknom in kipom Salo-

monova in Kambizova sodba. Na stranskem delu fasade sta bili na vsaki strani okna po dve Virtutes (vrlini) v ovalnih poljih: Temperantia, Prudentia, Sapientia, Fortitudo – zmernost, razumnost, modrost, hrabrost. Na podstrežnem vencu je bilo naslikanih 12 sibil (Sibylla = prerokinja).

Novo, sedanjo stavbo (Mestni trg 1) so pričeli zidati l. 1717, ko so na ukaz deželne vlade podrla staro poslopje ob cesti oz. trgu. Načrti, ki jih je napravil semeniški arhitekt Martinuzzi, so upoštevali starejšo arkadno dvorišče in dodali novo nadstropje. Delo je po Martinuzziju nadaljeval Gregor Maček. Na novo so torej zidali predvsem čelni trakt, medtem ko je zadaj ostalo mnogo starega. Ostala je tudi Čavljeva hiša na levi (severov- zhodni) strani rotovža z dvoriščnimi trakti (Mestni trg št. 27). To hišo je mesto kupilo že leta 1649. Stolp novega magistrata je petero- kotni tloris podedoval po starem. Vrh stopla je bil bakren gumb in na njem železen orel, oba pozlačena. V secesijski dobi so obnovili tudi balkon, ki ga je dala oblast svoj čas podreti. Dvonadstropna Čavljeva hiša je bila v začetku 19. stol. nadzidana še za eno nadstropje. L. 1891 je mesto kupilo še Dol- ničarjevo ali Galetovo hišo na desni strani rotovža (Mestni trg 2). Njeno pročelje je lep primer kitastega sloga (posnetega po Gru- barjevi palači v Zvezdarski ulici oz. na Lev- stikovem trgu).

V priložju tega poslopja je bila v Galetov- vem času Kranjska hranilnica, pozneje pa Mestna hranilnica, dokler se ni leta 1905 preselila v Čopovo ulico. V začetku 19. sto- letja je bila tu nekaj časa Kleinmayerjeva tiskarna, leta 1833 pa se je preselila v lastno novo hišo v Dalmatinovi ulici.

Iz stare mestne hiše in obih odkupljenih so z večkratnimi prezidavami, obnovami, do-

Le razgledan človek se lahko bori za napredek

Ob osemdesetem rojstnem dnevu Marije Kenda-Majde

V takorekoč osemdesetletnih spominih Majdi iz dneva v dan uhajajo misli v oddaljene čase pred prvo svetovno vojno in vsa tedanja dogajanja, v katerih je še kot otrok že občutila strahote krivic, ki jih je moral prestajati revščini zapisan človek.

Tam v Sužidu ob vzhodu ponosnega Matajurja pri Kobaridu je bilo življenje že samo po sebi težko, kaj šele v družini šestih otrok, ki so ostali brez očeta in matere še kot otroci. Sama je imela tedaj le devet let, a že je morala biti skrbnica ostalim bratom in sestram. Stara mati je lah-

ko le svetovala: Marija to naredi tako... invalidna teta pa še tega ni mogla. Danes se zdi, da vse skupaj ni bilo res. Pa vendar je zrasla v lepo, stasito mladenko, ki ji je bilo namenjeno, da bo zase in za svoje služila kruh kot dekla in gospodinjska pomočnica gospodi po italijanskih mestih. Toda ponižanj in zasramovanj ni prenesla, zato je raje ostala doma in s pridnimi rokami šivilje živela v skromnosti domačih razmer, a med svojimi ljudmi.

Kljub vsemu hudemu je bila mladost lepa, polna vsega tistega, za kar je lepo živeti,

predvsem pa polna novih in novih upanj v lepše čase. Prišli so in kot blisk izginili, ko se je leta 1942 poročila z domačim mladeničem Jožkom Štihom, ki pa je že po nekaj dneh moral v italijansko vojsko. Ob koncu leta pa je že dezertiral in se prve dni januarja 1943 priključil enotam severnoprimskega odreda.

Ko Majda govori o sebi, govori o njenem Jožku, ki je kmalu ostal komandir Mar-ko in po tem komandant prvega bataljona Gradnikove brigade, ki mu ni bilo usojeno doživeti srečo osvoboditve, saj je umrl za posledicami ran

že septembra istega 1943. leta.

Majda je bila tedaj aktivistka na območju Kobariške republike, članica KP že od decembra 1942, aktivistka OF pa od oktobra istega leta. Tako je postala tudi ena prvih mladih vdov po partizanskem komandantu. Bolečina strašne resnice o smrti moža se je prerodila v neizmerno zagnanost aktivistične dejavnosti. Danes je nadvse ponosna, da so ji bile kot ženski zaupane mnoge odgovorne funkcije v krajevnih, rajonskih in okrožnih odborih, komisijah in drugih dejavnostih.

Osvoboditev je dočakala kot referent za preskrbo voj-ske in civilnega prebivalstva pri NOO za Zapadnoprimsko področje.

Vseskozi je čutila nepopisno krivico zaradi zapostavlja-

nja žensk in zapostavljanja ubogih, zato je v povojnem času vse svoje moči posvetila razčiščevanju socialnih vprašanj vojnih sirot in nasploh sociale in ženskega vprašanja.

Zavedala se je tudi dejstva, da uspešen boj proti okorelim nazadnjakom bje lahko le vsestransko razgledan človek, človek ki ceni in spoštuje modrost knjige in šole. Zato se je že med vojno vključevala v razne tečaje in podobne izobraževalne možnosti, 1956. leta pa je z odličnim uspehom diplomirala na gospodinjstviški šoli v Grobljah.

Predloga je potem zgodba o funkcijah ob delu, o akcijah in prizadevanjih za osveščanje naših ljudi, ki jih je imela rada in je z njimi čutila kot z najbližjim, kajti izkušeni trpljenja, občutkov nevrednosti in zapostavljanj je imela

polno mero. Z grozo so jo nadvajala spoznanja, da so se mnogi funkcionarji iz časov NOB prelevili v nadute in brezčutne mogotce. Sicer pa o razočaranjih nerada govori, ker se ji zdi, da s tem žali vse tiste, ki so kot njen mož Jožko-Marko padli in umrli za čase, v katerih ne bo krivic.

Sedaj živi Majda, ta edinstvena pokončna ženska, v Novi Gorici, za katero je delala od prve zasajene lopate v letu 1949 pa vse do upokojitve. Ko se ji v malem enosobnem stanovanju vsiljivo ponuja otožnost v občutju zapuščeniosti, se poda med svoje bogate življenjske spomine in tedaj je bogata, tudi srečna, da ji je življenje potekalo v znamenju Gregorčičevih verzov: Ni praznik, predragi mi, naše življenje, življenje naj bode ti delaven dan!

Ivan Rutar

Franc Pavšič iz Kopra:

Nemci so s topom uničili šolo

Ta naša osivela generacija je res imela razburljivo življenje. Mlajša in mi z njo smo sicer tudi zdaj na valovih političnih, kulturnih, gospodarskih in še kakšnih besnih tokov, ki se zaganjajo v vezi, ki povezujejo to našo ljubo in trpečo domovino.

Franc Pavšič-Zvonko, sin

topilničarja in rudarja živega srebra v Idriji, je spomladi 1941. leta uspešno zaključil šolanje na tolminskem učiteljskišči. Prvo službeno mesto je dobil na osnovni šoli Zadlazi-Zabče, v strmem pobočju in nad grapami tolminskega hribovja. Tam blizu je pred kratkim začela delovati nova

majhna električna centrala.

Kako zdaj izgleda tista šola, se vidi na sliki. Najprej so jo delno uničili Italijani, ko so z minometalci preganjali partizane, januarja 1944. leta pa so Nemci z oklopnim vozilom privlekli v bližino kar top, ki je šolsko stavbo za vedno uničil.

Pavšiču v tistem kraju res ni bilo težko navezati stikov s prvimi partizani in vaškimi aktivisti. Spomladi 1942. leta se jim je nameraval priključiti, a mu je pozimi na poledneli strmini spodrsnilo, da se je »dirkaško« popeljal v eno od zadlaških grap. Medtem ko je bil na okrevanju, so Italijani pozapri njegovo glavno zvezo in tako se je poleti prisilno znašel v italijanski vojski. V Trapani, na skrajnem zahodnem koncu Sicilije, sta z Borisom Manfredom iz Mosta na Soči mor-nariškemu podoficirju Zvonku Zuodanju iz Volč pri Tol-

minu pomagala ponarediti dokumente, s katerimi se je slednji z ladjo in nato z vlakom odpeljal do Mosta na Soči in se tam v bližini priključil partizanom.

Po uspelem Zvonkovem begu sta mu Pavšič in Jože Požar iz Petelinj na Krasu (Pivka) nameravala slediti, a sta bila iz Trapanija premeščena v Messino k protiletalski zaščiti. In tako je prišel domov šele po kapitulaciji Italije.

Bilo je novembra 1943. leta, ko si je na kmetiji na Burji v Jagrščah nad reko Idrijco: Mirko Perc-Maks ogledoval borce zaščitne čete Pokraj-

ske komisije VOS za Primorsko. Ustavil se je pred kurirjem Francem Pavšičem:

»Zvonko, ti si po poklicu učitelj. Primorska potrebuje prosvetne delavce. V tej vasi boš organiziral šolski pou in od danes naprej boš spadal pod ta rajonski odbor.«

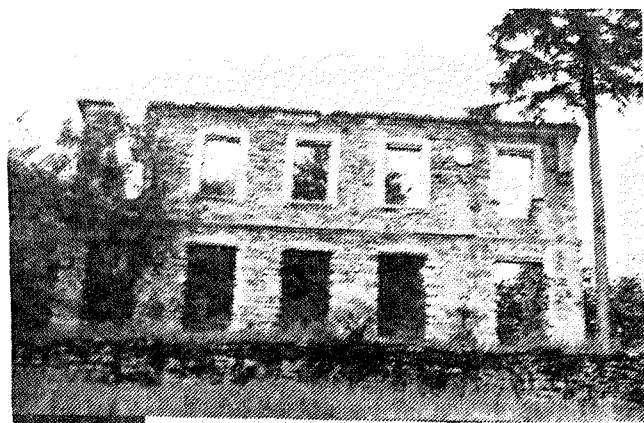
»Uspelo mi je organizirati pouk v petih naseljih in tako sem postala nekakšen šolski nadzornik.« pravi Zvonko. »Bil sem mentor nepoklicnim učiteljem, kar je bilo pomembno delo. Po požigu Šebrelj junija 1944. leta sem dobil nalogo, da popišem nemške zločine. Jeseni istega leta sem postal šef komisija za

ugotavljanje zločinov okupatorja in njihovih pomagačev; za ugotavljanje vojnih zločin-cev za okraj Cerkno in Baško.

Ves čas sem se v teh krajih še naprej ukvarjal s prosvetnim delom med mladino. Ves ta čas sem imel srečo, da se nikdar nisem srečal z Nemci iz oči v oči, sem pa večkrat bežal pred njimi.

Zločine, ki sem jih popisal, so razni pisci že objavili v knjigah: o obglavljenju dveh borcev v Idrijskih Krnicah, pomor pri Kendovih, pri Rjavcu v Masorah, v okrevallišču v Peklu, v Šebreljah, Jagrščah in drugod.«

Jože Vidic

Prve dni januarja 1944 so osnovno šolo Zadlazi-Zabče Nemci uničili s topom.

Humana in pravična rešitev

Zveza vojaških invalidov v Savskem naselju v Ljubljani je na letni skupščini 24. 2. med drugim obravnavala tragično dogajanje na Kosovu; Milana Kučana pa je pozvala, naj vztraja s posredovanji za humano in pravično razrešitev nasprotij v dobro vseh narodov in narodnosti. Člani so zbrali 140.000 din prispevkov za obnovo partizanske »Franje«, pri čemer se zavzemajo za ohranjanje objekta v nekdanji podobi, saj gre za spomenik izjemne mednarodne vrednosti. Nekateri udeleženci so izrazili pomisleke zaradi spremembe naslova našega tednika TV-15.

Marjan Lah

polnitvami in predelavnimi ter raznimi prehod napravili dokaj enotno in skladno celoto današnjega magistrata. Glavno delo je bilo opravljeno po potresu 1895.

Razna dela in izobljšave magistratnega splotja so opravljali posebno leta 1925 (ob-novo prvotnih zgrajitov in njihovo dopolnjevanje z novimi; mestni grb narisani v zgrajitih je še verjetno iz 17. stol.), nato leta 1931 (veža, dvorišče). Pobudo zanje je dal tedanji konservator dr. France Stele. Po osvoboditvi so se začela 1954 obnovitvena dela po načrtih arh. Svetozarja Križaja. Poleg osrednje stavbe so takrat uredili tudi levo, kjer je spravljen mestni arhiv. Skratka, večje in manjše adaptacije in obnove so opravljali in jih še opravljajo do današnjih dni (stolp, prtiličja).

Ura na stolpu je bila izdelana leta 1818. Poleg pogona na treh kazalnih ploščah je mehanizem že takrat obsegal tudi kroglo, ki kaže, lunine mene. Svetla polovica krogle je bila pozlačena. Pozlata je v teku mnogih desetletij izginila, in tako je ta polovica krogle postala bela. Leta 1929 so uro predelali, tako da je dobila okrogle steklene plošče, ki so ponoči razsvetljene. Mehanizem krogle, ki naj bi kazal lunine mene, je bil menda pomotoma zvezan na minutno kolesje, tako da se krogla zavrti okoli svoje osi namesto v 28 dneh v dobrih 11 urah. Pri zadnji ureditvi stolpa leta 1978 so polovico krogle zopet pozlatili, ravno tako tudi kazalce na novih številnicah; na vsakem polju številnice je zgoraj letnica 1718, spodaj v sredini 1987, desno in levo pa 1928. Pomote pri kolesju za zdaj še niso odpravili, najbrž iz tehničnih vzrokov. Navsezadnje je glavno, da ura dobro dela in kaže pravi čas. Na vrhu so na strelovodu namestili vetrovnicu z pozlačenim zmajem.

Ljubljanski Lah livar Gašper Franchi je posebej za rotovž vlil (ca. 1720) iz starega topa bakreni zvon, o katerem pa ne vemo, kam so ga namestili. V mesnem arhivu je ohranjen račun z navedbo teže in cene (250 funtov, 162 nemških forintov in 30 krajcarjev) s podpisom Gasparo Franchi, fonditor di metali. Tudi ni nič ohranjeno o tem, komu je zvon posvečen, in ali je bilo na njem še kaj zapisano, kot je bila navada.

Pod Avstrijo je bil sredi pročelja med okni v prvem nadstropju priprtjen tudi dvoglavi orel, ki ima na prsih inicialki CVI (Carolus CI), zdaj je pravljen na steni v dvoriščni veži Mestnega muzeja.

Ko stopimo skozi vrata v poslopje magistrata, se znajdemo v lepi stebriščni veži, ki prehaja na magistratno, t. j. osrednje notranje arkadno dvorišče. Na levi steni veže, pri vhodu, je bil rekoč reliefno izdelani ljubljanski grb z napisom LIBERTAS (svoboda). Ker pa je bil samo ponaredek iz sivo pobarvanega mavca (čeprav na videz prava starina) in se je začel kručiti, so ga odstranili.

Malo naprej so na strani arkadnega hodnika obešene tri slike na platnu. Levo, ki prikazuje Turke po napadu na šempetrsko predmestje, je leta 1948 naslikal Maksim Sedej. Sliki na sredi in desni sta delo Marija Preglja in sta bili narejeni ravno tako leta 1948. Desna upodablja sojenje kmečkim upornikom – krvnik z vzdignjenim mečem se pripravlja, da bo obsojencu odsekal glavo –, srednja slika pa rainske vojake, ki nadzirajo zidavo obzidja in glavnih vrat emonskega tabora (castra). Naprej v tej steni je trojni prehod v preurejeno arkadno dvorišče Čav-ljeve hiše, ki služi predvsem za občasne razstave s področja urbanizma, gradbeništva ipd.

Na dnu arkadnega hodnika nam pritegneta pozornost najprej dve niši na zadnji steni dvorišča, kakšna dva metra visoko. Vanju so menda ob baročni prezidavi 1717/18 postavil kipa Adama in Eve, ki so ju sneli s pročelja. Tukaj sta najbrž stala do naslednjih prezidov, ki so ju prestavili v muzej, po prvotnih zamislih samo začasno. Obnovljena kipa oz. njuna posnetka so nameravali spet postaviti nazaj v niši. Nemara bodo kdaj to tudi res storili za spomin na stari rotovž.

Najprej na desno je sredi te zadnje stene lep portal, ki pelje v gostinske prostore. Na sklepem kamnu oboka je upodobljen ljubljanski grb, ploskev pa je zgrajeno poslikana: dva otročička (puta) držita vsak na svoji strani ključ mestne hiše, ob ključu pa je letnica 1962.

Sploh so stenski zgrajiti poseben okras tega elegantnega arkadnega dvorišča. O nastanku prvotnih zgrajitov ni nobenih podatkov. Na zadnji (jugovzhodni) strani dvorišča je desno v vogalu ob prtiličnem arkadnem oboku napisano v krogu zgrajitnega ornameta: Zgrajitni okras po prvotnem obnovil I. MCMXXXI M. Sternem.

Tu v desnem kotu zadnje stene še pod arkadami stoji pred zazidanimi vrati v klet nizki baročni vodnjak s kipom Narcisa, verjetno Robbovo delo. Prej je kip stal v grajski veži na Bokalcu.

Zraven na jugozahodni steni vidimo veliki zgrajitno izdelani načrt Ljubljane. Desno zgoraj je napis v poglobljenem okviru: Ljubljana iz 2. pol. XVII. stol. Nad tem je narisana vetrovnica s stranmi neba, ki jih označujejo začetnice latinskih imen zanje: na vrhu je M (meridies – jug), spodaj S (septentrio – sever) levo OR (oriens – vzhod) in desno OC (occidens – zahod). Vetrovnica pomaga gledalcu, da se orientira, kajti risba kar ustreza dejanskemu tlorsu mesta. Središče slike je

magistrat, upodablja ga hiša, na kateri sta nakazana tudi kipa Adama in Eve, vse drugo pa je narisano samo v tlorsu. Levo spodaj je v tem načrtu tik ob napisu Strmena pod pravokotno zgrajitno risbo obledeli napis: MCMLVII. F. Peršin, B. Kobe.

Potem ko smo tako obkrožili notranje dvorišče, se vrnimo v vežo, k Herkulovemu kipu, ki je nekoč krasil renesančni vodnjak neznanega kiparja pred Stiškim dvorcem na Starem trgu. 91 cm visoki podstavek predstavlja deblo v obliki vaze in je prevolitjen, da gre lahko skozenj vodovodna cev. Ob debelu stojijo na glavi štirje delfini (enemu manjka kos repa, od enega pa sta ostala samo glava in konec repa). Ploski konci delfinijev repov in vaza držijo profilirano kvadratno ploščo (61 x 61) s štorom, na katerem stoji 150 cm visoki kip Herkula (Herakleja). Junak vihti v desnici kij, z levico pa tišči k tlom glavo živalske pošasti (Gerion) z rožičkom na široko odprtem gobcu in z visoko vzdignjenim repom.

Vodnjak je stal na Starem trgu do izkopa Gruberjevega kanala (okrog 1780). Takrat je usahnil, ker so presekali izpod Golovca (prvotno ime je Volovec) napeljeno vodovodno cev. Vodnjak so nato razstavili in ga zložili ob redutnem poslopju. Nazadnje se je spomenika usmilil baron Erberg in ga dal prenesti na svojo graščino v Dolu pri Ljubljani. Tukaj je ostal do leta 1900, ko ga je po naročilu kranjskega deželnega zbora kustos Alfonz Müller odkupil za ljubljanski muzej. V muzejski veži pri glavnem vhodu je bil še nekakšen nastavek ali okras s tega vodnjaka. Herkulov kip so prenesli v mestno hišo ga leta 1931, ko so v magistratni veži podrl vmesne stene med stebri ter vežo in dvorišče na novo tlakovali, postavili najprej na to osrednje dvorišče.

(se bo nadaljevalo)

Ali ste vedeli?

Tudi posteljnina lahko povzroča alergije

Poleg številnih stvari, ki pri ljudeh povzročajo alergije, je pogost vzrok takšnim težavam čisto navadna – posteljnina.

Najpogostejše, pravijo strokovnjaki, ki so zadevo raziskali, je namreč posteljnina rastlinskega izvora – iz morske trave, bombaža, ličja, konoplje ali podobnih osnovnih materialov.

Morska trava, ki raste v plitvinah severnega morja in jo valovi naplavlajo na obale, je še danes pogost uporabljen material za polnjenje žimnic in oblaganje vzmetnic. Tako odrasli kot otroci so lahko na drobce te trave, ki prihaja med tkanino na plan, hudo alergični. Podobno je z bombažem,

konopljo pa tudi z volno, ki je sicer živalskega izvora. Zlasti v kmečkih domovih pa pogosto povzroča alergijske pojave koruzno ličje.

To je le najmanjši delček možnih vzrokov za alergije, na katerega smo vas hoteli opozoriti, saj so nekateri drugi, kakor je navaden domači hišni prah in cvetni prah (na pomladnih travnikih), veliko bolj znani. Če imate alergične težave, torej ne bo odveč, če za začetek pregledate svojo posteljnino. Tudi kakšna stara pernica utegne z drobnim perjem in puhom delovati kaj neprijetno.

Ljudski pregovori in reki o zdravju in boleznih

Kdor v jedi in pijači mero drži, učka starih dni.

Bolan ne boš, če le nekoliko stradaš.
Res zbolíš, če želodec si preobkladaš.

Tovariš ljub ti bodi post,
trebuh je nehvaležen gost.

Prav hudo se urežeš,
če preveč mu strežeš!

Bodi zmeren v jedi in pijači,
pa te bolezen zlepa ne obdači.

Požeruhi ste črvivi vsi,
ker ste pijače polni in jedi.

Kdor pije brez žeje, pa uživa brez glada,
hira, umira, mrje zamlada.

V kupici utopi se jih več nego v morju.

Kar je otroku mleko, to je starcu vince.

Bolje je zdravje brez bolečin,
nego sto užitkov in dobrin.

Pač vsak bi ljubo zdravje ljubil,
ko ga je že izgubil.

Zdravje lažje izgubiš,
nego znova ga dobiš.

Kjer česen goje,
od tam boleznih beže!

Še ena zdravilna
rastlina iz »domače
njive«

Ajda

Ta pogosta jed naših dedov in pradedov, ki dandanes izginja s slovenskih polj, pa jo imamo vendarle spet bolj in bolj radi, je lahko tudi zdravilo. Ni še dolgo tega, kar so v svežih delih ajdove rastline – v listih in cvetju – našli posebno snov, ki so jo imenovali rutin. Poznamo ga še pod drugim imenom: vitanim P.

Rutin sodi v flavonske glikozide, ki so dobili ime po svoji rumeni barvi (flavus – lat. – rumen). Ima lastnost krepiteve sten drobnih žil, zlasti lasnic in kapilar. Miri gladke mišice, venčne srčne žile, želodec, črevesje, sečni mehur, sečevod... Njegova posebno pomembna lastnost pa je, da znižuje krvni pritisk. V sami ajdovi moki teh snovi ni. Zato nam obilno uživanje ajdovih žgancev v tem pogledu ne more pomagati, pač pa je pomembo, da ponovno oživljanja sejanja ajde koristi dvojno: spet prihajajo na naše jedilnike ajdove jedi, zelene dele rastlin pa tovarne zdravil s pridom uporabljajo za izločanje rutina.

ma principa moškega in ženske v naravi, ki izmenoma in prepleteno vladata svetu. T'ai chi pomaga k razvijanju nadzora nad lastnim telesom, zlasti pa nad mišicam. Telo mora biti vselej v sozvočju s človekovo psiho. Razviti in ohraniti vitkost, pomeni ohranjati duha in neprekinjen tok življenjske energije. Še zlasti za današnji čas je umir-

jenost, ki jo vnaša uporaba metode t'ai chia zelo dobrodošla.

Tukaj si lahko ogledamo le štiri osnovne gibe tega početja, medtem ko priporočamo vsakomur, ki bi se rad poglobil v t'ai chi, da si priskrbi katero od knjig, ki jih tako slovenski kot tudi srbohrvaški knjižni trg premoreta že lepo število.

T'ai chi

Ni vse v iskanju tuje pomoči

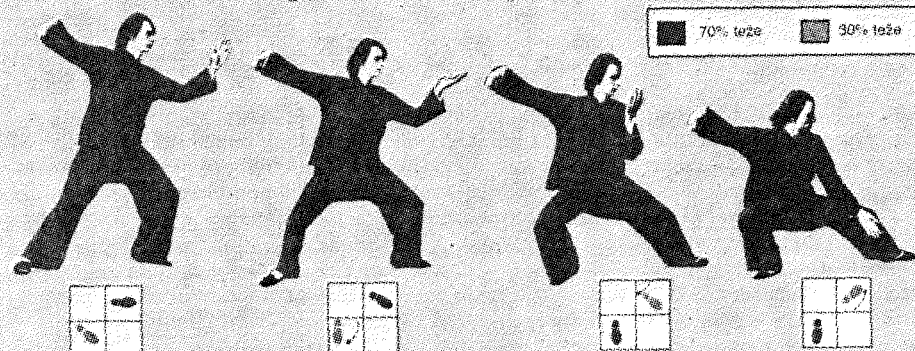
Dandanes je v sodobnem svetu poleg rastlinskega zdravilstva in slavne kitajske akupunkture z najširšo ljudsko rabo zelo razprostranjena joga, samoočuvanje telesa in tudi nekaterih njegovih motenj ter boleznih. Raziskovalci starih izročil najstarejših svetovnih kultur pa vedo še za vrsto drugih znamenitih metod obvladovanja človeškega fizisa in duha. Ena takšnih je t'ai chi (tajči), ki je pravzaprav prodrila v evropsko zavest najprej kot različica nekaterih slavnih vzhodnjaških borilnih veščin (kot npr. kung fu), vendar je v svojem bistvu daleč več od tega. To je govorica telesa, omejena na vrsto skladnih gibov, s pravzaprav majhnim številom individualnih variacij. Vsak gib in vsaka vaja imata najprej simboličen pomen, v svoji konkretnosti pa globoke psihološke in psihične elemente, ki se manifestirajo v krožnih gibih. Ni časa in tudi prostora nimamo za podrobnejšo zgodovino t'ai chia, vendar pa je le treba

povedati, da sega daleč v zgodovino taoizma. Natančnejši pogled v zadevo izlušči njegove temelje v principu jina in janga – neba in zemlje, oziro-

Gibi t'ai chia

Skrivnost t'ai chia je v umirjenosti. Vsi gibi se morajo izvajati s sproščenim duhom in telesom. Največji učinek dosežemo z najmanjšim naporom. Prenesite težo na eno nogo, zanesite se na

ravnatežje in na naravnost, ne pa na kakšno oporo. Pravilna telesna drža samoumevno vzpodbudi pravilno dihanje in omogoča popolno koordinacijo.

Enojni zamah v čepeč položaj. Je znan tudi kot »Kača se plaze« spušča proti vodi. Vaje so dolge en odih. Obrnite desno stopalo za 25° na desno, nagnite se nazaj in prene-

sitate težo na desno nogo, levo stopalo pa obrnite za 25° navznoter in na desno. Priegnite levo k prsnu in ho se spustite še nižje, jo hitro spustite in se dotaknite levega kolena.

Hkrati obrnite levo peto za 50° na levo, desna roka pa naj ostane istegnjena, da ohranite ravnatežje.

Zdravnikovi nasveti

Bolečina

(nadaljevanje)

Pri uporabi sredstev proti bolečini (analgetiki) moramo upoštevati naslednja priporočila:

1. Pozorno moramo opazovati uporabnika takšnih zdravil, da lahko spremljamo uspešnost blažitve bolečine, pa tudi škodljivost sopojavov in razvoj odpornosti do zdravila. Doziranje takšnih zdravil moramo postopoma zmanjševati, tako lahko zmanjšujemo težave, ki nastajajo ob prenehanju jemanja zdravil.

2. Jemati moramo najnižjo dozo, ki še deluje pri dani boleznih in ob določenih pogojih. Trajanje jemanja pa mora biti skraćeno le na najnujnejšo potrebo. Pri hudih bolečinah se predpisujejo analgetiki za vsak dan sproti ali celo za vsako uro posebej, ker lahko na ta način močno zmanjšamo njihovo porabo.

3. Za pravilno kombinacijo uporabljenih zdravil proti bolečinam, oziroma za presojo o njihovem jemanju je potrebna visoka strokovna usposobljenost.

4. Pri bolečinah, ki jih bolnik res še komaj prenaša kot je to na primer pri nekaterih stanjih rakastih obolenj, moramo dajati močne narkotike, da tako preprečimo nepotrebno trpljenje bolnika. S temi načeli pa moramo seznaniti ne le zdravstveno in negovalno osebje ampak tudi druge ljudi, ki živijo v bližini takega bolnika.

Kronične bolečine

Blažitev kroničnih bolečin je eden najtežjih problemov zdravstvenih delavcev, ker je pogosto vzrok bolečin nejasen. V takšnih primerih so postopki, ki odklanjajo akutne bolečine neučinkoviti zoper kronične bolečine. V takšnih primerih mora zdravnik vsestransko proučiti primer. Včasih že majhna doza antidepresivnih zdravil ublaži nekatere kronične bolečine. Drugič dosežemo isti učinek s psihološkimi prijemi, tretjič spet z metodo elektro-stimulacije, akupunkture in neurokirurške procedure.

Analgetiki ki ne povzročajo odvisnosti:

Salicilati

Salicilati so zdravila, ki imajo protibolečinsko in protivnetno delovanje, hkrati pa delujejo tudi protivročinsko. Uporabljamo jih tako pri odpravljanju bolečin pri mišicah kot v živcih, v sklepih, ob glavobolih in ob menstruacijah. Seveda tudi pretiravanje ob jemanju salicilatov lahko postane nevarno. To pa itak velja za vsa zdravila in tudi druga področja človekovega početja. Poznamo nezaželjene posledice s širokim razponom – od komaj opaznih pa do zelo težkih. Komaj opazne se zrcalijo v nerazpoloženju in glavobolih pa v šumenju v ušesih, v prebavnih motnjah, lahko pa se manifestirajo s krvavitvami, okvarami jeter in celo smrtno nevarnimi obolenji ljudi.

Pri posebno občutljivih ljudeh lahko povzročijo salicilati napade hude naduhe ali pa druge preobčutljivostne pojave, ki se kažejo na koži v obliki izpuščajev ali celo z zatekanjem sluznic v grlu ter sapniku z dramatičnimi znaki zadušitve.

Aspirin:

Je standardni analgetik, ki ga uporabljamo kot začetno zdravilo proti lahkim in srednjem izraženim bolečinam različnih izvorov. Ob tem ne kaže zanemariti, da je danes aspirin v bistvu najcenejši analgetik, ki je v lekarnah na voljo v obliki 0,3 gramskih tablet, kar je običajna doza za 3-4 kratno dnevno jemanje (raztopljenega v vodi). Delovanje aspirina je okrepljeno v kombinaciji z kofeinom, kar se pri farmacevtskih s pridom uporablja. Njegovo dražje delovanje na želodčno sluznico blažimo z raztapljanjem v vodi pred uporabo ali z zauživanjem po jedi. Ni priporočljivo jemanje aspirina v kombinaciji s kortikosteroidi ali v kombinaciji z alkoholom, ker lahko pripelje do hujših krvavitev zaradi stranskega učinka – draženja želodčne in črevesne sluznice. Bolnikom z želodčnimi in črevesnimi težavami odsvetujemo jemanje aspirina. Slabo prenašanje (in toleranca) je zelo redka, če pomislimo, da je to zdravilo, ki ga je v svojem življenju zaužil vsaj nekajkrat skoraj vsak človek. Slabo prenašanje tega zdravila se lahko razvija pri ljudeh ki so ga kdaj prej že jemali brez vsakih neprijetnih posledic. Kadar se to zgodi, nadaljnje jemanje aspirina ni priporočljivo. Tudi nosečnicam ga ne priporočamo, zlasti v zadnjem tromesečju nosečnosti. Naj temu dodamo še, da v primerih že itak povečane občutljivosti včasih povzroča aspirin tudi podaljšanje različnih krvavitev, oziroma poveča žilost krvi. To morajo upoštevati zlasti tisti bolniki, ki jemljejo zdravila zoper strjevanje krvi (na primer bolniki z prebolelimi srčnimi infarkti, bolniki po operacijah na žilah ali srcu ipd.).

se bo nadaljevalo
Dr. Danijel Brezec

Slike Vide Fakinove v Gorenjskem muzeju

Dve pokrajini – realiteta in ôno drugo

Najbrž ne bo mogoče do nadaljnjega izreči o likovnem vrednovanju slik Vide Fakinove več natančnosti od tiste njene lastne replike češ, da je njeno slikarstvo živelo in rastlo v večnem pomanjkanju časa za dodelavo posameznih tehničnih problemov, da je vse-skozi hitela »od slikarskega stojala v kuhinjo in nazaj«, pri čemer pa bodo zanesljivo vsaj nekatera njena dela ostala v slovenski likovni zavesti kot dovolj samosvoj pogled na dvojnost življenjske pokrajine: na tisto realno, ki jo več ali manj vidimo vsi in ono drugo, notranjo, ki vidi zunanji svet po svoje in ga zato po svoje tudi odslaka, lebdečega (in grozečega) nad neproblematično zemeljsko pokrajino.

Biti svoj, je vedno eden od temeljnih ustvarjalčevih postulatov, ki pa se v času hiperinformacij in varljivih »bližnjic« ne posreči vsakomur. K samosvojesti slikarstva Vide Fakinove je vplivalo veliko najrazličnejših trenutkov njenega življenja. Zagotovo je eden pomembnejših ta, da je zrasla v družini, kjer je imela umetnost v najširšem pomenu svoje prijetno domovanje; kjer so zadremali ob zvokih Mahlerja in se zbujali ob Beethovnu. Družina s petimi otroci, ki so se vsi po vrsti zapisovali umetnosti – bodisi glasbi, teatru (njena sestra je postala znana dunajska igralka) ali slikarstvu in izraznemu plesu, je proizvajala ustvarjalno ozračje, kakršno je za rast umetniške osebnosti enako pomembno kot za rastlino rahla humusna prst. Ob najzlahtnejših plesnih lekcijah slavne Mete Vidmarjeve je Vida Fakinova za blestela na odru slovenske Drame tisto daljno sezono leta 1935, ko je takratni ljubljanski Dnevnik njen solistični part posebej pohvalil in zaznal v njenem plesnem izrazu »neko posebnost«.

Bila so to leta vsrkavanja vsega, kar prinaša mladost, bilo je veliko športnega udejstvovanja, njen brat je bil celo slovenski prvak v skoku v višino (z mesta) in tekmovallec v mednarodnem razredu. Včasih so bratje ob pomoči prijatelja zaigrali v godalnem kvartetu, hkrati pa so vsi skupaj pridno hodili v šole.

Začetek vojne in – poroka. Odhajanje v slikarsko-risarsko šolo Franceta Goršeta, preselitev v dom moških staršev – na viško gimnazijo – kruti vojni čas, v spominu zapisan z nenehno prisotnostjo soldatske, ki se je nastanila prav v gimnaziji, korak od ravnateljevega stanovanja, kjer je prebivala tudi Vida z družino.

Čeravno je rasla pred vojno v krogu izobraženih in naprednih krščanskih socialistov, ki so bili zvečine vrstniki njenih bratov in v mnogočem vzorniki, je med vojno ob dojenčku in možu, ki so ga okupatorji kar naprej zapirali in spet spuščali, porabila precej časa predvsem za dom, pa za iskanje poti, kako moža spraviti iz zapora in naposled za to, da je tasto – ravnatelju – po svojih močeh kaj malega pomagala za OF. Tja nekam se vrinja spomin na pomanjkanje in večne travme ob noč in dan prisotnih vojakih s puškami na ramah.

Kljub temu vojnemu spominu pa Vida Fakin ne pozabi na nekega italijanskega grofa Loredana, ki je njenega moža v skrajno napetem trenutku rešil gotove smrti. Moža so prišli namreč aretirati in vsa družina je ob odprtem oknu glasno jokala. Mati je tarnala, da je, seveda, nedolžen in žena je vila roke. To je opazoval italijanski oficir na

Vida Fakin

dvorišču, ki je bil zdaj že dalj časa nastanjen v šoli in je imel ravnateljevo družino za zelo omikano. Sam se je ponudil, da bo intervjuiral in res je dosegel, da so Vidinega moža spravili iz vrste talcev. ... Toda tako se je po malem dalo reševati ljudi le dokler so bili v Ljubljani Italijani. Ko pa so prišli Nemci, je bilo tudi takšnih majhnih možnosti konec. Zdaj so se začela vrstiti zapiranja, aretacije, transporti v koncentracijska taborišča. ... Neveseli čas, ki je nekaterim in tudi njeni družini, še po koncu vojne odmeval kot vedno znova vračajoče se vprašanje »zakaj si pa ostal živ«.

Nerada govori o letih, ki jih je preživljala sama z majhnim otrokom in možem – v zaporu. Pa je vendarle dokončala študij na ljubljanski likovni akademiji in se zaposlila v pedagoškem poklicu, kjer je kot likovnica delovala vse do upokojitve. Vmes – med domom in službo, pa je slikala. Ne veliko, zato pa vztrajno išoč svoj pravi likovni izraz, govorico, s katero je nagovarjala druge – z izrazitimi elementi chiara – scura (svetlobe in sence).

Janez Mesesnel je v spremni besedi v katalogu h kranjski razstavi Vide Fakinove, ki so jo odprli minuli torek, med drugim zapisal: »... Pravzaprav smo priče neki počasi nastajajoči, premišljeno se razvijajoči in postopno utrjujoči se sintezi njenih dosedanjih slikarskih, umetniških izsledkov in dognanj. Misel ostaja ista, preprosta, nekoliko izpopolnjena: strah za slovensko (in sleherno drugo kultivirano) pokrajino, ki je soznačica za vse, kar je človeku omogočilo postati kulturno bitje...«

Ob svojem dosedanjem likovnem ustvarjanju je nastopila na petnajstih skupinskih likovnih razstavah in pripravila sedem samostojnih predstavitev tja do prve v ljubljanski Mali galeriji leta 1954 pa do tokratne, ko se predstavlja kranjskemu likovnemu občinstvu v okviru vsakoletnih razstav, s katerimi v tem mestu počastijo dan žena. Pregledno razstavo 37 oljnih podob Vide Fakinove je v Gorenjskem muzeju pripravila kustosinja Beba Jenčičeva, spremno besedo h katalogu je, kot smo že zapisali, prispeval Janez Mesesnel, katalog pa je (žal zelo površno) natisnila tiskarna Tone Tomšič.

Bojana Žokalj-Jesih

Dve pokrajini, olje, 1986

Vsi zapisi v knjigi so dokumentirani

Ne čakaj na maj

Knjiga Ingrid Baške *Ne čakaj na maj*, ki je v 1000 izvodih izšla pri Republiški konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije, je nekakšen pogled na dogodke v osemdesetih letih v mladinski organizaciji; seveda postavljenih v širši družbeni prostor. Zakaj ta knjiga? Zato, so povedali na tiskovni konferenci ob predstavitvi, ker so dogodki okoli ZSMS, ki so se začeli zapletati lani marca in potem maja, okoli aretacij »ljubljanske četverice«, zahtevali, da je bilo treba temu poiskati korenine. Prve udarce družbene krize v začetku 80. let je mlada generacija pričakala z organizacijo, ki ni bila sposobna stanja niti dojeti, kaj šele poiskati ustrezne odgovore na vprašanja vedno bolj zaostrojočega se družbenoekonomskega položaja različnih slojev mladine. Za pridobitev ustreznih odgovorov je bilo treba najprej spremeniti organizacijo samo.

Primeri, ki jih avtorica obravnava v prvem delu knjige, so izbrani namerno: najprej zato, ker so povezani z delovanjem Janeza Janše v ZSMS, in zato, ker razkrivajo nekatere od mehanizmov vladanja in nadzorovanja, s katerimi protireformne sile kljub prisegnanju na zakone in demokratizacijo političnega življenja ohranjajo monopolno pozicijo.

V posebnem poglavju se je avtorica odločila za pričevanja, in sicer zaradi različnih razlag, ki so krožile o dogodkih. Vendar meni, da je čas, o katerem knjiga piše, še premalo oddaljen, da bi bili akterji tega časa pripravljeni na dialog. Tako so po daljšem

omahovanju tedanji vodilni možje iz drugih DPO pristali vsaj na nekakšen monolog in s tem omogočili vsaj okrnjen pogled na stvari.

»Nadaljevanje te knjige še nekaj časa ne bo možno,« je dejal na tiskovni konferenci Janez Janša, ki se je poleg Ignaca Krivica edini odzval na vabilo na konferenco, čeprav so bili vabljeni vsi, ki so pri snovanju knjige sodelovali (vodilni možje iz drugih DPO), »in to zato, ker arhivi ne bodo dostopni. Seveda je

vprašanje, koliko bo v prihodnjem času to sploh potrebno. Jaz upam, da ne bo.«

Proti prepričanju slovenskega političnega vodstva, da je treba pustiti tisto, kar se je zgodilo v preteklosti in se lotiti stvari znova ter drugače, pa slovenski mladinci menijo, da sedanost preteklosti ne more pozabiti. Nasprotno, vedno znova jo aktualizira in zato so prepričani, da je bilo vredno zapisati ta dokument časa v obliki knjige *Ne čakaj na maj*.

Živa Drole

Razstava »Boj za severno slovensko mejo 1918–1920« v koroškem pokrajinskem muzeju Slovenije

V dneh od 3. do 31. marca letos gostuje v Koroškem pokrajinskem muzeju revolucije v Slovenj Gradcu razstava »Boj za severno slovensko mejo 1918–1920«. Razstavo je pripravil muzej narodne osvoboditve Maribor, avtor razstave pa je prof. Lojze Penič, oblikoval pa jo je arhitekt Rudi Zupan. Gre za zelo bogat, zanimiv, izčrpen, na znanstvenih dognanjih temelječ prikaz dogodkov pred 70 leti, ki so imeli usoden pomen za slovenski narod, posebno na Koroškem in Štajerskem. Razstava je bila odprta v petek 3. marca ob 18. uri v prostorih muzeja. Razstavo je odprl ravnatelj Muzeja narodne osvoboditve Maribor, prof. dr. Milan Ževart, v kulturnem programu pa je nastopil moški pevski zbor Kope iz KS Šmartno in recitatorji osnovne šole Franjo Vrunč iz Slovenj Gradca.

Razstavo si bo mogoče ogledati v času do 31. marca vsak dan med 8. in 18. uro, ob sobotah pa med 8. in 14. uro, izven navedenih ur pa po predhodnem dogovoru. Muzej bo obiskovalcem nudil strokovno razlago, na voljo pa jim bo tudi katalog.

Adolf Ankon

Petinosemdeseta samostojna slikarska razstava Marija L. Vilharja

Svet v oljih in akvarelih

Ljubljanski zavod za raziskavo materiala in konstrukcij v Ljubljani slavi letos štirideset let svojega življenja in med drugim pomni tudi deset let svoje razstavne dejavnosti. Kar stoštirideset slovenskih likovnih umetnikov je razstavljalo svoja dela v zavodskih razstavnih prostorih.

Ob štiridesetletnem jubileju so v mesecu slovenske kulture povabili Marija L. Vilharja, ki je s sedemnajstimi olji in akvareli zbudil med obiskovalci razstave veliko zanimanja.

Z likovno umetnostjo se je začel ukvarja že leta 1943, samostojno pa razstavlja od leta 1955. Leta 1956 je v kiparstvo uvedel tehni-

ko metalizacije. Znan je njegov sedem metrov visok spomenik Prvi partizanski četi na Slovenskem v KS Zadvar v Ljubljani, za kar je dobil zvezno nagrado »4. jul« ZZZB NOV Jugoslavije. Leta 1987 pa so v spominskem parku Kumrovec odkrili njegovo spominsko ploščo »Most bratstva in enotnosti« na reki Sotli.

V svojem štiridesetletnem vsestranskem uspešnem delu je Vilhar prejel več nagrad, priznanj in odlikovanj doma in v tujini. Njegova dela najdete v številnih javnih in zasebnih zbirkah doma in po svetu.

Ž. D.

Za obnovo Franje zbrali že 220 milijonov dinarjev

Solidarnostna akcija za obnovo legendarne partizanske bolnice Franje je naletela po vsej Sloveniji in v zamejstvu na ugoden odmev. Na posebnem žiro računu pri Mestnem muzeju v Idriji se je doslej zbralo že 220 milijonov dinarjev. Nad porabo zbranega denarja pa bdi posebna komisija, ki so jo ustanovili pri operativnem odboru za sanacijo Franje pri idrijski občini.

Minulo deževje pa je priskočilo na pomoč reševalcem Franje, kar so strokovnjaki pravilno predvidevali. Voda je iz soteske Pasica odnesla zelo veliko materiala, potem ko so gozdarji idrijskega gozdnega gospodarstva, ki so bili v pripravljenosti, z žičnim bagrom poglobili že prej urejeni odtok. Minerji idrijskega rudnika živega srebra pa so minirali skale, ki so ostale v soteski in ovirale odnašanje nasutega peska in kamenja.

V Franji je sicer nastalo začasno malo jezero, ki je zalilo nekaj temeljev barak in kiosk, vendar se škoda ni povečala.

Voda je pesek in kamenje nanese v dolžini pol kilometra že izven grape, tako da ga bodo lahko odstranili. Gozdarji so pripravljeni, če bo treba posredovati oziroma očistiti odtokni kanal, tako da preostalih barak Franje ne bo zalilo.

Potekali so tudi pogovori s predstavniki Elektrogospodarstva Gorenjske o obnovi električnega sistema. Soške elektrarne iz Nove Gorice so namreč obnovile staro električno centralo, torej jez, cevovod in strojnico, ki je spet začela delovati oktobra lani, vendar jo je plaz poškodoval. Prav tako je poškodoval daljnovod, ki ga je postavilo primorsko in financiralo slovensko elektrogospodarstvo, s katerim so izboljšali oskrbo z električno energijo na širšem območju in ne le v Franji.

Ko bodo sistem obnovili, nameravajo ogrevati tudi nekaj bolniških barak, v katerih so bili občutljivi predmeti, denimo operacijski pribor in podobno.

Jože Oblak

Priprave na 45-letnico Lackovega odreda

Na seji odbora Skupnosti borcev Lackovega odreda Maribor je predsednik inž. Ljubo Robnik orisal delo skupnosti v minulem letu in poudaril, da so uresničili vse naloge, ki so jih imeli v svojem programu dela. Med njimi je bila najpomembnejša izdaja monografije Lackovega odreda, ki jo je v dveh knjigah napisal dr. Milan Ževart in izdala založba Obzorja. V zvezi s to monografijo so se borci Lackovega odreda večkrat pogovarjali z avtorjem in pomagali tudi pri zbiranju gradiva. Posebno skrb so v minulem letu posvečali tudi razvijanju in prenašanju revolucionarnih izročil na mlado generacijo in sodelovanju s šolami, ko nosijo ime po Lackovem odredu ali njegovih borcih.

Govorili so tudi o pomoči posameznih občinskih skupščin, ki so kupile monografijo in jo podarile posameznim borcev na svojem območju. Sklenili so, da bodo predsedniku SO Maribor Ruše Benjaminu Košatu izročili izvod monografije v znak priznanja za pomoč borcev Lackovega odreda. Sprejeli so tudi program dela za leto 1989, v katerem je največji poudarek na pripravah za 45-letnico ustanovitve Lackovega odreda. Dogovorili so se, da bo letos proslava te pomembne obletnice 23. septembra pri Duhu na Ostrem vrhu. V pripravah na to obletnico bodo izdali tudi glasilo »Odmev partizana severne meje«, za katerega so posamezniki že pripravili gradivo. Razen tega pa je še vrsta avtorjev zagotovila, da bo prispevala gradivo za to glasilo. V programu za letošnje leto so predvideli tudi razvijanje revolucionarnih izročil, sodelovanje s šolami, ki nosijo ime po Lackovem odredu in obiske partizanskih kmetij, na katerih so se borci Lackovega odreda zadrževali med NOB. Predsednik Mestnega odbora ZZZ NOV Maribor Jože Berce je pozitivno ocenil delo skupnosti borcev Lackovega odreda in dejal, da je skupnost opravila lani pomembno delo in je zaslužna zlasti za izdajo monografije o Lackovem odredu. Dejaj, da so borci zelo zaskrbljeni zaradi razmer v državi in zlasti na Kosovu in da bo prav v sedanjem trenutku potrebna večja enotnost vseh, ki živijo v jugoslovanski socialistični federativni državi. Borci se zavzemajo za avnojsko Jugoslavijo, za samoupravljanje, za neuvrčenost in se odločno zoperstavljajo vsem tistim, ki hočejo razbiti avnojsko Jugoslavijo. Borci so tudi za nadaljnjo demokratizacijo razmer v naši družbi, za kulturni dialog in za politični pluralizem. Strinjajo se tudi z nastajanjem raznih zvez in gibanj pod pogojem, da se vključujejo v delo SZDL.

Na seji so govorili tudi o tem, da bodo borci Lackovega odreda letos skupaj z mladino Maribora sodelovali na pohodu po poteh Djure Djakovića in Nikole Hećimovića.

Marjan Kos

Iz vaših pisem

V uredništvo vsak dan prihaja vrsta pisem, v katerih nam dragi bralci pišejo, kaj mislite o našem in vašem časopisu. Večkrat nas hvalite in spodbujate k še bolj kritičnemu pisanju in opisujete svoje predloge. Poglejmo, kaj ste med drugim zapisali v svojih pismih.

Tovarišica Rozalija Horvat iz Kota pri Vinici piše, da kljub devetinsedemdeset letom še vedno redno bere naš časopis, najraje pa prebira komentarje komisarja Simeta. Prosi pa, da bi objavili več nadaljevanj, saj so knjige zelo drage. Vabi nas tudi, da bi obiskali njeno vas ob Kolpi, kjer je veliko polj neobdelanih, saj v njej živijo samo stari ljudje, mladi pa so se odselili za boljšim kosom kruha. Tovarišica Rozalija tudi pravi, da v našem časopisu premalo pišemo o Beli krajini in njenih ljudeh.

Tovarišica Ivanka Naglič iz Titovega Velenja pravi, da rada prebira naš časopis, še posebej zdaj, ko smo ga popestrili z novimi rubrikami. Še posebej rada bere dopise otrok in mladine. V svojem pismu pa je zapisala tudi dve vprašanji in upamo, da ji bo lahko kdo od naših bralcev pomagal.

Prvo se nanaša na partizansko tiskarno na Pohorju, ki so jo imenovali Mirnikova tiskarna. To je tudi njen dekliski priimek in jo zato zanima, kako in po kom je dobila tiskarno ime.

Drugo vprašanje pa se nanaša na partizansko družino Vaně iz Maribora. Družina izvira iz Češkoslovaške. Tovarišica Ivanka je bila sošolka Vlaste Vaně, ki je njo in druga dekleta učila češčine. Oče je umrl že pred vojno, mati Antonija, hči Vlasta in sin Vlado pa so po okupaciji odšli v partizane, kjer je Vlado padel. Po vojni sta se Vlasta in njena mati odselili na Češkoslovaško. Zato prosi vsakogar, ki se spomni mladega partizana Vlasta, če bi napisal kaj o njem in njegovi smrti.

Zelo veseli smo bili pisma Marije Planko iz Dampremiya v Belgiji. Med drugim piše, da vsa njena družina prebira naš časopis, in da so zelo zadovoljni z njim. Predlaga pa, naj bi vsaj enkrat na mesec objavili naslove, izvajalce in plošče, na katerih so dela s tematiko iz NOB. Prav tako želi, da bi objavili naslove knjig s tematiko iz naše revolucije, ki so izšle v minulem mesecu. To bi ji bil dragocen kašipot, kje bi lahko te knjige kupila.

Zdravstveno varstvo borcev se slabša

Na zadnji seji predsedstva Občinskega odbora ZZZ NOV Radovljica, ki je bila februarja so sprejeli osnutek programa dela svoje organizacije za naslednje mandatno obdobje. Dogovorili so se, da se bodo letne skupščine krajevnih organizacij ZZZ NOV v radovljiški občini vrstile do 10. aprila, občinska skupščina pa bo 10. maja 1989. Na vseh krajevnih skupščinah bo prisoten tudi član predsedstva občinskega odbora, da bo seznanil člane o delu in programu dela občinskega odbora. Razpravljali so tudi o kandidatih za člana predsedstva Jugoslavije iz Slovenije in kandidatih za predsednika skupščine Samoupravne stanovanske skupnosti Radovljica in zadolžili svoje delegate DPZ za udeležbo na občinski kandidacijski konferenci. Na zaključku so sprejeli tudi o gmotnem položaju in zdravstvenem varstvu borcev, ki se nenehno slabša. Glede na močno omejena sredstva za zdraviliško zdravljenje so sprejeli sklep, da bodo organizirali razgovor z vodji dispanzerjev za borce NOV Radovljica, Bled, Bohinjska Bistrica in predstavniki občine in se dogovorili za kriterije zdravljenja, da bodo poslani na borčevsko zdravljenje samo borci z overljeno zdravstveno knjižico. To je potrebno zato, ker je v radovljiški občini še veliko število borcev, ki so potrebni tovrstnega zdravljenja, vendar pa na njem še nikdar niso bili.

Ciril Rozman

Na žalost pa med številno pošto dobimo tudi takšno, kjer se avtorji ne podpišejo. Med te sodi tudi pismo bralke iz Notranjske. Piše nam, da je zelo zadovoljna, ker smo začeli objavljati TV spored in vpeljali druge rubrike. Pravi, da bo zdaj odpovedala vse druge časopise, ker najde v TV-15 vse kar potrebuje. Nekaj časopisov pa je odpovedala tudi zaradi člankov, ki ne sodijo vanje. Pri tem misli predvsem na članke o Cerkvah in drugem kar sodi v ta okvir. Pravi, da tako misli sama in njen mož, enakih misli pa so tudi številni njeni znanci in sosede.

To je le nekaj utrinkov iz vaših pisem. Tudi v prihodnje pričakujemo, da boste pisali, kako ste zadovoljni s TV-15, in kaj bi po vaše morali spremeniti, dodati ali opustiti, da bi bil časopis narejen po vaši meri.

B. K.

Vojaška vaja Oklep 89

Redno preverjanje usposobljenosti

Na delu Primorske in širšem območju Notranjske je prejšnji teden potekala tridnevna vaja enot ljubljanskega korpusa. Na njej so preverili, kako so posamezne enote pripravljene za bojevanje v težkih vremenskih razmerah in na težkem kraškem ozemlju. »Poznavalci« pravijo, da so si načrtovalci izbrali pravi čas za to vajo, saj je prostor, v katerem je potekala, dobro razmočil dež, tu in tam pa je bil še sneg. Tudi sicer so padavine ves čas »visele« v zraku.

Prvi dan vaje se je enota, ki ji poveljuje starešina Rifat Šehović premaknila iz območja čakanja in se razvila v bojni razpored. Medtem pa se je enota, ki ji poveljuje starešina Stanislav Stopar, pripravljala za obrambo na težkem kraškem ozemlju.

Med vajo so pripadniki JLA prikazali več načinov bojevanja, od protitankovskega, protiletalskega in pro-

pred začetkom vaje pripravila v vasi Neverke, nedaleč od Pivke, tehnični zbor, na katerem so pokazali oborožitev, opremo in tehniko, ki jo ima njihova enota. Vaščani te vasi in njene okolice so pokazali precejšnje zanimanje za zbor, saj si ga je ogledalo več štiri- sto ljudi, med njimi pa so bili tudi učenci osnovne šole, pripadniki teritorialne obrambe, mladina in drugi.

Povedati je tudi treba, da so v vaji sodelovale tudi nekatere strukture občine Postojna. Kot so povedali v občinskem sekretariatu za ljudsko obrambo so se na vajo pripravljali več let in jih zato ta ni presenetila, ampak so se lahko zelo hitro vključili v njej. Prebivalce območja, kjer je vaja bila, so seznanili z njo. Skupaj s krajanji pa so tudi določili, kje naj bi šle kolone tankov in oklepnikov, da ne bi bila škoda na poljih prevelika. Vodstvo vaje je imelo izreden posluš za pred-

Tanki so lahko premagovali številne ovire, ki jih na kraškem svetu ne manjka.

tidesantnega boja, do miniranja cest, postavitve pontonskega mostu, napada na kolo- no in proti jedrsko-biološko kemične obrambe. Poleg tega pa so uspešno delovale tudi diverzantske skupine. Najbolj zanimivo pa je bilo ostro streljanje, ki je bilo zamišljeno o tem, da bodo borci Lackovega odreda letos skupaj z mladino Maribora sodelovali na pohodu po poteh Djure Djakovića in Nikole Hećimovića.

loga krajanov in jih je upoštevalo, čeprav so pri tem »trpeli« vojaški predpisi in zakonitosti. Najbolj pa je bila v vajo vpletena krajevna skupnost Košana, kjer so sodelovale v celoti, ali pa samo delno vse obrambne strukture, od civilne do narodne zaščite.

Sklepni del vaje Oklep 89, to je ostrega streljanja in kombiniranega napada oklepomehaniziranih enot in pehote, so si ogledali tudi republiški sekretar za ljudsko obrambo Janko Kušar, predstavniki generalštaba naših oboroženih sil in zagrebškega armadnega območja. Povejmo še, da si je vajo, zaradi posebnih razmer, v katerih je potekala, ogledala večja skupina starešin iz enot, ki niso sodelovale v njej. Lahko torej rečemo, da je bila vaja tudi ogledna in je imela širši izobraževalni pomen.

B. K.

Vabili

Borce Briško-beneškega odreda XVII. brigade Simona Gregorčiča, Gradnikove brigade, Kobariškega vojnega področja, člane odreda JA za slovensko Primorje, Trst in Istro ter aktiviste zahodno primorskega okrožja, vabimo na že tradicionalno XV. družabno srečanje v domu JLA v Ljubljani, v petek, 17. marca 1989 ob 17. uri. Ob domači glasbi bo prav prijeten večer. Pridite!

Ljubljanska sekcija BBO

Člane skupnosti borcev Istrskega odreda Ljubljanske temeljne skupnosti (Ljubljana z okolico in Dolenjska) vabimo na vsakoletno žalno slovesnost na Kozjanah v Brkinih dne 18. marca 1989 ob 11. uri.

Posebni vabil ne bo!

Obenem sporočamo, da bo zbor borcev Istrskega odreda maja, ko bo odkritje spominske plošče, leta 1944 padlim borcev III. bataljona I. O., v Trseku – Istra.

Za temeljno skupnost I. O. Stane Koman

Jože Milavec

Kot mladinec se je že leta 1942 vključil v NOG in spomladi 1943. postal skojevec. Sodeloval je v mnogih mladinskih akcijah. Maja 1944 je kot 16-letni odšel med borce Dolomitskega odreda, od tu pa v četo za zvezo 9. korpusa. Tudi po vojni je bil aktiven, za kar je prejel več odlikovanj in priznanj. Pokopan je v Logatcu.

Gabrijel Kokošar

Rojen je bil leta 1923 v partizanski družini pri Bukučarju na Logarskih - Sentviški gori. Leta 1942 je bil vpoklican v italijansko vojsko na Sicilijo. Po kapitulaciji Italije se je prebil domov in takoj odšel v NOV. Bil je pomočnik mitraljeza in nato na primorskem okrožju, v štabu 30. divizije in v štabu 9. korpusa. Za zasluge je bil trikrat odlikovan. Umrl je lani in pokopan je v Podmelcu.

Ivan Hajna

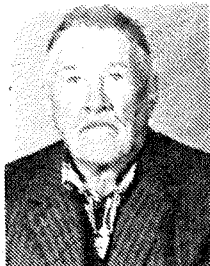
V aktivno in organizirano delo NOV se je vključil leta 1942, leta 1943 so ga zaprli. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se ponovno vključil v ilegalno delo partizanskih tiskarn. Umrl je januarja, pokopan je na postojnskem pokopališču.

Alojz Kukanja

Lani je umrl Alojz Kukanja iz Malega dola, ki se je rodil leta 1923. Leta 1942 je odšel na služenje rednega kadrovskega roka v italijansko vojsko. Ob razpadu Italije se je vrnil domov in se priključil borcev Kosovelove brigade, kjer je bil do konca vojne.

Milan Zakula

Konec lanskega leta je umrl aktivist, borec in vojaški invalid Milan Zakula. V nemški ofenzivi leta 1943 je bil pri Ilovi gori ranjen, ujet in odpeljan v internacijo. Bil je aktiven član odbora in praporščak vojaških vojnih invalidov Ivančna Gorica.

Jožef Pipan

Lanskega decembra smo se na Svetem poslovali od Jožefa Pipana. Bil je italijanski vojak, ob razpadu Italije pa se je priključil v zbirno bazo v Italiji in s prekomorsko brigado prišel v Jugoslavijo.

Janko Poljanec

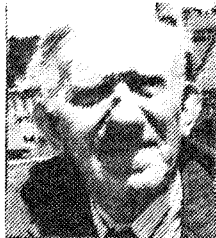
V prvih dneh letošnjega leta se je iztekla življenjska pot Janku Poljancu. Rojen je bil leta 1913 v vasi Selo pri Bledu. V NOG se je vključil junija 1941 in bil še isto leto oktobra zaprt v Begunjah. Po izpustitvi je nadaljeval z delom na terenu. Ponovno je bil zaprt v Begunjah. Ko se je rešil zapora je odšel med partizane v Jeseniško-bohinjski odred. Prejel je več odlikovanj. Pokopan je na Bledu.

Jože Dornik

Januarja smo se na blejskem pokopališču poslovili od aktivista, borca in povojnega družbenopolitičnega delavca Jožeta Dornika. Rodil se je pred osemindesetimi leti v Mengšu. Že na začetku okupacije je začel delati z OF. Delal je na terenu kot obveščevalec in zbiralec materiala. Kasneje je odšel na Jelovico in bil član VOS. Za svoje delo je prejel več visokih odlikovanj in priznanj.

Janez Kregar

Rodil se je v vasi Radkovec na Pohorju leta 1925. Že v mladosti ga je kruta druga svetovna vojna zanesla preko Nemčije v Francijo, kjer je postal ujetnik zvezniške vojske. Priključil se je 5. prekomorski brigadi in za zasluge je bil trikrat odlikovan.

Jože Hlastan

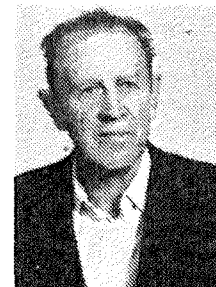
Jože Hlastan je bil zaveden kmet. Rojen je bil leta 1909 na Reštanju. Od začetka je podpiral OF, sam pa je aktivno in organizirano delal na terenu Senovo-Blanča. Pokopan je na Senovem.

Marija Čehovin

V dvaindesetem letu je lani umrla Marija Čehovin. Že v drugi polovici 1942. leta je začela sodelovati z NOB na terenu v Senodolah. V svoji hiši sta z možem imela shrambo sanitetnega materiala, hrano in drugo za partizane. K njim so pogosto prihajali kurirji karavle P-3 in drugi aktivisti OF. Februarja 1944 so Nemci hišo požgali. Po vojni se je z družino preselila v Zalec. Odlikovana je bila z redom zaslug za narod.

Franc Luznar

Skoraj pred enim letom smo se poslovili od štiriinšestdesetletnega Franca Luznarja, rojenega v Železnikih. Junija 1943. leta je vstopil v Gorenjski odred, nato je bil do oktobra 1944 v Prešernovi brigadi in nazadnje razporejen obveščevalni službi. Demobiliziran je bil leta 1946 in odlikovan z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod.

Janez Jaklič

Janez Jaklič se je rodil leta 1906 v vasi Poznikovo pri Velikih Laščah. Vsa njegova družina je bila opredeljena za NOG. Od aprila 1942. leta pa do konca vojne je bil v italijanski in nemški internaciji. Pokopan je v Velikih Laščah.

Edvard Grmek

Januarja smo se v Mariboru poslovili od Edvarda Grmeka, rojenega leta 1921 v Gabrovici na Krasu. V NOV je vstopil leta 1943 in bil borec-kurir kraškega bataljona in Kosovelove brigade. Kasneje je služboval v raznih enotah JLA. Za zasluge v NOV je bil odlikovan z redom za hrabrost in redom zaslug za narod III. stopnje in prejel več vojaških odlikovanj.

Ivan Pregelec

V osemdesetem letu je umrl župnik in dekan v pokopu Ivan Pregelec. Bil je član ZZB NOV. Med vojno je služboval v Semiču, kjer je ves čas okupacije sodeloval z OF in bil odlikovan z redom zaslug s srebrnimi žarki.

Valentina Augustin

V NOB je sodelovala od začetka leta 1942 kot terenka in obveščevalka na tržiškem območju. Za povojne aktivnosti je prejela več priznanj. Rojena je bila leta 1925 v Ljubnem, pokopana pa je na viškem pokopališču v Ljubljani.

Marija Sluga

Lani je umrla Marija Sluga iz Izole. Od oktobra 1943 je bila udeleženka NOV. Delala je kot terenka aktivistka na terenu v Artvižah in bila odlikovana z medaljo zaslug za narod.

Avzug Dudič

Avzug Dudič se je rodil leta 1911 v Gažonu. Bil je terenski aktivist od januarja 1944. leta in nosilec medalje zaslug za narod. Pokopan je v Izoli.

Jože Viler

V Izoli je umrl Jože Viler. Od oktobra 1943. je bil udeleženec NOV in sicer borec 4. prekomorske brigade. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in z medaljo zaslug za narod.

Jože Ivšič

V 70. letu je v Kranju umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Jože Ivšič.

V OF in narodnoosvobodilno vojsko se je vključil leta 1941. Med drugim je bil v gorenjskem bataljonu, v dolenskem in belokranjskem odredu, v Cankarjevi brigadi. Opravljal je odgovorne dolžnosti komandanta čete, namestnika komandanta bataljona, nato komandanta VOS, 1. VDV bataljona, načelnika bataljona, načelnika okrožne narodne zaščite in nazadnje pomočnika okrožnega načelnika narodne zaščite.

Miroslav Lipuš-Mišo

V 75. letu je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Miroslav Lipuš-Mišo.

Že leta 1932 se je v Črnučah pri Ljubljani vključil v napredno delavsko gibanje, bil je aktiven sodelavec Vzajemnosti, društva prijateljev Sovjetske zveze in kasneje aktiva za priprave oborožene vstaje. Od ustanovitve OF je bil njen član. Do vstopa v narodnoosvobodilno vojsko spomladi 1943 je vodil aktiv OF in narodnoosvobodilni odbor na terenu Črnuče in okolice.

Od vstopa v NOV pa do osvoboditve je izvrševal funkcije pomočnika čete v kamniškem bataljonu, politkomisarja v četi Šlandrove brigade, 12. štajerske brigade, dolenskega odreda, politkomisar pohorskega in kozjanskega vojnega področja in nazadnje politkomisar 1. prekmurske brigade.

Po vojni je bil aktiven na terenu, v občini in mestu Ljubljana, kar 26 let pa je sodeloval pri organizaciji pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«.

Za svoje delo je prejel več državnih odlikovanj in družbenih priznanj.

Krajevne organizacije ZB NOV sporočajo, da so v letu 1988 umrli njihovi člani:

Mlinše pri Zagorju:

Janez Šink

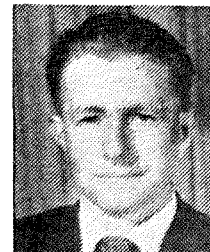
rojen leta 1902, aktivist NOB na terenu Kolo-vrat,

Ivan Osolnik

rojen leta 1912, borec Kamniško-zasavskega odreda,

Franc Grabnar

rojen leta 1903, udeleženec NOB od leta 1944,

Ivan Strmljan

rojen leta 1926, med NOB je aktivno in organizirano delal na terenu Mlinš.

Marija Prašnikar

rojena leta 1918, aktivistka in materialno podpirala NOV,

Marija Rebolj

rojena leta 1899, materialno je podpirala NOB,

Iz Bovca:

Anton Melineh, rojen leta 1910, Jožef Namlih, rojen leta 1913, Aldo Berginc, rojen leta 1922, Franc Komac, rojen leta 1911, Emil Kravanja, rojen leta 1910, Frančiška Mihelič, rojena leta 1903 in Franc Mlekuz, rojen leta 1926.

Bili so aktivni udeleženci NOV, aktivisti, interniranci in simpatizerji OF.

Iz Ljubljane:

ZB Oskar Kovačič – Prule

Vladislav Urbič, Karel Kisel, France Povše, Vladimir Bednarik, Franja Krznarič, Fani Kapelj, Štefani-ja Voljč, vsi aktivisti NOV ter Mirko Rešek in inž. Viktor Korošec aktivna udeležena NOV.

Iz Ribnega pri Bledu:

Marija Dežman, Terezija Dežman, Krista Zupan-nič, aktivistke NOG in Alojz Toman, aktivni udeleženci NOV (umrli v letu 1987).

Janez Janša, Franc Torkar, Ivan Vidic, Ciril Koselj, Valentin Torkar, Vinko Svetina, udeleženci NOV in Franc Zupančič, aktivist in interniraneec.

Iz Vranskega:

Boris Košenina, Franc Grabner, Ana Borštnar, Regina Goropevšek in Ludvik Šmit, vsi aktivni udeleženci in delavci NOV.

Iz Celja:

ZB Franjo Vrunč – Dolgo polje

Anton Česnovar, rojen leta 1926, borec Šlandrove in Šercerjeve brigade, Francka Hrovat, rojena leta 1915, borka Koroškega bataljona in Belokranjske brigade, Avgušтина Peciga, rojena leta 1925, bolničarka partizanskih bolnišnic, Alojz Volčič, rojen leta 1904, borec Gradnikove brigade, Jurij Metličar, rojen leta 1919, borec Bračičeve brigade, Majda Dejak, rojena leta 1905, izseljenka v Osije, Jožefa Pilih, rojena 1912, borka Šlandrove brigade, Darinka Gabrovec, rojena leta 1930, borka Tomšičeve brigade in kurirka Pohorskega bataljona.

Stvarno reševanje nacionalnega vprašanja, ne pa zamišljeno

Vsi se spominjamo hvalospevov, da smo v SFRJ in Sloveniji zgledno rešili nacionalna vprašanja. Knjiga E. Kardelja o reševanju slovenskega narodnostnega vprašanja in Titovo poudarjanje bratstva in enotnosti naj bi bila kažipot ne le SFRJ, ampak vsemu svetu. Nekaj takega naj bi bila samoupravna socialistična ureditev.

Žal, kakor v francoski revoluciji, ki si je krčila pot z gesli svoboda, enakost, bratstvo, pa v oktobrski in naši revoluciji so te in druge visoko zveneče besede ostale le manifest, nikjer pa jim ni sledila tudi stvarnost.

Zdaj v Srbiji javno protestirajo milijoni ljudi, da je povojno reševanje narodnostnega vprašanja napravilo Srbiji več škode in sramote kot pa koristi. Srbijo da je razdružilo, sprlo. O Albancih menijo mnogi nestrpnosti, da so manjvreden narod. V Sloveniji ni dneva, da ne bi poslušali, kako naši rojaki v Italiji in Avstriji trpijo narodnostno neenakopravnost. Med Slovenijo, Srbijo in južnimi republikami SFRJ se prav zadnje čase izmenjujejo sporočila, ki so vse prej kot bratska. Povsod visi v zraku grožnja nasilnega obračunavanja. Izredno stanje v AP Kosovo to najbolje kaže. Jugoslavija doživlja črne dneve.

Če priznamo ali ne, smo od leta 1945 do 1988 reševanje nacionalnega vprašanja zamenjali. V Sloveniji se obilno poudarja, da nam je lahko za vzor samo demokratični zahodni svet. Kako neresnično! Saj vsi lahko vidimo nacionalno, raso, versko in vsakršno sramoto, ki se dogaja v Južni Afriki, prednji Aziji, Latinski Ameriki pa tudi marsikje v Evropi. Povsod kjer vre, vre prav zaradi nerazrešenih nacionalnih, verskih in idejnopolitičnih vprašanj.

Kakšnih zelo dobrih zgledov, kako reševati vprašanja, nimamo nikjer v svetu. V Jugoslaviji moramo sami poiskati rešitve. Za boljše odnose si je treba prizadevati stvarno in javno, ne pa ravnati, kakor smo ravnali vse od 1945 dalje, ko smo sporna vprašanja skrivali. Dokaj pozno smo se zavedeli, da s puhlimi sprenevedavimi frazami ne bomo prišli daleč.

Valentin Tratnik

Pestrejše življenje v domu Svoboda

Tisti, ki že vrsto let obiskujemo dom »SVOBODA« v Strunjanu smo opazili, da tam ni bilo športnega, rekreacijskega in še manj pa kulturnega programa. Tako se je dogajalo, da se v desetih dneh gostje med seboj niso niti spoznali, seveda če poznanstvo ni obstajalo že od preje.

Nedavno tega pa so v hotelu Svoboda namestili mlado animatorko Tatjano Kuhar. V nekaj dneh je uspela in dokazala, da bo temu delu kos. Kaj vsega se je že lotila in se še bo, bi sedaj težko povedali. Začetek je zares obetaven. Tatjana je sprva okoli sebe zbrala kakih 15 gostov in jih v bližnjo okolico popeljala na izlet. Med potjo pa je obrazložila način pridelovanja morske soli, pokazala soline ter analizirala perspektivni razvoj te dejavnosti v prihodnje. Naslednji dan smo bili deležni rekreacijske telovadbe, ki je bila za začetek za marsikoga prezahtevna, saj so bili med nami tudi 80-letniki. No vsak začetek je težak. Še kratek tek, spoznavanje med seboj in že smo se vrnili v dom. Tudi naslednje dni nismo držali križem rok. Odšli smo na izlet po sosednjih gričih, z zadovoljstvom uživali čist zrak ter opazovali lepe okoliške kraje. Za zaključek izleta pa smo zapeli nekaj partizanskih pesmi. Zvečer smo prisluhnili skoraj enournemu koncertu Obalnega okteta. S svojim izbranim petjem so prisotno publiko zares navdušili. Še posebno živahno je bilo za pustovanje.

Za primer slabega, deževnega, meglenega ali hladnega dne ima Tatjana že sestavljene programe. S posebno igrice uspe vse udeležence med seboj spoznati po imenih, da tako ni težav z tovariši ali gospodje.

To pa še ni vse. Predvidene so video kasete, turistični filmi, razstave, tombolski in nagradni plesi, zabave na plaži in podobno. Posebno pozornost bo tudi v bodoče pritegnilo praznovanje rojstnih dni in pomembnejših obletnic gostov. Takega večera z gala večerjo smo bili deležni tudi mi, ki smo bili gostje hotela Svoboda. Kar pet gostov je v času desetih dni slavilo svoj rojstni dan. Nekateri celo 80-letnico. Kolektiv je slavljencem podaril šopek rož in čestitko. Zares pozorno in prijetno.

Koliko je vse to pomembno zna oceniti tisti, ki pride v hotel sam in nikogar ne pozna. Zbližanje med ljudmi in poznanstvo je danes posebno za starejše ljudi izrednega pomena. Pri dobri volji in malo zdravja se lahko tako vključi v športno rekreacijski program in tistih deset ali več dni še prehitro mine. Mladi animatorki Tatjani želim v imenu skupine, ki nas je deset dni vodila, spremljala in zabavala veliko uspeha v njenem nadaljnjem izvrnem delu.

Leopold Kotar

Še o članku »Mrtvi se ne morejo braniti«

Prosim, da v skladu z zakonom o javnem obveščanju objavite moj odgovor na članek Franja Derganca, ki je bil objavljen v vašem časopisu oktobra lani pod naslovom »Mrtvi se ne morejo braniti«.

Avtor Derganc neresnično prikazuje javnosti vlogo in delo profesorja Antona Ovna iz Stranske vasi v osvobodilnem boju in revoluciji slovenskega naroda. Za moje trditve in ocene, da je bil profesor Anton Oven organizator bele garde, objavljenem v vašem časopisu št. 8/1988 pa navaja, da so »pavšalne in neodgovorne«.

Derganc gre tako daleč, da profesorja Ovna prikazuje javnosti kot »sodelavca bratov Jožeta in dr. Lojzeta Mihelčiča, komunista, ustanovnega člana odbora OF v Semiču in zavednega Slovenca v boju proti okupatorju«. Njegov edini greh, po trditvi avtorja je bil, ker je bil izobraženec. Zaradi tega so »bili v nevarnosti pred partizani« tudi drugi intelektualci v Beli krajini.

Ni pomembno, če se avtor strinja z mojo omembo in oceno o prof. Ovnu ali ne. Pomembno je le ozadje in cilj članka »Mrtvi se ne morejo braniti«. Iz njegove vsebine se nedvomno vidi:

1. da poskuša prof. Ovna rehabilitirati in ga prikazati slovenski javnosti kot borca za svobodo ter prikriti njegovo izdajalsko početje,
2. da organizatorji osvobodilnega boja v Beli krajini (KP in OF) niso organizirali in vodili boja proti okupatorju in njegovim hlapcem, ampak proti zavednim Slovincem in njegovi inteligenci in
3. da se belokranjski partizani prikažejo javnosti kot lovci na slovensko inteligenco, ne pa kot borci za svobodo slovenskega ljudstva. Razumno je, da si bo vsak bralec zaradi dezinformacije avtorja, posebno pa mlada generacija, postavil vprašanje, kakšne sta to cilje borbe imeli KPS in OF Slovenije.

Zgodovinska dejstva medtem demantirajo avtorja in zagovornika prof. Ovna. Navajam samo nekaj podatkov, ki dokazujejo nasprotno o prof. Ovnu in trditvam avtorja.

1. Franček Saje v knjigi Belogardizem (druga dopolnjena izdaja) navaja za prof. Ovna – citiram:

»Zvezo med novomeškim belogardističnim forumom in Belo krajino sta vzdrževala kaplan Babnik – Ciril in kanonik Kek.

Sicer pa je Bela krajina imela svojo okrožno organizacijsko trojko Jože Derganc, postajenačelnik v Metliki in Jože Bitenc, prometnik v Črnomlju, ki ga je kasneje zaradi nedelavnosti zamenjal Jože Skubic, sta v njej zastopala Slovensko legijo, prof. Anton Oven in po njegovi ustrelitvi Ivan Oven pa Pobratima. V imenu GOO (Glavnega organizacijskega odbora; op. J.K.) je trojko povezal profesor Krošelj-Benko s svojim sodelavcem dr. Milanom Banom – Radkovičem.«

2. Dr. Lojze Mihelčič v svoji izjavi o delu za NOB za prof. Ovna navaja – citiram:

»Poleti (1941. leto; op. J.K.) sem delal v metliški okolici. Imeli smo partijske sestanke. Začeli smo organizirati Odbore OF. Obdeloval sem tudi semiški predel in Žumberk. Imel sem posla z bg: prof. Oven, učitelj Ahačič, Jože Derganc, šef železniške postaje v Metliki. Ti so propagirali čakanje. Pri prof. Ovnu sem bil enkrat ves dan, a ga nisem mogel spreobrniti. Ljudstvo jim ni verjelo in te ljudi smo izolirali.«

3. Po ukazu sekretarja rajonskega komiteja KP Semič Nika Žuniča, je skupina skojevcev iz Stranske vasi in Gradaca nadzorovala, kdo prihaja k prof. Ovnu. Večkrat so videli, da je bil pri njem Capuder iz Ljubljane.

4. Dr. Lojze Mihelčič in Matija Bahor-Oskar, ki je bil do vstopa v partizane sekretar OK KPS za Belo krajino, sta 12. ali 13. maja 1942. leta partizanom 1. belokranjske čete obrazložila (tudi sam sem bil prisoten), da prof. Oven Anton iz Stranske vasi organizira belo gardo, nakar je sledilo povelje, da se ga pripelje v tabor.

Menim, da drugi dokazi niso potrebni, ker že omenjena dejanja dovolj kažejo, da je prof. Oven organiziral s svojimi somišljeniki zaroto proti lastnemu narodu in osvobodilnemu boju. Že iz teh dokazov bodo bralci lahko sami ocenili zgodovinsko resnico. Nujno pa je dodati, da sta tudi Ovnova brata Franc in Štefan prostovoljno stopila v Legijo smrti in sta bila strah in trepet za ljudstvo v okolici Semiča.

In na koncu ti Franci predlagam, da se vrneš k skojevskemu principom, ker je iskrenost največji kapital. Javno tudi povej Belokranjcem resnico o tistih stalinistih, o katerih si tako prepričljivo govoril Usaru in meni 12. aprila 1985. leta na tvojem domu, ne pa le načelno, kot omenjaš v svojem članku.

Janez Kramarič

Pojasnilo ob sestavku »Še bom pesnila« v 7. številki TV-15 na mladinski strani

Pesem ali prepesnitev?

Objavili ste pismo Vesne Deržanič, ki se pritožuje čez moj način urejanja Literarne razvedrilnice v Pionirskem listu. Zanimivo je, da je to že drugo pismo iz Artič, ki poskuša z bledimi trditvami diskvalificirati moje delo. Prvo sem dobil kar sam iz novinarskega krožka o Pionirju, katerega urejam, češ da to ni več revija slovenskih pionirjev, ker jih ne obiskujem in ker ne objavljam pisem. V eni izmed prvih števil sem jasno napisal, da bom objavljaj vsa pisma s poljudno-znanstveno vsebino, za literaturo, proste spise in druge šolske naloge pa imamo dovolj rubrik v drugih revijah in časopisih. Še več, v pismu mi očitajo, da imam celo vrsto prevodov iz tujih enciklopedij in priročnikov. Figo, nimam jih več kot 5 odstotkov vseh tekstov v šestih številkah. Naj potem še verjamem, da gre zgolj za naključje? Deklico, ki vam je pisala, sem samo omenil, ker tako menda želijo tisti, ki pišejo v Literarno razvedrilnico. O njeni pesmici nisem nič slabega ne napisal in ne mislil. Dovolim pa si resnično razkošje – da imam svoje in morda stroge kritike. Iz dveh razlogov: prvi je ta, da je prispevkov za razvedrilnico običajno zelo veliko. Za objavo bi se lahko odločil z žrebom ali pa s starosti dopisnikov prilagojenimi literarno-kritičskimi merili, za katere sem menda usposobljen z diplomom filozofske fakultete (in lastno pesniško izkušnjo.) Drugi razlog je širši: leta amaterskega populizma so zabrisala jasne kriterije vrednotenja, zato so se pesniki razrasli kakor se pod jablano razrastejo samonikle jablančice. Če jih ne presadi vrtnarjeva roka v kultivirano zemljo, če jih ne cepi in ne obrezuje, potem bodo ostale divjaki do konca svojega življenja. Zato mladim piscem svetujem, jih nagovarjam, ponujam teme in prijeme in predvsem, odsvetujem jim prehitro samozadovoljstvo. Da, zahtevam, da so kritični do svojega dela in vztrajni v izbiri besed, metafor, rim in drugih pesniških trikov. V primeru, zaradi katerega moje ime ponujate svojim bralcem kot prikladno kost, pa nisem storil nič drugega kot to, da sem nagovarjal svoje mlade sodelavce, da začnejo misliti s svojo glavo. Z drugimi besedami: naj ne ponavljajo o domovini povsem neprimernih besed in

fraz, kajti domovina danes je nekaj drugega, kot je bila pred desetimi in več leti. Hotel sem njihovo iskreno pesniško doživljanje domovine, ne pa odmev naučenega modela. In sem dobil tudi drugačne prispevke. Ali mogoče veste, da prvošolčki še vedno pozdravljajo »Za domovino s Titom naprej!« Moja prva šolska naloga je imela naslov »Ko bom velik, bom Tito.« Tako sem iskreno mislil, danes pa mi na misel ne pride, da bi otroke pital z miti, kajti drugače si mrtvega vodje ne morejo predstavljati. Mar z mitološko družbo lahko vstopimo v krog informacijske, kompiuterske civilizacije? Seveda lahko, ampak samo v konfederaciji z Iranom. Zato bom še naprej obdržal stroge kriterije konkurence in kvalitete, ker želim prihajajočim rodovom več klenosti za brezobzirno prerivanje v konkurenčnem svetu, samozavesti in svojeglavosti.

Seveda razumem, da je bila Vesna užaljena, ker nisem objavil njene pesmice, nikakor pa to ne pomeni, da sem ji odsvetoval pisati. Tega ne odsvetujem nikomur in če so jo objavili drugod, je to samo dokaz, da veljajo različni kriteriji. To je dobro, ne zdi se mi prav samo to, da me tako obširno dajete na sramotilni steber. Ne zaradi mene, še kaj hujšega sem prenesel, ampak zaradi mojih sodelavcev, ki so sprejeli takšna pravila igre, za kakršna smo se odločili skupaj. V svojih nasvetih nisem ne žaljiv in ne vsiljiv, le dosleden. Če bi vaša urednica redno spremljala Literarno razvedrilnico v Pilu, potem bi mogoče drugače ravnala.

Srečo Zajc

Objava pisma Vesne Deržanič »Še bom pesnila« v letošnji 7. številki TV-15 nikakor ni imela namena pripeljati koga na sramotilni steber. Če je tovariš Zajc to tako razumel (upam, da ne tudi drugi bralci), potem se mu kot urednica mladinske strani seveda opravičujem. Niti nisem hotela kritizirati njegovega dela v Literarni razvedrilnici Pila, ki je, resnici na ljubo, poučna za mlada peresa. Moram pa priznati, da njegovih besed v Pilu o domovinski pesmi Vesne Deržanič nisem prebrala, zato se tudi nisem spuščala v razpravo o tem. Pismo sedmošolke iz Artič sem pač občutila kot klic v razočaranju, ko se ti začnejo podirati gradovi. Med slavisti na filozofski fakulteti sem si tudi jaz ustvarila določene kriterije. Vem, da so pesmi naših mladih le pesniški poskusi in da jih je treba marsikje, vsaj kolikor dopušča svoboda urednikovanja, oklestiti. Seveda, mimo različnih okusov pri presojanju ni mogoče! (O tem bi lahko govorili tudi, ko gre za sodobno slovensko pesniško besedo nasploh). Ampak v primeru objave pisma Vesne Deržanič sploh ni šlo za to. Moj odziv je imel samo namen vzpodbude, da dekle ne bi kar tako vrglo puške v koruzo. Na oddelku pedagogike filozofske fakultete so me namreč med drugim naučili tudi to, kako lahko v mladnem občutljivem bitju zatremo nekaj, še preden si izoblikuje svoj pravi izraz, obenem pa vcepimo v mladega človeka strah, da bi se poskusil še kje drugje izraziti. In če sem v svojem pripisu ob Vesninem pismu dala koga v glodanje, potem sem ta kost jaz.

Pa še: Vesna ni bila užaljena, ker njene pesmi niste objavili (lahko je tudi jaz ne bi, saj sami veste, kako je z množico dopisov), ampak zato, ker ste ji, kakor piše, očitali »prepesnitev v svojih besedah«.

Živa

★

No, da bomo vedeli, okoli katere pesmi se vrti, si jo še enkrat preberite, kot ste si jo že lani v praznični številki TV-15 za 29. november:

Domovina

Domovina je vsaka zastava, ki v vetru plapolala.

Domovina je lahen veter, ki po žitu pihlja.

Domovina je reka, ki teče do našega morja.

Domovina je dolga cesta, ki pelje do vsakega srca.

Domovina smo mi vsi, vsak pošten človek, ki se trudi, da živimo v njej brez večjih skrbi.

Vesna

Zima ni obrnila hrbta drsalkam

Z drsalkami na ramah smo Jerneja, Jasna in jaz pešali z Rakeka do Cerknice, našo dolgo pot pa smo nadaljevale do Cerkniškega jezera. Hitele smo mimo travnikov in polj, ki so žalovala, a se nismo zmenile zanje. Pot nas je vodila dalje mimo starega, ukrivljenega drevesa, zaradi katerega je izgubilo življenje že nekaj mladih ljudi.

A življenje teče naprej in tudi me smo se predajale njegovemu taktu. Ob pogledu na gromozanske globeli, ki so nastale zaradi vodnih vrtincev, smo osupnile. Povsod praznina, tišina. Le tu pa tam se je slišalo ptičje žvrgolenje in otroški živžav z jezera.

Drsanje in skakanje je bilo varno, saj so bile plasti ledu trdne in debele. Nadele smo si drsalke in njegovo trdnost takoj preizkusile. Sledile smo drugim skupinicam, ki so se plesaje premikale po ledeni ploskvi. Zdelo se mi je, da se tudi gore, ki obkrožajo jezero, drsajo z nami. Nič več ni bilo tiste spokojnosti, ki nas je obdajala ob prihodu, temveč so se po vsej okolici razlegali razigrani klici mladih. Fantje so se umetnega drsanja naveličali, zato so postavili vrata in začeli igrati nogomet.

Počasi se je začel spuščati mrak. Tišina se je vedno bolj zagrinjala okoli nas. Veliko jih je že odšlo v tople domove. Tudi me smo se odpravile, spotoma pa še zavile na skodelico vročega čaja.

Skoraj tekle smo mimo grozečih globeli, ki že od daleč poženejo strah v kosti, po pustih peščenih cestah, ob kateri se bohoti prašno grmičevje, mimo male, gostoljubne vasice, travnikov, polj in skrotovičenega drevesa, ki so nas sedaj že lenobno pozdravljali.

Tudi naslednji dan smo z drsalkami na rami odhiteli proti poledenemu jezeru, ki nas je že od daleč vabilo v svojo bleščečo površino in nam obljubljalo prijetne, razposajene urice v zavetju hribov.

KRISTINA ŠKIBIN,

7. d.

OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

Zima

»Kaj bo letos z našo zimo?«
vprašala sem teto Mimo.

Teta se je zasmejala
in mi ta odgovor dala:

»Z zimo letos nekaj je narobe;
ker ni snega, nam bo poslala gobe.

Zdaj nas je čisto pozabila,
spomladi pa se bo vrnila.

Takrat bo škodo naredila,
pomladno cvetje pomorila.«

Moja teta Mima res veliko ve,
a kaj, ko tega Zimi ne pove!

SONJA CIZELJ, 5. r.
OŠ Artiče

Dvojna zima

Ko prispe v deželo mraz
in burja piha okrog nas,
narava s snegom se pokrije,
življenjski sok v zemljo skrije.

Prijeten je sprehod po gazi,
ki vodi po domači vasi,
dih topline iz domov
nas vabi pod domači krov.

Gorje brezdomcu v svoji zimi,
ki tava sam po tej belini.
Predaleč zanj je zatočišče,
ki ga v človeških srcih išče.

ANDREJ in KRISTINA
ŠKIBIN,
5. c in 7. d
OŠ 9 KORPUS NOVJ
Nova Gorica

Ponosna sem na svoje stare starše

Imam starega ata in staro mamo. Oba sta bila partizana. Ata že od samega začetka, mama pa od leta 1944. Ata ni bil nikoli ranjen, pa vendar, po njegovem pripovedovanju, je okusil veliko pomembnejših bojev: za Žužemberk, Ajdovec, Dob, Bosiljevo, Jelenov žleb, Št. Rupert, Sela Šumberg, Novo mesto, kjer je bil zastavonoša Šlandrovc brigade. Prebrodil je tudi največjo italijansko ofenzivo leta 1942 in pozneje še ofenzive Nemcev. Na Štajerskem pa je sodeloval pri osvoboditvi Savinjske doline in Zagorja ob Savi. Tu je bila mama ranjena v nogo na Ravnah pri Izlakah in je zato invalid NOB. Pri reševanju ji je ata pomagal. Tako sta postala dobra tovariša in sta se takoj po koncu vojne v Mariboru poročila.

Ker sta že v letih, jima veliko pomagam.

NINA GRAŠIČ, 5. b
OŠ MN Krakovvo 5
Radeče

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Naša mladina kliče

Dragi mladi prijatelji in vsi bralci naše mladinske strani! Danes vam dajem v premislek pismi Rafaele Novak, osmošolke iz osnovne šole Jurij Dalmatin iz Krškega. Pa ne samo zato, da ga boste prebrali in potem nekaj sebi brundali v brado, ampak zato, ker sem prepričana, da tudi Rafaela pričakuje nek odmev, nek glas — od vseh vas, saj je v pismu jasno povedala, da želi odgovore. Naš mladi rod (tudi tisti najmlajši, ki je velikokrat oropan svojega otroštva!) pač noče in tudi ne more skrivati svoje glave kot noj v pesku, ne more pisati, kakor pravi Rafaela, samo o sreči, svobodi, ljubezni, cveticah, živalih in o svoji brezbriznosti. Ne, večkrat prezgodaj dozoreli se ne znajo sprenevedati pred tistim, kar vsak dan bode in potiska v negotovost. Ampak, preberite sami:

»Začela bom z lepim pozdravom nekemu... Ne vem sicer, kdo je to in verjetno bi se tudi težko obrnila samo na eno osebo.

Vem, da se otroci ne bi smeli ali bolje — ne bi se jim bilo treba pogovarjati o politiki, saj naj bi praviloma pisali o sreči, o svobodi, ljubezni, cveticah, živalih in o svoji brezbriznosti. Toda časi se spreminjajo in zato bom tudi jaz, ki sem doslej prav tako pisala o vseh teh lepih stvareh, enkrat spregovorila o politiki.

Ne, ne mislite, da želim prehitro odrasti, da se mislim vsiliti nekam, kamor ne spadam. Ne! Vedite, da bi še dolgo, dolgo rad ostala otrok, a ne vem, če mi bo to tudi uspelo. Stara sem štirinajst let in ugotavljam, da mnogi

otroci nimajo več tistih stvari, ki bi si jih želeli. Vzrok: starši nimajo denarja!

Ne, ne mislite, da želim kritizirati podolgem in počez, ampak vendarle me marsikaj boli, kar se danes dogaja pri nas. Letos bom končala osnovno šolo in treba bo v novo življenje. Kakšno bo to življenje? Kako bomo živeli? Kako bodo živeli naši otroci? Kaj bo za nami? Vem, vprašanja takšne vrste poslušate vsak dan. Mislim, da je čas, da dobimo odgovor nanje. Odgovor, ki ne bo ponovno le skupek fraz in lepih besed, ampak jase in odločen. Kaj bo s fanti, kibodo morali v druge republike k vojakom? Ali bodo morali zatajiti svoje poreklo, če bodo hoteli ostati neizločeni iz sredine? Kaj bo pravzaprav z nami? Kdo nas bo vodil, kdo nam bo sodil, kdo bo sploh skrbel za nas? Vem, veliko je vprašanj, pa kljub temu še eno: Jugoslavija, kam bežiš, Jugoslavija, kam bežiš? Kje je sreča kot nekdanj, kje tvoji lepi je smehljaji?

Hvala vam na času, ki ste mi ga posvetili, in lep pozdrav z lepih planjav, a žalostnih — žal.«

Potem je Rafaela še pripisala:

»Dragi politiki, kako bi bilo, če bi posnemali RTV Ljubljano in začeli deliti Viktorje in limone (tudi kaktusi bi bili kar primerni!)?

Tale je bila pikra, a na žalost vse preveč resnična.«

Kaj menite, je ta glas upravičen? Glas kolikih mladih se skriva za njim? Pričakujemo, da nam boste pisali.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Partizanska šola

Oglasili so se nam člani literarnega krožka iz podružnične šole Zagradec. Pišejo, da vsako leto nadvse slovesno proslavijo Prešernov dan. Letos so zbrali svoje spise in jih uredili v bilten. Beseda teče o različnih stvareh, osebah in zadevah: o bratih in sestrah, dedkih in babicah, o živalih, športnem dnevu, šoli v naravi itd. Za vas smo izbrali sestavek Anice Kovač o partizanski šoli.

Vsak dan na poti iz šole domov obiščem svojo staro mamo, ki živi v mlinu ob Krki. Mama mi je povedala že veliko zanimivih zgodb, saj se zelo rada pogovarja. Med njenimi zgodbami je prav gotovo najzanimivejša tista o partizanski šoli, ki je v času NOV delovala v njenem mlinu.

Partizanska šola je bila najprej v stari šoli pri župnišču. Takrat je bil v Zagradcu tudi

štab 15. divizije. Zaradi štaba so sovražniki kraj bombardirali. Po napadu so šolo preselili v Andrejkatov mlin ob Krki. Ravnateljica in učiteljica je bila tedaj tovarišica Vera Ficko. Pozneje pa je tovariš Venceslav Winkler, ki je bil okrožni sekretar OF, imenoval za učitelja tovariša Vlada Birsu. Učitelj je stanoval v mlinu.

Partizanska šola je bila drugačna od današnje šole v svo-

bodi. Vsi otroci iz Zagradca in okoliških vasi — od najmanjših, do večjih — so hodili v en razred. Tudi učili so se drugačne reči kot mi. Imeli so Titove slike, deklamirali in peli so partizanske pesmi, pisali gesla in napise,...

Kadar je bil sovražnik blizu, so pobrali vse papirje, knjige in ostalo ter zbežali v Pražovo ograjo. Pouk ni odpadel, učili so se naprej v gozdu. Kadar je bilo zelo nevarno, so tudi Andrejkatovi pomagali skrivati šolske stvari.

Andrejkatov mlin je med vojno delal. Veliko moke so namleli za partizane. Ker ni bilo moških in vprežne živine, so

vreče žita vozili v mlin otroci v 'kulcah'. Medtem ko se je žito mlelo, so bili otroci v šoli in tudi jesti so dobili.

Mama se dobro spominja, kako je bil nekoč neki fant s Kala ranjen v nogo. Otroci so ga naložili na kulco in ga odpeljali domov. Partizanska šola v Andrejkatovem mlinu v Zagradcu je trajala do poletja 1944. Takrat je učitelj odšel k partizanom. Čez leto pa je bilo tudi vojne konec. Mama pripoveduje, da se je še marsikaj zgodilo med vojno, toda veliko stvari je že pozabila.

ANICA KOVAČ,
4. razred

Nova knjiga v zbirki Liščki

Kamela Špela

Iz zbirke:

Metulj

Kam gre metulj, ko dežuje?
Ali se v popek vrtnice skrije?
Ali se z listom solate prekrije?
Morda pa si čevlje sezuje,
pisana krila v kraj odloži,
po travi bos poskakuje,
kakor to rad delaš ti.
Z deževniki se poigra,
po lužah vesel čofota,
nasmejan, gologlav, brez dežnika
cel dan se po dežju potika.

Kamela Špela je pesniški prvenec Ksenije Šoster Olmer, ki sicer živi v ameriški Arizoni, doma pa je iz Ljubljane. Na svojih potovanjih okoli sveta je srečala žirafe, slone, kamele, nosorože, noje, kenguruje, zebre, krokodile..., takšne, ki jih pri nas, razen nekaj izjem v živalskem vrtu, ne vidimo. In kar takšne, kakršne so in kakor živijo pa obdane z imenitno domišljijo jih je iz njihovega življenjskega prostora pesnica pripeljala naravnost k nam v Ljubljano, v pesniško zbirko, izšlo pri založbi Borec. Domišljiji pomagajo še ilustracije Anke Gošnik Godec. Kar predstavljate si žirafu z angino, kamele s cisternami, kako bi bilo, če bi vas krokodil zmel s svojo novo železno protezo. Pa ste se že vprašali, koliko težav ima kengurujska mama, preden spravi spat svojega otroka? Ali, kaj stori metulj, ko dežuje? In kaj je puščava? Morda je sestra morja; kot morje na robu neba se konča. Pa še in še sočnih odgovorov ponuja Kamela Špela.

Neverjetno, ampak z njo lahko celo puščavo stlačite tudi na vašo knjižno polico.

Živa Drole

prom. dav.
iata za inf